

TC.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
YAYINCILIK VE YAYINCILIK YÖNETİMİ BİLİMDALI

ELEKTRONİK DERGİ YAYINCILIĞI

Yüksek Lisans Tezi

Buket AKYÜREK

İstanbul 2019

TC.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
YAYINCILIK VE YAYINCILIK YÖNETİMİ BİLİMDALI

ELEKTRONİK DERGİ YAYINCILIĞI
Yüksek Lisans Tezi

Buket AKYÜREK

Danışman: Doç. Dr. Levent ELDENİZ

İstanbul 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

GAZETECİLİK Anabilim Dalı ÇAĞDAŞ YAYINCILIK VE YAYINCILIK
YÖNETİMİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi BUKET AKYÜREK'nın
ELEKTRONİK DERGİ YAYINCILIĞI

adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 4.07.2019 tarih ve 2019-20/25 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul
edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 26 / 08 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1.	Tez Danışmanı Doç. Dr. LEVENT ELDENİZ	
2.	Jüri Üyesi Prof. Dr. ÖZHAN TINGÖY	
3.	Jüri Üyesi Doç. Dr. MUSTAFA YILMAZ	

ÖZET

Bu tez, geleneksel yayıncılıktan elektronik yayıncılığa geçişin kitap ve dergi yayıncılık alanlarının kullanımı, bu yayınların ilk örnekleri ile birlikte kullanımları açıklanarak, derginin kullanım alanının ne olduğu ve zaman içerisinde geçirdiği değişimler açıklanmıştır. Diğer yandan gelişen internet teknolojisi ile birlikte günümüzde çok fazla kullanılan yeni medya araçları ile zaman içerisinde geleneksel yayın olan derginin, dönüşerek elektronik dergi formunda yayınlanması tarih süresince hangi aşamalardan geçtiği, kullanım alanları ve formatları üzerinde durularak son geldiği nokta açıklanmıştır.

Zaman içerisinde geleneksel yayın olarak adlandırılan kitap, dergi yayıncılığı dönüşerek elektronik form halini almıştır. Ancak elektronik kitap ve dergi, yayıncılar tarafından belli bir dönem çok desteklenmemiş olsa da günümüzde yayıncıların bakış açıları değişmiştir.

Geleneksel yayıncılık alanlarındaki tıraşların düşmesi yayınların mecra değiştirmesi, okuyucu ve araştırmacıların yeni medya araçlarını çok kullanması sebebiyle elektronik dergiler kaçınılmaz olmuştur. Buna karşın elektronik yayın formunda çıkan dergilerin formatları ve tasarımlarında kullanılan pek çok program ve çevrimiçi hizmet bulunmaktadır. Bu çalışma elektronik dergilerin okuyucunun kullanımına yönelik hazırlanması gerekliliğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler; Geleneksel Yayıncılık, Dergi, Yeni medya, Elektronik yayıncılık, Elektronik dergi, İnteraktif Dijital dergi,

ABSTRACT

In this thesis, usage of book and magazines publishing areas, passing from traditional publishing to electronic publishing and first samples of these publication were expressed. Also usage areas of magazine was expressed with change of the journal in time. On the other hand, new media tools which are being used too much was expressed with together evolving internet technology. Journals that are being published as a traditional, their passing to electronic publishing format and their usage areas and stages through history were emphasized. This new format and the last point that its comes has been announced.

In the course of time, book called as a traditional publication by turning into a magazine publishing it turned electronic form.

Although electronic books and magazines had been supported to much by publishers, the viewpoints of publishers was change. Decrease of circulation in traditional publishing areas, transposition of publications, electronic journals has been inevitable for the fact that the readers and researchers use new media tools. However, the format of journals published in the form of electronic publications and there are many programs and online services which are used in their designs. This study aims to reveal the necessity of preparing an electronic journal for the use of the reader.

Keyword: Traditional Publishing, Journal, New Media, Electronic Publishing, Electronic Journal, Interactive Digital Journal,

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasını hazırlamaktaki amacım geleneksel yayıncılıktan elektronik yayıncılığa geçişin geçtiği aşamaları açıklamak, bu dönüşümden en fazla pay alan dergi yayıncılığının elektronik olarak yayınlanması, yayınlanma platformu ve formatlarının açıklanmasını sağlamaktır. Diğer bir amacım ise elektronik yayını okuyacak olan okuyucunun sorunlarının dile getirilmesidir.

Bana bu süreçte yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Levent ELDENİZ'e tüm süreçte bütün özverisiyle yaptığı tüm yardımları için teşekkürü bir borç bilirim. Araştırma sürecinde bana yardımcı olan değerli arkadaşlarım Semra AĞCABAY'a ve Zeynep YILDIZ'a teşekkür ederim. Bu sürece gelmeme en büyük katkısı olan sevgili annem Ayşen AKYÜREK'e teşekkür ederim. Tezimin son halini almasında çok değerli katkısı olan mesai arkadaşım Hacı CAN hocama teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1
1. GELENEKSEL DERGİ YAYINCILIĞI.....	2
1.1. Yayıncılık Kavramı.....	2
1.2. Geleneksel Yayıncılık Türleri.....	3
1.2.1. Gazete	3
1.2.2. Dergi	5
1.2.3. Kitap.....	7
1.3. Geleneksel Dergi Yayıncılığı.....	8
1.4. Dergi Türleri.....	9
1.4.1. Tüketici Dergileri.....	10
1.4.2. Haber Dergileri	10
1.4.3. Kadın Dergileri	11
1.4.4. Magazin Dergileri	12
1.4.5. Çocuk Dergileri.....	12
1.4.6. Spor Dergileri.....	13
1.4.7. Edebiyat Kültür ve Sanat	13
1.4.8. Bilişim ve Teknoloji Dergisi.....	14
1.4.9. Yönetim-Ekonomi ve Pazarlama Dergileri.....	15
1.4.10. Kurum Dergileri.....	15
1.4.11. Sektör İçerikli Dergiler	16
1.4.12. Akademik Dergiler.....	16
1.5. Dünyada Dergi Yayıncılığı.....	17
1.6. Türkiye de Dergi Yayıncılığı.....	21
2. ELEKTRONİK YAYINCILIK.....	30
2.1. İnternet ve Bilgisayar	32
2.1.1. Web 'in gelişimi.....	33

2.1.2.	Web 1.0	33
2.1.3.	Web 2.0	33
2.1.4.	Web 3.0	34
2.2.	Yeni Medya.....	35
2.2.1.	Çoklu Ortam (Multimedya)	37
2.2.2.	Etkileşimlilik (İnteractivity).....	38
2.3.	Yayıncılık ve Yeni Medya	38
2.3.1.	İnternet ve Yayıncılık	39
2.4.	Geleneksel Yayıncılıktan Elektronik Yayıncılığa Geçiş.....	39
2.5.	Elektronik Yayıncılığın Dünyadaki Gelişimi	41
2.6.	Elektronik Yayıncılığın Türkiye’deki Gelişimi.....	42
2.7.	Elektronik ve Basılı Yayın Arasındaki Farklar	43
2.8.	Elektronik Yayıncılık Türleri	45
2.8.1.	Elektronik Kitap (E-kitap)	45
2.8.2.	Elektronik Gazete.....	46
3.	ELEKTRONİK DERGİ YAYINCILIĞI.....	48
3.1.	Elektronik Dergi ve Dünyada Gelişimi.....	50
3.2.	Elektronik Dergi ve Türkiye de Gelişimi.....	53
3.3.	Elektronik Dergilerin Özellikleri.....	55
3.4.	Elektronik Dergi Avantaj ve Dezavantajları.....	57
3.5.	Elektronik Dergi: Tasarım ve Format	59
3.6.	Elektronik Yayın Formatları	61
3.6.1.	PDF (Portable Document Format)	61
3.6.2.	İnteraktif PDF (İnteraktif Portable Document Format)	62
3.6.3.	EPUB Formatı.....	67
3.6.4.	SWF Flash Player	69
3.6.5.	HTML	70
3.6.6.	AEM Mobile	70
3.7.	Alternatif E-Dergi Uygulamaları.....	71
3.8.	Paralel Dergi Yayıncılığı	72
3.9.	Açık Erişim Elektronik Dergiler (OJS)	75
3.10.	Elektronik Akademik Dergiler	78
3.11.	Elektronik Haklar Yönetimi	80

3.12. Türkiye’de Elektronik Dergi Yayıncılığı Üzerine Bir Araştırma	84
3.13. Farklı Türlerde Yayımlanan Elektronik Dergilerin İncelenmesi.....	88
SONUÇ.....	98

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Car Medya Dergi İncelemesi	63
Tablo 2: Virage Otomotiv Dergisi İncelemesi.....	64
Tablo 3: EPUB Görüntüleme Yazılımları Tablosu.....	68
Tablo 4: Paralel Yayınlanan Dergiler	73
Tablo 5: Elektronik Yayınlanan Dergiler	74
Tablo 6: Açık Dergi Sistemi ve Basılı Dergi Karşılaştırması	77
Tablo 7: Dergilerin Tür Bakımından İncelenmesi.....	89
Tablo 8: Dergilerin Format Bakımından İncelenmesi	90
Tablo 9: Dergilerin İçerik Yönünden İncelenmesi	91
Tablo 10: Dergilerin Ücret Yönünden İncelenmesi.....	92
Tablo 11: Dergilerin Okuyucu Yönünden Değerlendirilmesi	93
Tablo 12: Dergilerin Okunan Araçlar Yönünden İncelenmesi	94
Tablo 13: Ses, Video, Multimedia Yönünden İnceleme.....	95
Tablo 14: Dizgi/Sayfa Yapısı Yönünden İnceleme	96
Tablo 15: Kullanıcı Yorumları Yönünden İnceleme	97

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1:All Magazine Dergi Kapağı.....	12
Şekil 2:Minika Çocuk Dergisi Kapak Fotoğrafi	13
Şekil 3: Düşünen Socrates Spor Dergisi	13
Şekil 4:Kafka Okur Dergi Kapağı.....	14
Şekil 5:Chp Dergisi Kapak Görüntüsü	14
Şekil 6:Ekonomist Dergisi Kapak Görüntüsü	15
Şekil 7:Aksa Jeneratör Dergisi Kapak Görüntüsü.....	15
Şekil 8:Matbaa Tenknik Dergisi Kapak Görüntüsü	16
Şekil 9: Marmara Üniversitesi İletişim Dergisi	16
Şekil 10: The Gentleman's Magazin	18
Şekil 11:Punch Dergisi (1841).....	19
Şekil 12:Life Magazine Kapak (1972).....	20
Şekil 13:Diyojen Mizah Dergisi, (1869).....	22
Şekil 14:Resimli Ay Dergisi (1927).....	24
Şekil 15:Varlık Dergisi, (1961).....	25
Şekil 16:Marko Paşa Gazetesi	27
Şekil 17:The Wall Street 1996 Yılı Dergi Görüntüsü	52
Şekil 18: İndesing Programında Folio Yayın Hazırlama	60
Şekil 19: Shift Delete Sitesine ait Turkcell Dergilik Yorumu.....	62
Şekil 20: Car Medya Dergi Kapağı.....	65
Şekil 21: Virage Dergisi Kapak Fotoğrafi	66
Şekil 22: EPUP formatında İpad de İbooks ile Okunan Dijital Dergi.....	69
Şekil 23: Açık Dergi Sistemi Yayın Aşamaları	76
Şekil 24: TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri 2017	85
Şekil 25: TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri 2017	86
Şekil 26: Dergilerin En Ağırıklı İçerik Türüne Göre Yıllık Tiraj Sayısı 2017	87

KISALTMALAR

TDK Türk Dil Kurumu

ODTÜ Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TÜBİTAK Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

ABD Amerika Birleşik Devletleri

YÖK Yüksek Öğretim Kurumu

ULAKBİM Ulusal Akademik Ağ Bilgi Merkezi

ANKOS Korsorsiyum

USA United States of America

PDF Portable Document File

DPS Digital Publishing Suite

FSEK Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

DHY Dijital Haklar Yönetmeliği

WIPO Intellectual Property Organization

TOKAT Toplu Katalog

UBYT Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik Programı

EBSCO E-dergi Koleksiyonu

OJS Open Journal System

ADS Açık Dergi Sistemi

EPUB Electronic Publication

EBA Eğitim Bilişim Ağı

CD Compact Disk

ZIP (Dosya Sıkıştırma Formatı)

GİRİŞ

Yayıncılık geçmişten günümüze gelene kadar evirilerek bugünkü elektronik halini almıştır. Geçen yıllar boyunca, yayıncılığın gelişimini en fazla etkileyen gelişme internet teknoloji ve kişisel bilgisayarların kullanılması olmuştur. Her alanı etkilemesi gibi yayıncılığı da etkileyerek internet ortamında yer almasını sağlamıştır. Bu bağlamda geleneksel dergilerinde elektronik formlarının oluşmasını zorunlu kılmıştır. Ancak günümüzde geline noktada gerek internet ve bilgisayarın yapısının gelişmesi, gerek yeni medya araçlarının kullanımının artması elektronik derginin oluşumunu zorunlu kılmıştır.

Elektronik derginin gelişerek dijital interaktif dergi olması zaman içerisinde geçirdiği süreçlerden sonra oluşmuştur. Dolayısıyla elektronik dergi yayının ve elektronik dergilerin tasarımlarının içeriklerinin oluşturulması, yayınlama formatlarının farklı olması vb. özelliklerinin oluşması ile elektronik dergi kullanımının artması ve kullanılan yeni medya araçlarının genişlemesi ile elektronik dergi yayıncılığı varlığını kanıtlamıştır. Ancak her ne kadar günümüzde elektronik yayıncılık denilince PDF formatı gelse de aslında PDF elektronik dergi yayın formatı olmamasına rağmen günümüzde elektronik dergi deyince birçok kullanıcı kullandığı dergilerin büyük bir kısmını PDF formatında kullanıyor. PDF formatı taşınabilir belge formatıdır. Elektronik dergi formatı değildir. Aslında elektronik dergi dijital interaktif olan dergidir. Yani kullanıcının aktif olduğu ve kullandığı araçlara uyumlu olan yapıda olmalıdır. Bu bağlamda okuyucunun elektronik yayına ulaşması kadar, bu yayını sorunsuz okuyabilmesi de önemli özelliğidir. Bu bağlamda kullanılan işletim sistemi farkı ve format farklılıkları okunabilirliği en çok etkileyen etmenlerdendir. Bu bağlamda elektronik dergi yayıncılığı yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle basılı dergi tirajlarında yaşanan düşüşler de göz önüne alındığında elektronik dergi ve özellikleri belirlenmeli okuyucuya ulaşılabilir okunabilir, interaktif içerikli, ekonomik ve sayfa tasarımı açısından modern bir yapıyla sunulması gerekmektedir. Bu bağlamda dergiciliğin geçirdiği süreç, elektronik derginin oluşumu, kullanılması, interaktif dergiciliğin özellikleri açıklanmak üzere bu çalışma yapılmıştır.

1. GELENEKSEL DERGİ YAYINCILIĞI

1.1.Yayıncılık Kavramı

Hedef kitlesi halk olan radyo, televizyon ve internet basılarak satılmak üzere yayınlanan dergi, gazete gibi okunan tüm kaynaklar yayın olarak adlandırılır.¹

Günlük okunan gazete, dergi gibi basılı kaynaklardan, popüler dünyada önemli bir kitleye sahip olan televizyonlar yayıncılığın her türlü alanını kapsamaktadır. Toplumun yaşadığı tüm olayları ve olayların gelecek kuşağa aktarımında ve toplumun oluşmasında tarihsel olayların ham olarak toplanmasında yayıncılık faaliyetleri ile ulaşılabilir olmuştur.

Matbaayı ilk bulan Çinliler olmasına rağmen yayıncılığın yapısını oluşturan baskı makinesi Gutenberg tarafından bulunmuştur. Baskı makinesinden önce yayıncılık yazarın eliyle yazdığı yayınlama sürecinin çok meşakkatli ve uzun olduğu kişisel yayıncılık olarak adlandırılıyordu. Baskı makinesinin Gutenberg tarafından bulduktan sonra hızla gelişen yayıncılık İngiltere, Fransa ve İtalya'da da gelişme göstermeye devam etmiştir. Amerika'da ise Avrupa'nın aksine 18 yüzyıla kadar bir gelişme yaşanmamış bu döneme kadar kitap ihtiyacını İngiltere'den karşılamıştır. Ancak 18. yüzyıl da okul kitapları, dini kitaplarla yayıncılığa başladıkları bilinmektedir.²

Yayıncılığın Türkiye'de başlaması ve gelişmesi ile Avrupa'daki yayıncılığın ortaya çıkması ve gelişmesi arasında farklılıklar vardır. Yayıncılık batı da ticaretin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik ihtiyacı karşılamak için yapılmış ve zamana bağlı olarak büyük mücadeleler ile ivme kazanarak gelişme göstermiştir. Bu bağlamda 19. yüzyılda Osmanlı da dağılma sürecindeyken devletin kimliğini korumak amacıyla devlet tarafından desteklenerek başlamıştır.

¹ Erkan Yüksel/ Halil İbrahim Gürcan, **Habercinin El Rehberi: Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural ve Teknikleri**, Eskişehir, 2001, s.9

² Mehmet Emin Begtimur, "İlk Matbaanın Mucidi," **Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi**, Vol.12, No. 1, 2018, s.162-163

1.2. Geleneksel Yayıncılık Türleri

Yayımlar hedef kitlelerine göre, içeriklerine ve konularına göre ayrılabilir. Bu açıdan yayımlar; haber, ekonomi, magazin ve eğitim gibi çeşitli içeriklerde dergi, gazete, radyo ya da televizyon programları yayımları ile sınıflara ayırmak doğru olacaktır.³

Aynı zamanda ülke içinde yayımlanan ve ülke tarafından okunan tüm yayımlar ulusal yayın; belli bir bölgede ya da şehirde yayımlanan yayımlar ise yerel yayın adını almaktadır. Belirli aralıklarla yayımlanan ve içeriğinin oluşumunda birçok yazarın bulunduğu yayın türü süreli yayın olarak adlandırılmaktadır. Süreli yayımlar ülkenin bilim düşünce dünyasına en çok katkı da bulunan ve yönlendiren yayımlardır. Aynı zamanda bu yayın türleri eş anlamı olan farklı isimlerle de kullanılmaktadır. Bu isimler; “periyodik”, “mecmua”, “dergi”, “magazin” dir.⁴

1.2.1. Gazete

Gazete yayımlanma süresi günlük olan yayın türüdür. Yayın türlerinden süreli yayın olan gazete belli bir ücret karşılığında okuyucunun satın aldığı haber, yorum, fotoğraf ve yazı ile görselleştirilerek eğlendirerek eğitime ve toplumsal olarak denetleyen ve kâğıt yoluyla hedef kitleye ulaşan kitle iletişim aracıdır.⁵ Gazetenin bugünkü anlamıyla olmasa da ilk örneği milattan öncesine dayanmaktadır. Dünyadaki en eski gazetesi olarak bilinen King Pao gazetesidir. Bu gazetenin miladı 911 olarak bilinmektedir.⁶ Günümüzde ki kullanımıyla gazetenin ilk örneği 1609’da Strazburg’da hafta da bir Almanca dilde Avisa Relation Oder Zeitung’dur.⁷ Türkiye’de ilk gazetecilik çalışmaları yabancılar tarafından başlamıştır. Osmanlı’da yayımlan ilk gazete “Bulletins Des Nouvelles” (Haber Bülteni) olarak Fransız

³ Yüksel ve Gürca, s.9

⁴Yaşar Tonta- Umut Al, **Türkiye’nin Bilimsel Yayın Haritası: Türkiye’de Dergi Yayıncılığı Üzerine Bibliyometrik Bir Araştırma**, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 2007, s.1

⁵ Ahmet Yalçın Kaya, **Dünya’da ve Türkiye’de Basımın Gelişimi ile Türk Basımında Sporun Haber Öğeleri Açısından İncelenmesi**, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, Vol.2, No.3 2002, s.161-167

⁶ İnuğur, s.20

⁷ Osman Kılıç ve Ayten Övünür, **“Türkiye’de Dijital Gazeteciliğe Geçiş: Habertürk Gazetesi Örneği”**, Yeni Medya Elektronik Dergisi, Vol.3, No.2, 2019, s.120

Elçiliği tarafından Fransızca olarak çıkarılmıştır. Daha sonra Osmanlı hükümeti talimatı ile Takvim-i Vekayi ilk Türkçe metin olarak yayınlanmıştır.⁸

Gazeteciler Cemiyeti tarafından yayınlanan Gazeteciler Hak ve Sorumluluk Bildirgesinde gazete açıklaması şu şekildedir;

“Düzenli bir şekilde, günlük yahut süreli bir yazılı, görüntülü, sesli elektronik veya dijital basın ve yayın organında, kadrolu, sözleşmeli ya da telif karşılığı, haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen ve asıl işi ile başlıca geçim kaynağı bu olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olanlar gazetecidir.”⁹

_Haberin en temel içerik olarak kullanıldığı gazete; ekonomi, siyaset, kültür-sanat en başta olmak üzere bilgi verme amacıyla yayınlanan, ülke olayları ve gündemi okuyucu ile buluşturan ve yakından takip etmesini sağlamak ve okuyucunun genel kültürünün artırılması gibi konularda önemli bir yer oluşturan yayın organıdır.

Toplum gazeteler aracılığı ile bağlı oldukları toplumla ilgili ve dünyadaki olaylar ile ilgili bilgi edinmektedirler. Gazetelerin en önemli özellikleri arasında “güncellik, doğruluk, nitelikli anlatım ve yorumlama, ilgi çekicilik, hitap edilen alanın kapsamı, yayın aralığı, kamuoyuna önderliği, hitap edilen kitleye etkisi” yer almaktadır.¹⁰ Diğer basın organları gibi gazetelerde, haber niteliği taşıyan bilginin toplanarak okuyucuya buluşturulmasını hedef olarak belirlemektedir.

Son yıllarda internet kullanımının artmasıyla birlikte mobil kullanım artmış, gazeteler negatif yönde etkilenmekte, özellikle bilgi kaynaklarının çeşitliliğinin ve güvenilirliğinin azalması, artış göstermesi ile birlikte içerikte sunulan haberlerde değişiklik göstermiştir. Bu bağlamda okuyucunun kaliteli haber anlayışının oluşması birçok meslek alanı gibi gazetecilik mesleğinde uzmanlığı gerekli kılmıştır.¹¹ Popüler gazete yapısı günlük yayınlanan ve güncelliği olan gazetedir. Gazetelerin yayın içerikleri; kültürel, sosyal, finansal haberler, hava

⁸ Atiila Girgin, “**Türkiye’ de Yerel Basın**”, İstanbul: Der Yayınları, 2009, s.42

⁹ Gazeteciler Cemiyeti, Gazeteciler Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, 1998,

<http://www.basarmevzuat.com/dergi/dosya/gazetecihakvesorumlukukbildirgesi.htm>, (19 Şubat 2019)

¹⁰ İnuğur, s.21

¹¹ Sayer, s.21

durumu, magazin haberlerini oluşturmaktadır. Haberleri görsel açıdan zenginleştirmek için fotoğraflar, çizim ve karikatürler kullanılır.

Gazeteler sayfa mizanpajında bir konuyu bir sayfadan çok birden fazla sayfada tasarlayarak haber konularını kendi içinde farklı başlıklar altında oluşturur. Gazetenin dünyada en eski yayını 5. yüzyılda Tsing Pao'dur.¹²

1831 yılında Türkiye'de resmi olarak yayınlanan Takvim-i Vekayi gazetesidir. Bu gazete de birçok farklı dilde yayınlanmıştır. Takvim-i Vekayi gerçek anlamda Türkiye'de gazeteciliği başlatmıştır. Takvim-i Vekayi gazetesi olayları konu alan gazetedir.¹³

Takvim-i Vekayi gazetesinin yayınlanma hedefi, devlet çalışanları ve aydınlar başta olmak üzere, Osmanlı toplumuna olayların gelişimini resmi görüş çerçevesinde yansıtmak ve devlet işleriyle ilgili duyurularda bulunmaktır.¹⁴

Takvim-i Vekayi devlet yöneticileri ve toplumun aydınları ile toplumu aydınlatmak ve olaylarla ilgili resmi yaklaşım içerisinde devlet işlerini yayınlamaktır.¹⁵

1.2.2. Dergi

*“Dergiler, ortak bir isim altında yılda en az iki defa veya belirlenmiş aralıklarla yayınlanan, her sayısı numaralandırılmış ve tarihli olan, değişik kişilerin makale, öykü gibi yazılarını içeren, sonsuza dek yayımlanacağı varsayılan ve belli bir amaca yönelik olarak hazırlanan yayınlardır.”*¹⁶

Dergi, ayda bir yayınlanan, özel ilgi alanlarını içeren deneme, makale, inceleme ve araştırma konularından oluşan edebi türlerde çıkan içerikleri yönüyle bu konulara yönelik

¹² Yalçın Akdoğan, **Görsek İktidar**, İnsan Yayınları, 1995, s.32

¹³ İnuğur, s.192

¹⁴ Mevlüt Katırcı, **Kısaca Basın Tarihi, (29 Temmuz 2008)** <http://sufizmveinsan.com/konuk/kisacabasintarihi.html>
(25 Mayıs 2018)

¹⁵ İnuğur, s.180

¹⁶ Mehmet Emin Küçük, ve N. Erol Olcay, “Elektronik Bilimsel Dergiler: Türkiye Profili, TÜBİTAK Proje Raporu”, **Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü**, Ankara, Aktaran, Yaşar Tonta, “Bilimsel İletişim ve Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Üzerine Etkileri”, **Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık 1.Uluslararası Bildirileri**, Ankara, 2006

derlemeleri bir potada toplayan çoklu sayfalı basılı yayındır. Dergileri diğer yayınlardan ayıran özellik, özel alanlara göre ve hedef kitleye göre yayınlanmasıdır.¹⁷

Dergi yayıncılığında içerikte kullanılacak olan konu ve bu konuya bağlı metin ve fotoğraflar birlikte kullanılarak tasarlanır.¹⁸

Dergiler bilimsel, teknik, politik ya da yeni bir fikri gelişmeyi hedef kitlesi ile buluşturan ve hedef kitlenin beğenileri göz önünde tutularak hazırlanır ve dünyadaki konulara ilişkin fikirleri değiştirebilen ve belli bir düşünceyi savunarak empoze edebilen yayın organıdır. Dergiler farklı baskı teknikleri kullanılarak basılmaktadır. Dağıtım ayakları gazete yayıncılığı ile aynıdır. Dergilerin gazetelere oranla baskıları daha kaliteli ve farklı sayfa boyutlarında ve görsel imgelerin kaliteleri de baskı tekniğinden ve kâğıdın kaliteli oluşundan dolayı güzeldir.

İlk dergi örneklerine bakıldığında Dünya ve Türkiye’de bilimsel ve akademik metin şeklinde yayınlanmıştır. Çıkış amacı bakımından hedef kitlesi bilim adamları için çıkarılan dergiler zamanla farklı okur kitlesi için hazırlanan dergiler olarak yayınlanmıştır.¹⁹

Gazete ve dergileri okuyucu tarafından ve konuları bakımından en belirleyici özellikleri genel olarak üç temelden oluşmaktadır:²⁰

- Okuyucunun kendi ilgi, yetenek ve alanlarına göre seçtiği, kendi okuma hızına göre okuyabildiği yayındır.

- Dergi okuyucusu dergilere istediği zaman ulaşabilen aynı zamana dergilerini arşivleyebilen, bir kısmı anlamadığında tekrar okuyabilen üzerinde düşünebilen bir okuyucudur. Bu bağlamda dergi okuyucusu özel alanları olan okuyuculardır.

¹⁷ Hıfzı Topuz, **Başlangıcından Bugüne Türk Basım Tarihi**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1996, s.207

¹⁸ Yüksel ve Gürcan, s.15

¹⁹ Rukiye Coşkun Sayer, **Çocuk Kütüphanelerinde Elektronik Yayınların Kullanım ve Yaygınlaştırılması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.12

²⁰ Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği**, İstanbul: İnkılap Kitapevi, s.66-67

• Yüksek prestiji olan dergiler bulunmaktadır. Okuyucusu tarafından saygın hale getirilmiş olan dergiler bulunmaktadır. Buna bağlı olarak okuyucu bu tarz dergilere karşı daha fazla ilgi göstermektedir.

1.2.3. Kitap

Kitap, sırt, ön-arka kapak ciltlenerek bir araya getirilerek basılan sayfaların bütünüdür. Türk Dil Kurumu Sözlüğü 'ünde kitap; "ciltli ve ciltlessiz olarak bir araya getirilmiş basılı veya yazılı kağıtların bütünü" olarak tanımlanmıştır. Kitap insanların bilgiyi kaydetme, paylaşma ihtiyacından ortaya çıkmıştır.²¹ Yayın olarak kitabın günümüzdeki haline ulaşması arasında geçen sürede farklı safhalar geçirmiştir. Yazının ilk kez kilden yapılmış tabletler üzerine, daha sonra da papirüs ve parşömene yazılarak kâğıdın, bilgiyi kaydetmek amacıyla kullanılması zamanla kitabın kullanım şeklini değiştirmiş ve kitabın bilgi kaynağı olmasını sağlamıştır.²²

Kâğıdın bulunmasından önce insanlar düşüncelerini somutlaştırmak için taş, kemik, tahta, deri ve papirüslerin üzerine yazmışlardır. Dünyada ilk kitapların Sümerler tarafından tabletlere yazıldığı daha sonra buzağı derilerinin kullanılarak kitap haline getirildiği bilinmektedir. Tevrat, Kuran-ı Kerim ve İncil'in yaprakları deri malzemesindedir.²³ Özellikle modern kitabın Avrupa'ya yayılmasında Çinliler tarafından bulunan kâğıt ile olmuştur. Kâğıdın Avrupa'ya yılmasıyla kitabın basılabilirliğini sağlamıştır.

Matbaanın bilinen ilk örneği olarak tahta kalıp baskısı yapan Çinli'lerin yaptığı baskıdır. Kitaplar en önemli ivmesini Gutenberg tarafından Matbaanın bulunması ile yaşamıştır. Bu sayede Avrupa da birçok matbaa kurulmuştur.²⁴ 1729 yılında İbrahim Müteferrika tarafından basılan ilk kitap 'Van Kulu Lügatı'dır.²⁵

Özellikle 20. Ve 21. yüzyılda kitap sayıları oldukça artmış, ansiklopediler, atlaslar, ders kitapları, sözlükler ve romanlarda basılmıştır.

²¹ Aydın Zor-Bilge Yüksel Kirişcan,"Elektronik Kitaplar ve Sanat Eğitimi Derslerinde E-Kitap Kullanımına Yönelik Bir Öneri" **Akdeniz Sanat Dergisi**, Vol.9, No.19, 2016, s.2

²² Sayer, s.

²³ Enver Berhan Şapolyo, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın**, Ankara: Güven Matbaa, 1969, s.87

²⁴ Ömer Dalgakıran,"**Kitabın Tarihi**", Türk Kütüphaneciliği, Vol.27, No.1, 2013, s.201-213

²⁵ Sayer, s.15

1.3.Geleneksel Dergi Yayıncılığı

Dergi, günlük yayınlanmayan, en az “on beş” günde bir yayınlanan standart süre olarak ayda bir olarak yayınlanan süreli bir yayındır.²⁶ Basılı yayın organı olarak dergi farklı konularda yayınlanabilmekte, ör: sanat, bilim, teknoloji, sanayi, eğitim, siyaset, edebiyat vb. konularda süreli olarak çıkan yayındır. En çok kullanılan dergi boyutu A4 kâğıt ebadıdır. Özel boyutlarda da içeriğe göre değişiklik gösterip, sayfa sayısı ortalama olarak dört formadan oluşan yapıdır.²⁷

Dergiler birçok farklı konudan oluşabilmektedir. Bu konuların içerisinde farklı konularda makale, haber, eleştiri, inceleme ve araştırma ile birlikte fotoğraf, resim ve karikatür yer alabilmektedir. Yayıncılık araçlarından olan dergi yayıncılığı bugünkü konumuna gelene kadar tarihsel olarak birçok aşamadan geçmiştir. Tarihte yayım işi sözel ifadelerle gerçekleştirerek başlamıştır. Yazı buluşuna kadar birçok yöntemle yapılan yayım, zamanla yazının bulunması ile haberin kaynağına istenildiğinde geri dönebilmeyi sunmuştur. Yazı sözel ifadeleri kayıt altına almış, yazı aracılığı ile sözel ifadeler bir kişiden diğer kişilere anlamını yitirmeden aktarılmıştır. Dolayısı ile yazı bilgiyi kayıt altına alma gereksinimi ve bilgiyi yayma (haberleşme) arzusu, yazının doğuşunda etkili olmuştur. Birçok alanda etkili olmasına rağmen en çok yayıncılığın gelişmesinde doğrudan etkili olmuştur. Bunun yanı sıra kâğıt ve matbaanın bulunuşu ile yayıncılık iki önemli ivme kazanmıştır. İlk zamanlar duvar ve taş üzerine yapılan yayıncılık sonraları ise papirüse en ilkel şekilde yapılmıştır. 1450’lerde yeni baskı teknolojileri, yazının kopyalanması ve geniş kitlelere dağıtılabilmesi ile bugünkü gerçek anlamına kavuşmuştur.

Teknolojinin gelişmesi ile özellikle 1980’li yıllar itibariyle kişisel bilgisayarların yayıncılık alanında kullanılması ile yayıncılık yeni bir boyut kazanmıştır. Kazanılan yeni boyutla görsel açıdan daha etkili ve hızlı üretilen yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Teknolojinin ve internetin gelişmesi ile yayıncılık sadece kâğıt ile yapılan bir yayım olmaktan çıkmış, elektronik ortamda yapılan yayım olarak etkin olmuştur.

Günümüzde yayıncılık oluşturulduğu ve yayınlandığı mecraya göre değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda günümüz yayıncılığı iki alanda incelenmektedir; basılı

²⁶ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, “Dergi”, <http://sozluk.gov.tr/>, Nisan 2018

²⁷ Wikipedia

yayıncılık ve elektronik yayıncılık. Basılı yayıncılık, tek ton ya da ofset (trigromi: matbaacılıkta renkli baskı) teknikleri kullanılarak basılan, somut olarak üretilen yayıncılıktır. Basılı yayıncılıkta üretim süreçleri birden fazla olması nedeniyle zaman almakta, bilgiler istenildiği zaman güncellenmesi olanaksızdır. Günümüz teknolojik gelişmeleri sayesinde maliyetleri en az düzeye düşürmek mümkündür. Ancak yeni medyanın günlük hayatta yer edinmesi nedeniyle elektronik yayıncılık zorunlu hale gelmiştir. Bu sayede günümüz hedef kitlesi ve bu hedef kitlenin kullandığı yeni mecralar bu gelişmeyi zorunlu kılmıştır. Ayrıntıları anlatılacak olan elektronik yayıncılık, içeriği ve yayınlanması bilgisayar, CD, internet ve yeni medya araçları ile yapılan yayıncılıktır.

Elektronik yayıncılık basılı yayıncılık üretim süreçlerine ve maliyetlerine göre daha ucuz üretilebilir ve hedef kitle ile çevrimiçi olarak paylaşılabilir. Günümüzde basılı olarak üretilen birçok dergi, gazete, kitap elektronik ortamda da yayınlanmaktadır. Bu yayınlar basılı olarak yapılan yayınların eş zamanlı olarak elektronik ortamda da yapılmış halidir. Elektronik yayınlar hedef kitle ile doğrudan ulaştırılması ve yeni medya araçları ile kullanılması ile albenili olsa da basılı yayınları da hedef kitle tarafından ilgi ile tercih edilmektedir.

Dergi, kitap ile gazete arasında bulunan boşluğu doldurmuştur. Kitap uzun bir sürede okunan bir yayın, gazete ise günlük bir yayın olması sebebiyle kısa sürede güncelliğini yitirmektedir. Buna karşılık dergi bir konuyu derinlemesine işlediği için farklı zaman aralıkları ile bilginin takibine fırsat sunmaktadır. Dergiler alanlarına göre birçok farklı alandan çıkarılabilmektedir.

1.4.Dergi Türleri

Dergi kendi içinde birçok alanlara ayrılmaktadır. Dergi alanlarına baktığımızda bu alanları geçmişten günümüze kadar ayırtıran birçok değişken olmuştur.

Bu değişkenlerin başında teknoloji, basım sanayindeki gelişmeler, internet, internetle gelen yeni medya ve buna bağlı olarak değişen iletişim ortamları ile birlikte kendi içinde alanlara ayrılması ile her kesime hitap eden birçok alanda dergi türleri oluşmuştur. Yeni medya ile gelen Elektronik dergi yayıncılığı üçüncü bölümde detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

1.4.1. Tüketici Dergileri

Bu tür dergiler reklam amacına hizmet eden dergi türleridir. Satışı yapılan ürünlerin tüketim miktarını artırmaktır. Günümüzde birçok dergi yayını tüketim amacıyla çıkarılmaktadır.

1.4.2. Haber Dergileri

“Haftalık aktüalite dergisi, haftalık siyasi dergi” gibi birden fazla adla Türkiye’de haftalık olarak yayınlanmaya başlayan dergiler 1950’li yıllarda yayınlanmaya başlamıştır. “Akis, Devir ve Kim” gibi dergiler 1950’li yıllarda okuru haftalık yayın yapan dergi kavramı ile buluşturmuştur. Haftalık olarak yayınlanan dergilerin ortak yapısı konuları bakımından farklı olmasından ileri gelmiştir. Dergilerde işlenen konular haber, siyaset, dış politika, sanat, kültür, magazine gibi günlük yaşamdan oluşan güncel içeriklerle yayınlanmışlardır. Zaman dilimi olarak haftalık süre bazında yayınlanan haber dergilerinde asıl hedeflenen amaç okuyucuya güncel, hızlı ve özet bir şekilde yayınlanarak ulaşmasını sağlamaktır.²⁸

Haftalık haber dergisinin ilk örneği “Time” dergisidir. Bu derginin amacı “*haftanın haberlerini belirli öbeklere ayırarak cazip bir paket hâlinde okurlara sunmak*” şeklindeydi. Aynı dönemde haber dergisi niteliğinde olan bu dergiler haberi sadece dar alanda siyaset ve asayiş türüyle sınırlamamış, hayatın içinden spor, kültür, ekonomi, sanat, yaşam ve moda vb alt alanlar şeklinde yayınlıyorlardı. Dergide amaçlanan ise gazetede yarım yarım verilen haberleri tarihsel aralıkta vererek anlaşılır duruma getirmektir.

Newsweek dergisinin editörlüğünü yapan Phil Graham bu işlevi şu şekilde özetlemekteydi: “Her hafta, tarihin ilk kabataslak müsveddesini hazırlamak.”²⁹

Türkiye’de ilk kez yayınlanan “Akis” dergisidir. (14 Mayıs 1954) Akis dergisi 154 bin satış rekoru kırarak 150 bin adet satarak Türkiye dergicilik tarihine geçmiştir.³⁰

²⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, “**Gazetecilik**”, Dergi Haberciliği, Ankara, 2013, s.8.

²⁹ MEB, s.8

³⁰ MEB, s.9

1.4.3. Kadın Dergileri

Kadın dergileri birçok farklı tür ve konuda çıkarılmaktadır. Daha çok sağlık, moda, güzellik, yaşam vb. konulara yer verilen kaliteli dergilerdir. Türkiye’de yayımlanan Terakki gazetesinin eki olarak çıkan, o dönem kadını eğitmek ve bilinçlendirmek amacıyla çıkarılmayı amaçlamış Terakki-i Muhadderat (İffetli kadınlar ilerlemesi anlamına gelir.) dergidir. Kadınlar tarafından çıkarılan ilk dergi ise Şükufeza (Çiçek Bahçesi) dergisidir. Bu derginin imtiyaz sahibi de kadınlardır.

Dergi türlerinin genişlemesi kadın dergileri kendi içinde ilgi alanlarını genişletmiş; genç kızlara yönelik dergiler, moda dergileri, siyasi yaşam dergileri gibi birçok dergi çıkarılmaya başlamıştır. Kadın dergileri kitle dergileri arasında en başarılı olan dergilerdir. İçerikte moda, günlük yaşam ve görgü kuralları bilgilerine yer verilmektedir.³¹

Ayrıca günümüz kadın dergileri ise tüketici dergilerinde amaçlanan okuyucuları diğer alanlarda olduğu gibi dergicilikte de bir tüketim toplumu haline getirmek ve bu davranışı yaşamın bir parçası haline getirmeyi amaçlamaktadır.³²

*Günümüzde Çıkan Kadın Dergileri;*³³

- Anne-çocuk içerikli dergiler,
- Yemek tariflerinin yer aldığı dergiler,
- Kadın sağlığına yer veren dergiler
- Moda ve benzeri içeriğe sahip dergiler,
- Güzellik, tasarım ve dekorasyon gibi alt türlere ayrılmışlardır.

³¹ Filiz Balta Peltekoğlu, *Dergiciliğin Gelişimi ve Türkiye’de Kadın Dergileri*, Marmara İletişim Dergisi, Vol.9, No.9, 1995, s.117-118

³² Aslı Yapar Gönenç, *Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Vol.0, No.29, 2007,s.75

³³ MEB, s.9

1.4.4. Magazin Dergileri

Magazin dergilerinin yayın içeriği, toplumun her kesimine hitap eden tüm okuyucuların anlayacağı kadar basit ve seveceği bir dizgi tasarımı ile konularla alakalı fotoğrafların kullanılarak yayımlanan düzenli aralıklarla yayımlanan yayınlara “magazin dergileri” adı verilmektedir. İçerikte işlenen konular ne kadar farklı olsa da bütün magazin dergilerinde kullanılan değişmez özellik bulunmaktadır. Bu özelliklerin en belirgin yanları ise biçim alanında kendini belli etmektedir. Ülkemizde yayımlanan ilk magazin dergisi Cüzdan’dır. (1873).³⁴

Şekil 1: All Magazine Dergi Kapağı

1.4.5. Çocuk Dergileri

Çocuklar için çıkarılan dergilerin içerikleri; resimli öykü bilmece-bulmaca, genel kültür, fotoğraf, biyografi, karikatürler, armağanlı resim boyama, oyun, oyuncak, ilginç bilgiler, eğitici bilgiler vb. konularına yer verilmektedir. Bu tür meşrutiyetten önce başlamıştır. Bu bağlamda ilk dönem dergileri Mümeyyiz, Hazine-i Etfal, Sadakat, Ayine, Bahçe, Çocuklara Talim, Çocuklara Arkadaş, Çocuklara Kıraat, Vaasita-i Teraki, Numune-i Terakki, Parça Bohçası, Mektep dergileridir.³⁵ Çocuk dergileri arasında en önemli örnek, Yapı ve Kredi Bankası tarafından yayınlanan Doğan Kardeş’dir. Çocuk dergilerinin içeriklerinde 1980’li

³⁴ MEB, s.10

³⁵ Sena Küçük, **İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete**, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi, Vol.0, No.24, 2010, s,113-140

yıllardan itibaren ders konularını destekleyici testler ve ansiklopedik bilgilerin bulunduğu eklere yoğun bir şekilde yer verilmiştir.

Şekil 2:Minika Çocuk Dergisi Kapak Fotoğrafi

1.4.6.Spor Dergileri

Birçok spor dalının konularına yer verilen dergilerdir. İşlenen konular futbol, basketbol, Formula 1 dergilerdir.

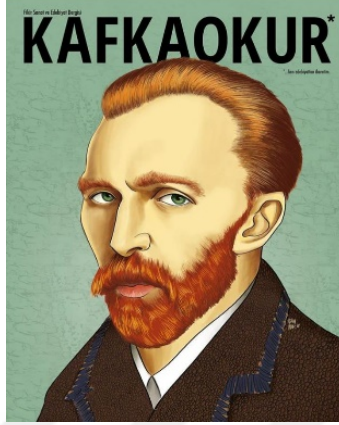

Şekil 3: Düşünen Socrates Spor Dergisi

1.4.7.Edebiyat Kültür ve Sanat

Ülkemizde yayın yapan birçok dergi alanlarına göre ayrılarak kültür-sanat ve edebiyat dergileri de kendi içerisinde farklı alanlara ayrılarak (sinema, tiyatro, kültür-sanat) yayınlanmaktadır. Dergilerin içerisinde yayınlanan içerikler farklı alanlarla ilgili haber, etkinlik, tanıtım yazısı ve söyleşiler gibi haberler de yayınlanmaktadır.

Ayrıca dergiler de film reklamları, film yorumları, tiyatro reklamları ve müzik albümlerinin tanıtımları ve en son çıkan kitapların da reklamlarına yer verilmektedir.³⁶

Şekil 4:Kafka Okur Dergi Kapağı

1.4.8. Bilişim ve Teknoloji Dergisi

Bilişim alanı ve teknolojik yenilikleri hedef kitleye ulaştırmak amacıyla yayınlanan dergilerdir. Bilişim ve İnternet teknolojisi ile ilgili güncel, sade ve anlaşılır bir şekilde okura ulaştırmak amacıyla çıkarılan dergilerdir.

Şekil 5:Chip Dergisi Kapak Görüntüsü

³⁶ MEB, s.10

1.4.9. Yönetim-Ekonomi ve Pazarlama Dergileri

Haftalık ekonomi gündemi ile ilgili para, borsa, gayrimenkul, bireysel girişimcilik, yönetim ile ilgili ve bu konularla ilgili gelişmeleri okuruna ulaştırmak amacıyla yayınlanan dergilerdir.³⁷ Bu tip dergiler reklam alan dergilerdir.³⁸

Şekil 6:Ekonomist Dergisi Kapak Görüntüsü

1.4.10. Kurum Dergileri

Kurum dergileri geçmişten günümüze Türkiye’de önemli bir alandır. İki alan olarak karşımıza çıkar kurum içinde ve dışında dergiler. Her iki alan da kendine özgü bir uzmanlık gerektirmektedir. Kurum dışı dergilerin en önemli özelliği ürünü, hizmet veya fikrin satılmasıdır.

Şekil 7:Aksa Jeneratör Dergisi Kapak Görüntüsü

³⁷ Ansiklopediler, **Türkiye’de Dergiler**, İstanbul, Gelişim Yayınları,1984

³⁸ Peltekoğlu, s.117

1.4.11. Sektör İçerikli Dergiler

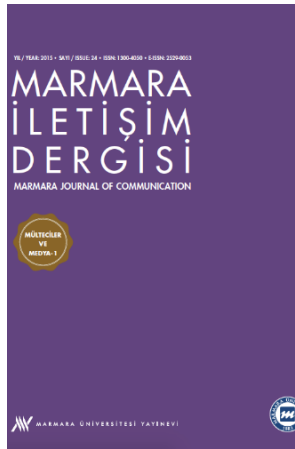
Abonelik sistemiyle dağıtılan sektör içerikli dergilerin okuyucusu bellidir. Sektör içerikli dergilerin konuları farklı alanda olabiliyor. Bu konular; metal, ısı sistemleri, ses, su, yangın yalıtım, makine, turizm ve organizasyon gibi birçok sektörün çıkardığı mesleki dergilerdir.

Şekil 8:Matbaa Tenknik Dergisi Kapak Görüntüsü

1.4.12. Akademik Dergiler

Akademisyenler tarafından kendi konuları hakkında çıkarılan dergilerdir. Bu dergiler çalışıldığı alanla ilgisi olan çevreler tarafından okunur.

Şekil 9: Marmara Üniversitesi İletişim Dergisi

1.5. Dünyada Dergi Yayıncılığı

Yayıncılık geçmişten bugüne kitle iletişim aracı olarak kullanılan bir alandır. Tarihten bugüne teknolojinin gelişip değişmesiyle dergi yayıncılığı da platformlar arası değişiklikler yaşamıştır. Geçen zaman içinde hedef kitlenin dergi yayınlarına olan ilgisi sayesinde dergi yayıncılığı ivme kazanmıştır.

Dünyadaki dergi yayıncılığı gelişim süreçlerine bakıldığında ilk örneklerden başlayarak zaman içinde birçok değişime uğrayarak gelişmiştir. Dergi yayıncılığına önemli ivme kazandıran gelişme ise Matbaanın icadı ile olmuştur. İlk yayınlar düzensiz aralıklarla yayınlamış olması ve baskı tirajlarının az olması nedeniyle ilk başta dergi yayıncılığı olarak nitelendirilememiş bunun yerine genel bir adlandırılma ile süreli yayın olarak adlandırılmıştır.

16.yüzyılın başlarından itibaren haftada bir yayınlanan süreli yayınlar gelişme göstermiştir. Dergi yayıncılığı bağlamında 17.yüzyılın başlarında dergi yapısı kavramsal olarak oturmuş ve yayınlanmaya başlanmıştır.

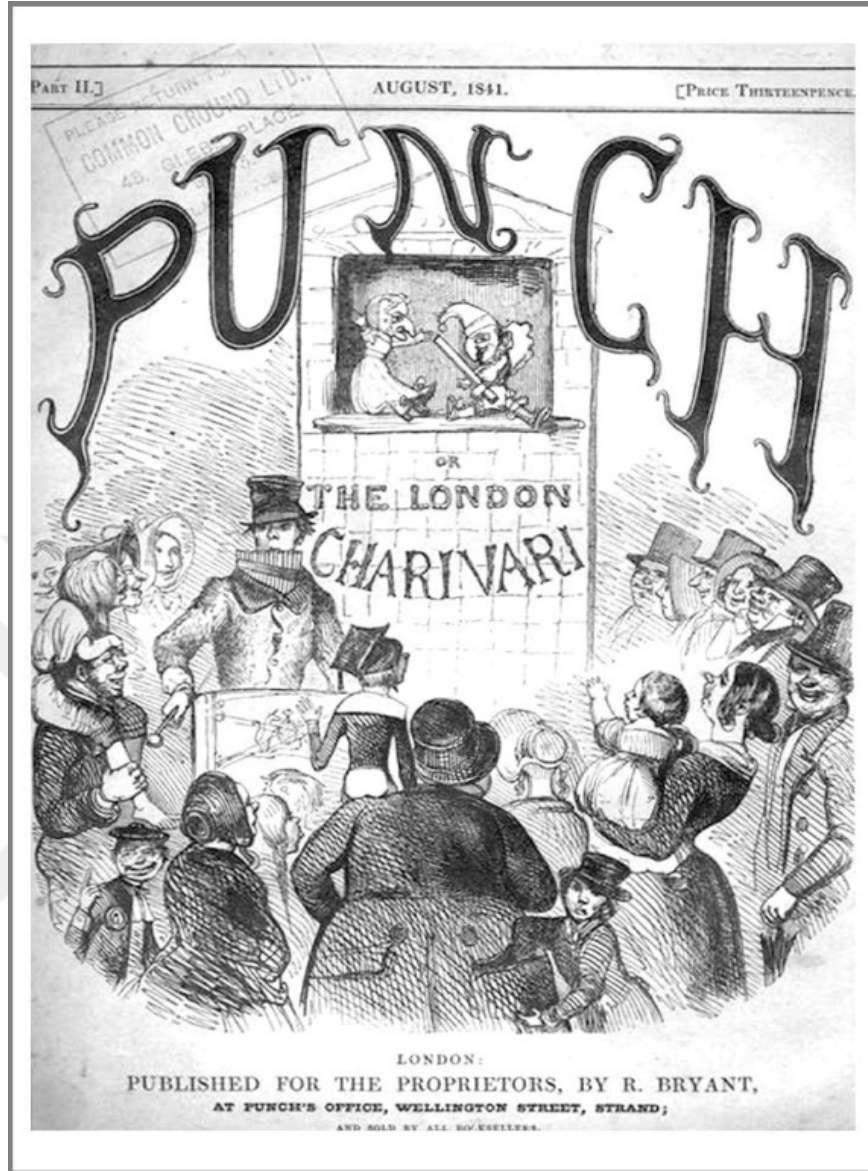
Kısa bir süre sonra birçok Avrupa ülkesinde de benzer içerikli, daha çok bilimsel yazılar içeren süreli yayınlar basılmıştır. “Fransa’da 1665 yılında *Journal des Savans*, İngiltere’de *Philosophical Transactions of the Royal Society of London* bu tarz yayınlara örnektir.”³⁹

“Temeli yıllıklara dayanan dergicilik tarihinde, *dergi (magazine)* adını ilk kez kullanan süreli yayın, 1731’de A.B.D.’de yayın hayatına başlayan *The Gentlemen’s Magazine*’ dir. Daha çok diğer yayınlanmış kitaplardan alınmış makalelerden derleme niteliğinde olan bir yayındır.”⁴⁰

Sanayi devriminin yaşanması ile birlikte 18.yüzyıl başlarından itibaren okuma-yazma oranının artışı ile sosyal hayatta farklı alanların oluşması ile dergi yayınlarına olan ilgi artış göstermiştir. Dergi yayınları geniş hedef kitleye ulaşmak amacıyla, eğlenceli içerik üreten, merak edilen konular hakkında bilgi veren bir yayıncılık anlayışı ile yayın yapmaya başlanmıştır.1672’de *Mercure Galant*’ le başlayan basit edebi içerikli dergicilik de bu dönemde yaygınlaşmıştır.

³⁹ M.Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul: Der Yayınları,2002, s.58

⁴⁰ Alvin Grossman,**Historische Rückblende in Graphis Magazindesing**, Zurih:Graphis Verlag,1992

Şekil 11:Punch Dergisi (1841)⁴³

Birinci dünya savaşından sonra sosyal hayatta oluşan değişim ve siyasal değişime uğrayan ülkelerde haber alma, bilgi edinme amacıyla siyasal-sosyal birçok yeni dergi türü çıkmıştır. Günümüzde de halen basılı olarak ve E- dergi olarak yayını devam eden *National Geographic* (1915), *American Time* (1923), *Life* (1936-1972,1978) gibi dergiler bu dönemin öne çıkan isimlerindedir.⁴⁴

⁴³ Kaynak:Po-Yen Lee, Pinterest, <https://tr.pinterest.com/pin/454230312396800525/?lp=true>, 28 Aralık 2018

⁴⁴ Heller, s.28

Şekil 12:Life Magazine Kapak (1972)⁴⁵

Dergiler ABD’de de 20.yüzyılın yarısında eğlendirici, eğitici ve reklam amaçlı yorumlandı. Bu dönemde yayınlan dergiler Collier, Saturday Evening Post, Look, Life gibi dergilerdir.⁴⁶

Özellikle 20.yüzyılda dergi yayıncılığı önemli ivme kazanarak yüksek tiraja ulaşmış, reklam gelirlerine ağırlık veren dergiler, reklam –pazarlama ağının önemli bir kolu olmuştur. Buna bağlı olarak dergi tasarımlarına verilen önem artmış, sayfa mizanpajları, kullanılan sayfa dinamikleri, tam sayfa tasarımları ile reklam sayfası tasarımları ağırlıkla kullanılmaya başlamıştır. Reklam sayfalarının ağırlıkla kullanılması renkli baskı sistemine geçilmesinde reklamcılarının etkisi yadsınamaz. Hedef kitlenin farklılıkları, ilgi alanları, gelişen ve gücü artan iletişim ortamları ile dergi tasarımları değişmiş, içeriğinin oluşturulması, diğer yayın türleri arasında yayın türü olarak yerini almaya başlaması ile dergiye ait bir görsel kimlik gereksinimi ortaya çıkmıştır.

⁴⁵ **Kaynak:** <https://www.oldlifemagazines.com/april-21-1972-life-magazine.html>, 20 Ocak 2019

⁴⁶ Peltekoğlu, s.

1.6. Türkiye de Dergi Yayıncılığı

Ülkemizde ilk dergi yayıncılığına baktığımızda Osmanlı döneminde rastlanır. Osmanlı dönemindeki ismi ise mecmua olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda Osmanlı döneminde çıkarılmış olan ilk dergi **Vekayi-i Tıbbiye** dergisidir. Dergi, mesleki bilgi amacıyla çıkarılmıştır. Dili ve içeriği tamamen çıkarılma amacına göre şekillenmiştir. Dergi aynı zamanda Fransızca olarak da yayınlanmıştır. Osmanlı döneminde **Vekayi-i Tıbbiye** dergisi yayımlandıktan sonra Münif Paşa'nın 1862 yılında kurduğu **Cemiyet-i İlmîyeyi Osmaniye** Derneği tarafından çıkarılan **Mecmua-i Fünun** dergisi fizik, felsefe, ruh bilimi, tarih, coğrafya, toplum bilimi içerikleri ile yayınlanmıştır.

Dergi, Tanzimat aydınlarının medyada sesini duyurdukları ve birçok kişiye ulaştıkları, birçok pozitif bilme, batıdaki gelişmelere yer veren güncel bilimsel dergidir. Aynı zamanda dergide farklı bilim dalları ile ilgili yazılara da yayınlanmıştır.⁴⁷

Bu dönemde Mecmua-i İbritleme dergisi Mecmua-i Fünun dergisine karşı rakip olarak çıkarılmıştır "Cemiyet-i İlmîyey-i Osmaniye dergisini çıkaran grup tarafından Mecmua-i Fünun dergisine rakip olmak amacıyla Babı Ali Kâtipleri bir grup olarak Cemiyet-i Kütüp grubu olarak örgütlenerek Mecmua-i Fünun Dergisine rakip olarak Mecmua-i İbritleme ismi ile yeni bir dergi çıkarmışlardır.⁴⁸

Aynı dönemlerde Ayine-i Vatan, Takvim-i Ticaret, Tuhfet-ül Tıp, Cüzdan adında birçok dergi yayınlanmaya başlamıştır. Bu dönemde dergilerin tirajında büyük bir artış olmuştur. Fakat yayınlanan birçok dergi sadece tek bir sayı çıkarılmıştır.⁴⁹

İlk kez resimli olarak yayınlanan dergi 1862 yılında Mustafa Refik öncülüğünde çıkarılarak Mirat adıyla yayınlanmıştır. Dergi çıkarıldıktan sonra sadece üç sayı yayımlanabilmiştir. Musiki-i Osmani dergisi ise ilk müzik dergisi olarak yayınlanma özelliğini taşımaktadır. 1864 yılında yayınlanmaya başlayan dergi ise Ceride-i Askeriye adıyla yayınlanmıştır.

⁴⁷ Gönenç, s.67-77

⁴⁸ Oktay Duran, **Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basım Sanayii**, İstanbul: Cem Ofset,1998, s.133

⁴⁹ Duran,s.134.

Türkiye'nin ilk çocuk dergisi olan Mümeyyiz 1869 yılında gazete eki olarak yayınlanmaya başlamıştır. Toplamda 49 sayı yayınlanmıştır.⁵⁰

Yine aynı yıl Diyojen adlı mizah dergisi Teodor Kasap tarafından yayınlanmıştır. Aynı dönemde birçok dergi yayınlanmıştır. Bunlar; Keşkül, Mitat-ilber, Dağarcık, Kırk Ambar, Derme Çatma, Yadigâr, Muharrir, Mecmua-i Ulum dergileridir.

Şekil 13:Diyojen Mizah Dergisi, (1869)⁵¹

⁵⁰ Gönenç, 67-77

⁵¹ Kaynak: İstanLOOK, <https://tr.pinterest.com/pin/393853929887385032/?lp=true>, 10 Şubat 2019

Dönemin diğer dergileri ise Hafta da bir yayınlanan, Rehber-i Fünun ve Gayret dergileridir. II. Meşrutiyet İlan edildiği dönemde dergi ve gazete sayıları artış göstermiştir. Bu artışın yaşanmasında çeşitli düşünce akımları ve Batılı düşünmenin etkileri büyük rol olmuştur. "Bütün düşünce akımları kendi yayın organlarını çıkarıyordu"⁵²Bu gelişme ile basın özgürlüğünün oluşması ve düşünce dergiciliği ivme kazanmıştır.

1869 yılında yayınlanan ilk kadın dergisi Terakki Gazetesine bağlı olarak 48 sayfa Terakki-i Mukadderat dergisidir. Bu dergi daha çok kadınların görüşlerini ve eğitimleri ile ilgili ve aynı zamanda Batı'daki feminist düşünce ile ilgili konulara yer verilmiştir. Vakit, Mürebbi-i Muhadderat ve Aile ismi ile yayınlanan dergilerin konuları evlilik, çocuk bakımı ve terbiyesi işlenmiştir. Bu dergilerin ortak özellikleri ise imza kullanılmamış olmasıdır.⁵³

Salah Cimcoz ve Celal Esad tarafından 1908-1911 yılları arasında Kalem ismiyle mizah dergisi çıkarmışlardır. Yine bu dönemde çıkarılmış birçok mizah dergisi bulunmaktadır. Bu mizah dergileri; Davul dergisi (1909) yılında, Alem dergisi (1909) yılında Cem dergisi (1910) yılında çıkarılmıştır.⁵⁴

II. Meşrutiyet'den sonra Türkçülük konusu, Türk Yurdu ve Sosyalizm ile ilgili İştirak dergileri çıkarılmaya başlandı. 1911 yılında Selanik'de yayınlanmaya başlayan Genç Kalemler dergisi Türkçe dilinde yabancı sözcük kullanılmaması gerektiğini savunan içerikle yayınlanmıştır. Ancak 1919 yılın da kapatılmıştır.⁵⁵

Dergâh dergisi (1921-1923) yılları arasında Kurtuluş savaşından sonra çıkarılmış ilk dergidir. Dergâh dergisi dönemde en meşhur olan yazar ve aydınların yer aldığı bir dergidir. Derginin başyazarı Yahya Kemal'dir.⁵⁶

Küçük Mecmua ve Yeni Mecmua da karşıt görüşlerini yayınlayan yazar ise Ziya Gökalp olduğu bilinmektedir.

⁵² Duran, s.134

⁵³ Peltekoğlu, s.120

⁵⁴ Gülşen Uslu, Türkiye'de Dergicilik, <http://gulsenko.blogspot.com/2012/03/turkiyede-dergicilik.html>, 10 Ocak 2019

⁵⁵ Girgin, s.75

⁵⁶ <http://gulsenko.blogspot.com/2012/03/turkiyede-dergicilik.html>

Dergâh dergisi kapandıktan sonra Resimli Ay dergisi, Güneş, Hayat, Fikirler, gibi dergiler Yedi Meşaleciler'in yayın organı olan Meşale yayımlanmaya başlamıştır. Resimli Ay dergisi yazarları arasında Sabahattin Ali ve Nazım Hikmet bulunarak toplumcu edebiyatı oluşturmuşlardır.

Şekil 14:Resimli Ay Dergisi (1927)⁵⁷

⁵⁷<https://www.google.com/search?sa=X&q=resimli+ay+dergisi+1927&tbm=isch&source=lnms&ved=2ahUKEwjP0YbKoOziAhUGGuwKHxpcA0AQsAR6BAgGEAE&biw=1366&bih=625#imgrc=WPbMfHoxWia1nM>, (13 Şubat 2019)

15 Temmuz 1933'de ilk olarak yayınlanan Varlık dergisi Türkiye'de en uzun yayınlanan edebiyat dergisi olma özelliği taşımaktadır. Nabi Nayır ve Esat Siyavuşgil yazarları Türk edebiyatının sözcüleri olmuşlardır.

Şekil 15:Varlık Dergisi, (1961)⁵⁸

Cumhuriyet'in ilan edildikten sonra 1924 yılında Zekeriya Sertel öncülüğünde çıkarılan kültür ve magazin dergisi olan Resimli Ay dergisi halk dergisi olma özelliği taşımaktadır. "Gerçekçi bir halk dergisi savıyla yayın hayatına başlamıştır."⁵⁹

Resimli Ay dergisinden sonra birçok dergi Resimli Ay dergisi tarzında çıkarılmıştır. Zekeriya Sertel, Resimli Ay Dergisi için şöyle demiştir: "Bizim amacımız okuyucuların okuma ihtiyaçlarını doyumak ve memleketimizde gerçekçi bir halk dergisi kurmaktadır. Bizce bir makalenin değeri, altındaki imzadan ziyade çok okunmasındadır. Özellikle "Resimli

⁵⁸ <https://www.peramezat.com/urun/varlik-sayi-543-1-subat-1961>, 27 Mayıs 2019

⁵⁹ Cumhuriyet Ansiklopedisi, Vol.1, 2002, s.43

Ay'da yayınlanacak makaleler, hikâyeler, genel olarak yazılar yalnız dar bir zümrenin edebi zevkine cevap veren yazılar değil fakat insanların hissi, fikri, dimağı, bedii ihtiyaçlarını doyuran genel nitelikte yazılar olacaktır. Bu şekil, dergicilik âleminde yeni bir yoldur”⁶⁰

1932 yılı Ocak ayında yayınlanmaya başlayan Kadro Dergisi Serbest Fıkra döneminin en popüler dergisi olma özelliğiyle, aynı zamanda aralarında derginin kurucuları ve yazarları olan Yakup Kadri, Burhan Asaf, Şevket Süreyya, İsmail Hüsrev ve Vedat Nedim gibi yazarların yazı yazdığı aylık fikir dergisi olma özelliği taşımaktadır. Hıfzı Topuz Kadro Dergisi'nin “*kapitalist ve sosyalist akımlara karşı Kemalist Devrimin kendi ideolojisini oluşturmaya çalıştığını söyler*”.⁶¹

1933 yılında Sedat Simavi tarafından yayınlanan *7 Gün* Dergisi tasarımlarında illüstrasyon ve çizgileri kullanmıştır. Dergi kadın ve aile içerikli yayınlarda asıl olarak siyasi özellik taşımaktadır. *7 Gün* dergisi Türk Dergicilik tarihinde en çok satan dergi olmuştur. Çünkü dergi bugün yayınlanan dergilerin ulaşamadığı tiraja ulaşarak 54 bin satılmıştır.⁶² Bu dönemde yayınlanan fikir sanat dergileri, Yaşar Nabi Nayır ve Nihat Sırrı Örik tarafından yayınlanmaya başlayan *Varlık*, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun yayınladığı *Yeni Adam*, Hüseyin Cahit Yalçın'ın yayınladığı *Fikir Hareketleri*, Hıfzı Oğuz ve Halk evlerinin yayını olan *Ülkü* dergisidir. 1934 yılından 1980 yılına kadar yayınlanan dergi *Yeni Adam* dergisidir.⁶³ 1940 yılına kadar yayınlanan *Fikir Hareketleri* dergisinde işlenen konular demokrasi ile ilgilidir.⁶⁴

1950 yıllarında yayınlanan dergilerde ‘İkinci Yeni’ şiirlerinin yazıldığı yıllardır. En başta *Pazar Postası*, *Hisar*, *Mavi*, *Yenilik*, *Sanat*, *Çağrı*, *Dost* ve *Yeditepe* dergileri en bilinen dergilerdir. Türk Dil Kurumu Tarfından yayınlanan *Türk Dili* dil ve devrim ile ilgili konuları ele alan bir dergi niteliğindedir.⁶⁵

⁶⁰ İnuğur, Türk Basın Tarihi, s.61

⁶¹ Hıfzı Topuz, **Türk Basın Tarihi**, 4.Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi,2003, s.391

⁶² Gönenç, s.68

⁶³ Gönenç, s.68

⁶⁴ Gönenç, s.69

⁶⁵ Uslu, 2012

Bu dönemde Marko Paşa 1946 yılında yayın hayatına başlamıştır. "Markopaşa'nın tasarlanan ilk sayısı 25 Kasım 1946 Pazartesi günü çıktı. Haftalık siyasi mizah gazetesi olarak sunulan Markopaşa 26x41 cm boyutlarında ve dört sayfa olarak çıkarıldı"⁶⁶

Şekil 16:Marko Paşa Gazetesi⁶⁷

Markopaşa serisi totalde 7 ad, 77 sayı, 8 ayı el değiştirerek (farklı zaman aralıklarıyla 15 defa değişerek), 10 yazı işleri müdürü (13 defa değişerek), 1 tanesi teksir makinesi olmak üzere 9 matbaa (15 defa değişerek), 1 tanesi posta kutusu olmak üzere 10 farklı adres değiştirerek (12 defa değişerek) çıkmıştır. Hatta bu durum gazetenin 14 Ocak 1949 tarihli sayısında okurlara şöyle duyurulmuştur: “Bu gazete cuma günleri saat sekizde çıkar. Sekizle dokuz arasında fırsat bulursa satılır.” Saat 10'da muharrirleri sorguya çekilen basın hürriyetinin kurbanı felaketzede bir gazetedir"⁶⁸ 1950 yılında Demokrat Parti göreve başladıktan kısa bir süre sonra mizah dergileriyle de uğraşmaya başlamış, bu da derginin sonu

⁶⁶ Mehmet Saydur, **Marko Paşa Gerçeği**, İstanbul: Çınar Yayınları,2001, s.13

⁶⁷ Akademilist Dijital Kültür Dergisi, Bir mizah efsanesi: Marko Paşa Gazetesi, <http://academilist.com/bir-mizah-efsanesi-marko-pasa-gazetesi/>, 29 Mayıs 2019

⁶⁸ Saydur, s.193

olmuş ve dergi kapanmıştır. 1950 yıllarında çıkarılan dergiler daha çok siyasi amaç güderek çıkarılmıştır. 1952 yılın da aylık *Resimli Hayat* dergisi yayınlanmaya başlamıştır.⁶⁹

Özellikle 1961 anayasasının yeniden düzenlenmesiyle birlikte fikir dergiciliği önem kazanmıştır. Bu dönemde çıkan *Yön* dergisi sol muhalif olarak çıkmaya başlamıştır. Bu derginin yayınından sonra birçok dergi art arda çıkmıştır. 1963 yılında *Sosyal Adalet Dergisi*, 1967 yılında *Türk Solu* ve *Ant* 1968 yılında *Aydınlık Sosyalist* ve 1969 yılında *Devrim* ve *Emek* dergileri çıkarılmıştır.⁷⁰

Daha sonra 1954-1968 yılında yayınlanmaya başlayan Metin Toker tarafından kurulan ve haftalık haber dergisi niteliğinde yayınlanmaya başlayan *Akis* okuyucuyla buluşturulmuştur. Tirajları ise 40.000 civarlarında seyretmiştir.⁷¹

1971 yılında çıkan en önemli mizah dergisi *Gırgır* dergisi olmuştur. *Gırgır* kendisinden sonra gelen tüm mizah dergilerine öncülük etmiştir. 1980 yılının ardından yayınlanmaya başlayan dergi türleri ve dergiler:

Hafta bir yayınlan Magazine Dergileri: *TV'de*, *7 Gün*, *Haftanın Sesi*, *Merhabai Hayat*, *Hey* ve *Ses* dergileridir.

Hafta bir yayınlan Mizah Dergileri: *Fırt*, *Çarşaf* ve 1987 de yayınlanmaya başlayan *Gergedan* dergisidir.⁷²

Hafta bir yayınlan Çocuk Dergileri: *Tercüman Çocuk*, *Milliyet Çocuk*, *Hürriyet Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, dergileridir.

Hafta bir yayınlan Siyasi Dergi: *Yankı* dergisidir.

Dergiler haftalık olarak yayınlanmıştır. Ancak aylık olarak yayınlanan dergiler de bulunmaktadır.

⁶⁹ Gönenç, s.71

⁷⁰ Gönenç, s.74

⁷¹ Makus Talih, ''Türkiye'de Dergicilik'', 2012, <http://gulsenko.blogspot.com/2012/03/turkiyede-dergicilik.html>, (25 Nisan 2018)

⁷² Gönenç, s.74

Ayda bir yayınlanan dergiler: *Teknik, Bravo, Erkekçe, Bilim Teknik, Samanyolu, Kadınca, Kadın ve On yedi* dergileridir.⁷³

1988 yılında da aylık kültür dergisi *Argos* yayınlanmaya başlamıştır. Gümüz de ise dergicilikte teknolojinin her türlü özelliğinden faydalanılmaktadır. Ayrıca dergi çeşitleri çeşitlenerek yayınlanmaya devam etmiştir. 1990 yılı başlarından itibaren sektörün nabzın tutan birçok dergi grubu kurulmuştur. Bu dergi grupları Hürgüç (Hürriyet Dergi Grubu), AD Yayıncılık (Milliyet Dergi)'dir. Bu dergi gruplarından yabancı ortaklık yapan grup Hürgüç olmuştur. 1999 yılın da Hürgüç grup ve AD grup ortaklığa gitmişlerdir. Bu ortaklıktan ortaya çıkan yeni isim Doğan Burda ve Rizzoli olmuştur. 2000 yılında dergi abonelik sistemini başlatmıştır. Diğer büyük bir kuruluş olan Merkez Grubu 2002 yılında kurulmuştur. 2006 yılında Merkez Dergi 18 aylık 5 tanesi haftalık 3 tanesi yarıyılık olmak üzere toplam 26 dergi yayınlamıştır. Yayınlanan dergilerin konuları güncel haber, hobi, ekonomi, gençlik, dekorasyon gibi konu çeşitliliğine sahiptir. 2002 yılında kurulmuş olan diğer yayıncılık Nova medyadır. Nova medya daha çok okurlarına göre yayın yapan bir dergidir. Diğer bir grup da Çukurova Medya Grubudur. Bu grup da *Alem ve Platin* dergileri yayınlanmaktadır.⁷⁴

Geleneksel dergicilik her ne kadar 2000'li yıllarda popüler olsa da özellikle 2007 yılından sonra tiraj düşüşü yaşanmıştır. TÜİK 2017 verilerine göre 2007 ile 2017 yılı arasında dergi baskı tirajları oldukça düşmüştür. Buradan hareketle geleneksel derginin yerini elektronik dijital dergiler almaya başlamıştır. Örneğin Doğan Burda Derginin 2017'de Hürriyet'e yaptığı açıklamada 2 haftalık, 16 aylık, 40'ın üzerinde özel türde ve dönemsel basılı dergisi varken aynı zamanda 21 tablet dergisi de yayınlamaktadır.⁷⁵

⁷³ Gönenç, s.74

⁷⁴ Gönenç, s.76

⁷⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/dogan-burdaya-yeni-baskan-40424581>, 12 Mayıs 2019

2. ELEKTRONİK YAYINCILIK

Yayıncılık; okuyuculara yönelik farklı platform olan kitap, dergi ve gazetelerin yayınlanmasıdır. Elektronik yayıncılık bilgi, sanat, kitap gibi içeriklerin İnternet, CD VE CD Rom ve kullanılan diğer elektronik araçlar aracılığı ile okuyucuya sunulmasıdır. Elektronik yayıncılık aynı zamanda bilginin saklanması, depolanması ve bilgisayar teknolojisi ile entegre kullanılan bir yayıncılıktır.⁷⁶

Elektronik yayıncılıkla okuyucuya sunulan içerik de elektronik içeriktir. Elektronik yayıncılık içeriği oluşturan kişi ile diğer kişiler arasında bir paralel iletişim aracı olarak kullanılan yayıncılıktır.

İçeriğin okuyucuya ulaştırılması teknolojik olarak farklı araçlar kullanılarak da olabilmektedir. İçeriğin paylaşımı bilgisayar ağları ile olabileceği gibi diğer optik araç olan (CD-ROM ve DVD- ROM) gibi taşınabilir belleklerle de sağlanmaktadır. Ayrıca bilgisayarlar arasında kurulan elektronik posta ağları üzerinden metinlerin dağılımı da elektronik yayıncılığın kapsamına girmektedir.⁷⁷

Elektronik yayıncılık eş zamanlı yayın fırsatı sunması sayesinde geleneksel yayıncılık türleri olan dergi, gazete ve kitabın da paralel olarak oluşturulmasına ve okuyucunun kullandığı yeni medya araçları ile ulaşılabilir olmasını sağlayarak okuyucuya zaman ve mekân sınırı tanımadan ulaşma fırsatı sunmaktadır.⁷⁸

E- yayıncılık sadece CD-ROM ya da İnternet ağları ile okuyucuya sunulan yayıncılık olmayıp elektronik platformda kullanılan tüm araçları içine almaktadır. Her ne kadar televizyon, fax gibi araçlar elektronik olarak görülse de güncel olarak elektronik yayıncılık, yeni medya araçları kullanılarak yapılan yayıncılıktır. Aynı zamanda internete yüklenen videolar, sinemalar, parıltılı parça görüntüler (flash klipler), saydam gösterileri, web sayfaları interaktif tasarımlar ve uygulamalarda elektronik yayınlardır.⁷⁹

⁷⁶ Yusuf Keş, "Elektronik Yayıncılık ve Web Tasarım" 1.Baskı, İstanbul: **Hiperlink Yayınları**, 2009, s.1

⁷⁷ Keş, s.2

⁷⁸ Yüksel ve Gücan, s.17

⁷⁹ Keş, s.2

20. yüzyıl bitimine doğru ortaya çıkan internet iletişim biçimini değiştirerek platform değişimi sağlayarak tüm dünyada gelişen ve kullanılan bir iletişim mecrası haline gelmiştir. 1969’lu yıllarda Amerika internet kullanmaya başlamış ancak diğer ülkelerin interneti kullanmaya başlaması zaman almıştır. 12 Nisan 1993’te Türkiye’de internet OTDÜ VE TÜBİTAK ortaklığıyla kullanılmaya başlanmıştır.⁸⁰

İnternet ile kolaylaşan ve avantaj haline gelen internet kullanımı bütün dünyada hızla yaygınlaşmakta ve diğer kitle iletişiminde kullanılan geleneksel yayıncılık türlerini de internetin bünyesinde toplanması ile geleceğin medyası olmasını sağlayacaktır.⁸¹

İnternetin gelişmesi ve değişmesiyle birlikte ulaşılabilen bilgi sayısında hızlı bir artış oluşmuştur. Teknolojik gelişmelerle birlikte kütüphane materyallerinde de gelişerek yenilendiği, bilginin kaydedilerek hızlı erişimi sağlaması hızlı arşivlenebilmesi, zaman sınırının olmaması açısından aktif kullanılan materyalleri oluşturmuştur. Teknolojinin değişerek gelişim göstermesiyle ortaya farklı türlerde elektronik kaynaklar çıkmaya başlamıştır. Elektronik kaynak olarak kullanılmaya başlayan e-dergi, e-kitapların kullanımı ile ilgili birçok farklı özellik oluşmaya başlamıştır. İçeriğinde ses, video, animasyon gibi özellikler elektronik yayıncılığın avantajları arasındadır. Diğer yandan elektronik yayıncılığın dezavantajları da bulunmaktadır.⁸²

İnternetin birçok alanda kullanılmaya başlanması, yayıncılığın yeniden değişim göstermesini gerekli kılmıştır. Yayıncılık alanı bu değişime giren ve dönüşen bir yayın olmuştur. Öyle ki internet matbaanın icat edilmesi kadar önemli bir gelişmedir. Hayatın her alanına internetin girmesiyle günümüzde elektronik yayıncılık adı altında dönüşerek ortaya farklı bir yayıncılık şekli çıkmıştır.

Elektronik yayıncılık birçok belgenin elektronik ortam ve ağlarla kullanımını, dağıtımını, saklanmasını ve ulaşılmak istenildiğinde erişim kolaylığı sağlayan yayıncılık olarak adlandırılır. Elektronik yayıncılık geleneksel yayın organı olan dergi, gazetenin

⁸⁰ Gürcan, s.143-153

⁸¹ Ramazan Acun, “**İnternet ve Telif Hakları**”, Bilgi Dünyası, Vol.1, No.1, 2000, s.5-26

⁸² Uğur Demir Ay-Halil İbrahim Gürcan, “Yayın Etiği Bağlamında Elektronik Yayınlar Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Vol.4, No.1, 2005, s.5-10

elektronik ortama dönüştürülmesi olarak algılanmamalıdır. Elektronik yayıncılık yeni medya araçlarını kapsayan ve kullanıcının bu araçları kullanarak ulaştığı her türlü içeriği kapsamaktadır.

Elektronik yayınların farklı ve fazla olması hızlı erişim sağlaması zamandan ve mekândan bağımsız güncel olarak yayınlanması elektronik yayıncılığın kullanım alanlarını genişletmiştir. Bu bağlamda elektronik yayıncılık kendi içinde de farklı kollara ayrılmıştır. Elektronik yayıncılığın farklı kolları interaktif yayıncılık ve interaktif olmayan yayıncılık olarak ayrılır.

Genel olarak iki alana ayrılan elektronik yayıncılıkta okuyucunun kullandığı araçlar bakımında değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda elektronik yayıncılık ana başlık altında toplanmış farklı yayıncılık türlerini kast etmektedir.

2.1.İnternet ve Bilgisayar

Bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle birlikte eş zamanlı olarak internet de günümüz dünyasında vazgeçilmez bir noktaya ulaşmıştır. Bu bağlamda bilgisayarın gelişimine baktığımızda özellikle bilgisayarların kullanılmaya başlandığı 1980'li yıllar ve bu yılları takip eden 1990'lı yılların başında internetin de çok hızlı gelişmesi ve kişisel bilgisayarların yaygınlaşmasıyla medya günümüzde yerini yeni medya ile anılan bir anlayışa bırakmıştır.

Kişisel bilgisayarların en büyük yazılımcılarından olan Steve Jobs, 1990 yılında yapılan (söyleşi de kişisel bilgisayarların neden bu denli popüler hale geldiği ile ilgili soruyu üç alanda cevaplamıştır;

Bilgisayar teknolojisine ivme kazandıran ilk basamak 1977'de VisiCalc ve Lotus123 elektronik tablolar yazılımı olduğunu, ikinci ivme ise 1985'de Macintosh'lar ile gelişen masaüstü yayıncılık olduğunu ortaya atmıştır.⁸³ Bu gelişmeden yola çıkarak internet teknolojisinin de gelişmesiyle birlikte elektronik yayıncılığın temellerini oluşturacak olan iki önemli gelişme sağlanmıştır.

⁸³ Cem Sefa Sütçü ve Erhan Akyazı, **Yayıncılığın Değişen Yüzü**, İstanbul: Der Yayınları, 2005, s.11

Doğal olarak internet ve bilgisayar teknolojisinin bu denli gelişim göstermesi ile medya anlamı da yeni boyut kazanmıştır.

2.1.1. Web 'in gelişimi

Dünyada ortak dili ağ olan web (World Wide Web) 1990'lı yıllardan sonra hızla ivme kazanmıştır. Web internet teknolojisi ile eş zamanlı olarak gelişmiştir.

İnternet teknolojisinin gelişmesi ile web dönemleri oluşmuş ve elektronik yayıncılık bağlamında web tabanlarının sahip olduğu özellikler birbirinden farklı olmuştur. Bu anlamda web dönemlerinin de açıklanması gerekmektedir.

2.1.2. Web 1.0

Web 1.0 döneminde kullanıcılar için tek yönlü bir kullanım bulunmaktadır. Buna bağlı olarak kullanıcı internette okuyucu olarak bilgiyi alan konumdaydı. Tüm kontrolün web sitesine ait olarak kullanıcıya sunduğu bir sistemdi. Kullanıcının etkileşimi yok denecek kadar azdı.⁸⁴ Bu yüzden web 1.0 tabanında internette var olan bilgileri müdahale etmeden alan konumdaydı.

2.1.3. Web 2.0

Web 2,0 dönemi web 1,0 da bulunan eksikliklere cevap veren bir dönem olmuştur.⁸⁵ Web 2,0 da etkileşimli bir iletişim sağlanmıştır. Web 2.0 dönemi ile sitelere giren ziyaretçilerin katılımı olmuş, diğer sitelerle de eş zamanlı etkileşimin sağlandığı bir dönem oluşmuştur. Tek yönlü iletişimden çok yönlü iletişime geçiş sağlanmıştır. Web 2,0 döneminin kullanıcıya en önemli özelliği kelime bulutunun oluşturulabilir olmasıdır. Oluşturulan kelime bulutları görsel olarak resimlere, bloglara ve forum sitelerine yapıştırılarak başka bir

⁸⁴ Levent Eldeniz, **İkinci Medya Çağında İnternet**, İstanbul: Alfa Yayınları, 1. Baskı, 2010, s.21

⁸⁵ Haluk Birsen ve Diğerleri, "İnternet Yayıncılığı", 2013, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, <http://www.nevoku.com/internet-yayinciligi--e-kitap--internet-yayinciligi/viewdeck/05a87ace-eb6a-4ba9-ac73-da539152e65a> (27 Ocak 2018)

okuyucuya ulaşıp okunmasını sağlamak, buradan başka okuyuculara da ulaşmasını sağlamaktır.

İlk Web 2,0 konferansında ise; Tim O'Reilly ve John Battelle Web 2,0 prensiplerini şöyle sıraladı:⁸⁶

- Platform olarak internet.
- Verilerin gücü.
- Kullanıcı ile ağ etkileri.
- Açık Kaynaklar ve tek bir aletin üzerinde yazılımlar
- İçeriğin ve servis sendikasının hafif yük getiren işletme modelleri.
- Programların benimsenme döneminin sonları

2.1.4. Web 3.0

Web 1.0 dönemi ve Web 2.0 dönemi aşama aşama birbirini takip eden ve eksikliklerini tamamlayarak son hali olan Web 3.0 semantik(anlamsal) olarak kullanıma başlanmıştır. Bu dönem “kullanıcıyı tanıyan akıllı internet” olarak adlandırılmaktadır. Web 3.0 dönemi diğer dönemlerdeki özelliklerden farklı olarak kullanıcı açısından daha gelişmiş ve etkin arama fırsatı sunmuştur. Örneğin; kullanıcı web ortamında bir arama yaptığında ve siteye girip çıktığında tekrar arama yapmasına gerek kalmadan web bunu kayıt altına alıp ilgi alanı olarak kullanıcıya otomatik sunar. Buradan anlaşılacağı gibi Web 3.0 kullanıcı odaklı olup tüm verileri bir Cloud sistemde tutarak kullanıcının işini kolaylaştırmaktadır. Web 3.0 dönemi sadece kullanıcı odaklı olmayıp aynı zamanda insana ihtiyaç duymadan kendi kendine

⁸⁶ Tim O'Reilly, What is web 2.0,

https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=NpEk_WFCmDIC&oi=fnd&pg=PT3&dq=tim+o%27reilly+web+2.0&ots=OZRyT4nBGY&sig=wQuBypybXox0mnMDii3i4tilM-o&redir_esc=y#v=onepage&q=tim%20o'reilly%20web%202.0&f=false 13 Nisan 2019

anlamsal çıkarımlar yaparak kendini yöneten akıllı teknolojiyi beraberinde getiren bir dönemdir.⁸⁷

2.2. Yeni Medya

Yeni medya kavramı (yeni ortamlar, yeni araçlar, yeni mecralar), bilgisayar ve yeni medya araçları olmadan kullanılamayan medya ortamlarına denir. Bu bağlamda oluşturulan dijital içeriğin bir yeni medya ortamında paylaşılması ve hedef kitle-kullanıcıya sunulmasıdır.

Yeni medya araçları olan internet, web siteleri, video oyunları, sosyal medya yeni medya ortamlarıdır. Bu bağlamda yeni medya ortamları hedef kitlenin yeni medya araçları ile içeriğe ulaşma biçimi olarak yeniden şekillendiğini söyleyebiliriz. Diğer bir açıdan ise kullanıcının yeni medya ile ulaştığı içeriğin temel hedefi ticari kazanç sağlamaktır.⁸⁸

Günümüz medya iletişim araçlarına baktığımızda daha çok yeni medya araçları ile iletişim sağladığımız ve hazırlanan dijital içeriğe internet ile gelişen bilgisayar ve mobil teknolojiye bağlı olarak gittikçe kişiselleşen yeni medya araçları ile ulaşmaktayız. Bu yeni medya ve kişiselleşme ile geliştirilen yeni uygulamalarda yeni medya kavramına kendi içinde yeniden boyutlandırmaya devam edecektir.

Bu yeni boyutla birlikte sosyolojik, kültürel ve ekonomik alanda da değişime zemin hazırlamıştır. Yeni medyanın geçmişine baktığımızda, temel olarak iki alanla geliştiğini görüyoruz. Yeni medya iletişim araçları ile bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle yaşandığını görülmektedir. Lev Manovich yeni medyanın başlangıcını hazırlayan gelişmeleri 1830'lı yıllara dayandırmaktadır. Yıllar boyunca Charles Babbage "analitik makine", Louis Daguerre'in "dagerotip" üretilmiş ve 20. yüzyıl ortalarına doğru dijital bilgisayarların gelişimine olanak sağlamıştır.⁸⁹

Diğer taraftan "analitik makine" ile bilgisayarın geliştirilmesi devam ederken, bununla eş zamanlı olarak "dagerotip" ile başlayan süreçte medya teknolojilerinde yapılan gelişme ile görüntülerin, seslerin ve metinlerin saklanması sağlanmıştır. Bu iki birbirine paralel olarak

⁸⁷ Hall, s.54

⁸⁸ Levent Eldeniz ve Ali Murat Kırık, "Televizyon ve Yeni Medya Yakınsaması", Marmara İletişim Dergisi, Vol.17, No.17, 2010, s.255-264

⁸⁹ Barış Kılıçbay ve Mutlu Binak, **İnternet Toplum Kültür**, İstanbul: Epos Yayınları,2005

başlayan ve gelişen teknoloji sonunda birleşerek sayısal veriye çevrilerek ortaya yeni medya olgusunu çıkarmıştır.

Teknoloji ve internetin gelişmesiyle modern kitle toplumları oluşturmak ve aynı fikirleri, aynı inançları oluşturmak için kullanıcılara aynı metin, ses ve görüntüleri yayarak onlara doğum, sabıka kaydı ya da iş gibi kayıtları tutma ihtiyacı oluşturulmuştur. Bu kayıtlar ilk fotoğraf, film, ofset baskı, radyo ile sağlanmış ikinci olarak da bilgisayar teknolojisi tarafından sağlanmıştır. Bu bağlamda kitle iletişim araçları ile bilgisayar teknolojisi birbirini destekleyen ve tamamlayan teknolojilerdir.⁹⁰

Bu bağlamda internetin ortaya çıktığı ilk dönemde internetin özgürlük, anında erişilebilirlik, sınırsız alışveriş ve erişim olduğundan hayalî bir şekilde 'siberya' algısına neden olmuştur. Bu bağlamda insanlar internet ortamında televizyon ile kurduğu tek yönlü iletişimden birbirleri ile etkileşim içinde olacağı bir ortam oluşturacağı düşüncesi oluşmuştur.

Nitekim internet ilk olarak askeriyei ardından da üniversite çevrelerini birbirine bağlayarak daha sonraki gelişmelerle reklam ve finans hizmetini sağlayan bir ticaret alanına dönüşmüştür.⁹¹

Buradan hareketle ilk başta siberya ütopyası olarak algılanan internet teknoloji ve modern hayat ile birlikte geleneksel ticaretin, finansın, hedef kitlenin taşındığı mecra olarak yerini almıştır. Buradan anlaşılacağı gibi internet hedef kitlenin yeni ve ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu yönüyle internet sadece mesaj oluşturan ve ileten teknoloji olmaktan çok zaman ve mekân sınırını aşarak, çevrimiçi olarak kitleleri bir araya getiren bir toplumsal iletişim ağı olmuştur. Toplumun tüm kesimlerine hitap etmesi ve toplumu bu mecrada olması sebebiyle geleneksel olarak sürdürülen tüm faaliyetlerin internet üzerinden yürütülmesi yeni medya araçlarının daha çok kullanımını artırmıştır.

Günümüz de toplumun büyük çoğunluğu internette elektronik- posta, sosyal ağlar, işletmelerin web siteleri vb. bireysel ve toplu işlemleri internetten gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda kullanıcılar İnternet ile bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını gidermelerine olanak

⁹⁰ Lev Manovich, **Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijital Kapitalizm**, <https://foryenimedya.wordpress.com/2015/06/02/lev-manovich-yeni-medya-makalesi-turkce/>, 2015

⁹¹ Eric Maigret, **Medya ve İletişim Sosyolojisi** (Halime Yücel Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2011

sağlayan toplumsal bir teknolojiye dönüşmüş, her an her yerde kullanılan bir araç haline gelmeye başlamaktadır.

İnternet birbirini fiziksel olarak göremeyen insanları çevrim içi bir araya getirir. Bu bağlamda internet ve yeni medya araçları ile her an her yerden kullanılan teknoloji olarak yerini almıştır.

Yeni medyanın internet kullanımını artırdığı söylemek çok zor değildir. Bu açıdan her iki alanda birbirini pozitif yönde destekleyen alanlardır.

Yeni medya bugün ulaştığı noktada geleneksel medyanın önüne geçmiştir. Öyle ki geleneksel medya için yeni medya bir destek konumundayken geline noktada yeni medya bir araç değil amaç olmuştur. Bu doğrultuda yeni medya içeriğin seçilebildiği, paylaşılabilirdiği, kaydedilebildiği ve eş zamanlı olarak geri bildirim sağlanan bir iletişim şekli olarak yerini aldı. Bu bağlamda yeni medyayı yeni yapan sosyal medyayı da içine alarak yeni medya araçları ile kullanılmasından ileri gelmiştir.

Bu bağlamda yeni medya içinde bulunan iletişim araçlarının çoklu ortam (multi media), etkileşimli(interactivity), hipermetin(bağlantılı metin), sanallık(virtuality), kitlesizleştirme, yayılım ve asenkron olma özellikleri oluşmuştur.⁹²

2.2.1. Çoklu Ortam (Multimedya)

Yeni medya araçları arasında bulunan çoklu ortam birden fazla iletişim araçları ile sağlanan bağlantıların birden fazla etkileşimli tek bir iletişim ortamında, ya da bağlantıların ortak bir iletişim ortamına bağlı tek bir araç ile sağlanmasıdır. Ses, görüntü video, animasyon ve metinler bir bilgisayar ortamında, CD, DVD ortamında ya da internet ortamındaki bir ağ tabanında bir araya getirilerek çoklu ortam haline dönüştürülebilir.

⁹²Dijital Kültür, **Geleneksel Medya ve Yeni Medya**, <http://dijitalkulturgra331.blogspot.com/2013/01/yeni-medya-ve-geleneksel-medya-sunum.html>(10 Mayıs 2018)

İnternet ile kablolu etkileşim özelliği olan televizyonlar IPTV, Mobil TV yeni medya ortamlarına bağlı araçlar sayısal teknolojiyle birlikte çoklu ortam ve etkileşim sayesinde ses, video ve metinlerin içiçe yapılanarak etkileşimli kullanılabilirliği oluşmuştur.

2.2.2. Etkileşimlilik (Interactivity)

Bilgisayar teknolojisinin çıkması ve gelişmesi ile insanla bilgisayar programı arasında oluşan alışverişe etkileşim adı verilmiştir. Bu bağlamda bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ile yeni iletişim teknolojileri yeni medya ile oluşmuştur. Oluşan etkileşimli ortam ile kullanıcı istediği anda istediği içeriğe ulaşabilmektedir.

Buna bağlı olarak yeni medya kapsamında etkileşim doğrudan kullanıcının isteklerini karşılamaktadır. Bu sayede gelinen noktada gelişen bilgisayar ve internet teknolojisi ile yeni medya araçları etkileşimi artırmıştır.

Etkileşim üç terimle açıklanırsa;

- E- postaların, çevrimiçi olma özelliği ve konuşma gruplarının oluşturulduğu ve internet ağı aracılığı ve bilgisayar yazılımı ile kullanıcı sürekli etkileşimli olmaktadır.
- Eş zamanlı diyalog oluşması
- Kullanıcının ya da alıcının izlediği medya içeriği üzerinde kontrolüne sahip olduğu iletişim ortamının oluşması.⁹³

2.3.Yayıncılık ve Yeni Medya

Gelişen teknoloji ile geleneksel basılı yayıncılık kavramı da yeni medya araçları ile kullanılan yayıncılık ile farklı bir boyut kazanmıştır. Kişisel bilgisayarların hayatımıza girmesiyle birlikte internet kullanımı önemli ölçüde artmıştır. Buna bağlı olarak teknolojinin de sürekli gelişmesi ve internette kullanılan araçların bilgisayarla sınırlı kalmayıp telefon, tablet, elektronik kitap okuyucu gibi yeni medya araçlarının da kullanılmaya başlaması ile yeni medya kavramı bu açıdan bakıldığında basılı yayıncılığı destekliyor. Teknoloji de

⁹³ Uğur Yüksel, “Geleneksel Medya ve Yeni Medya”, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 2012, <http://dijitalkulturgra331.blogspot.com/2013/01/yeni-medya-ve-geleneksel-medya-sunum.html> 14 Haziran 2019

yaşanan elektronik devrim basılı yayıncılıkta kullanılan teknolojiyi radikal değişime uğratmıştır.⁹⁴

2.3.1. İnternet ve Yayıncılık

İnternetin insan hayatı açısından değer kazanmasıyla ve buna bağlı olarak web kavramının yaygınlaşmasıyla yayıncılık başta olmak üzere birçok sektör bu teknolojiyi kullanmaya başlamıştır. Günümüzde hem bireyler hem kurumlar İnternetle birlikte gündelik hayata giren kendilerine özel elektronik posta adresi alıp tartışma platformları, sohbet grupları, sosyal sorumluluk ve toplumsal dayanışma grupları gibi birçok ortama girerek bilgi alışverişi yapmakta ve sorularına cevap aramaktadırlar.

İnternetin sektöre getirmiş olduğu kolaylıklar ve okuyucuların kâğıt yerine elektronik ortama geçmesiyle ve bu ortamın düşük maliyetli yapısı geleneksel yayın için kullanılan tüm maliyetleri ortadan kaldırmasıyla birlikte elektronik yayıncılık kavramı dönüşüm yaşamıştır. Buna bağlı olarak basılı yayın yapan birçok dergi bu yayın ortamında var olmaya başlamıştır.

Bu yeni yayıncılık anlayışının etkileşime olanak veren yapısı ile birlikte okuyucu ve içerik üreticileri arasındaki iletişim artmış ulaşım kolaylaşmıştır. Bu bağlamda elektronik ortamın birçok getirisinden söz etmek mümkündür.

Elektronik yayıncılığın eş zamanlı olması sebebiyle bu yayınlara okuyucuların zaman ve mekân sınırlaması olmadan kolayca ulaşabilmeleri elektronik yayıncılığın avantajlarından bazılarıdır. Teknolojinin ve internetin hayatımıza girmesi ile birlikte, basılı dergi kavramı elektronik dergi olarak yaşamımıza girmiştir.

2.4. Geleneksel Yayıncılıktan Elektronik Yayıncılığa Geçiş

Geleneksel yayıncılıktan elektronik yayına geçilmesi gelişen internet teknoloji ile zorunlu hale gelmiştir. Elektronik yayıncılık okuyucunun interneti farklı araçlarla kullanması ile daha kullanılabilir hale getirmiştir.

⁹⁴ Levent Eldeniz ve Nuri Sertaç Sırma, “**Basın ve Sayısal Yayıncılık Teknolojileri**”, İstanbul:E Yayınları, 1.Basım, 2010, s.17

Bu bağlamda geleneksel yayıncılık da bulunan yayınlama aşamalarından sonra elektronik yayıncılıkta ise yayınlama süreçlerinin azalması ve her yerden her an ulaşılabilir olması elektronik yayın tabanını önemli bir dönüşüme uğratmıştır.

Elektronik yayıncılığın kullanımına yönelik artışın olması ve kullanımının desteklenmesinin en önemli nedeni basılı yayınların ticari yayıncılar tarafından ücretlerinin artırılmasıdır.⁹⁵ Geleneksel yayıncılık araçları Elektronik yayıncılık ile aşağıdaki gibi anılmaya başlanmış ve elektronik yayıncılık başlıkları oluşturmuştur.

Gazete ve dergiler nasıl basılı-geleneksel yayın araçları ise aşağıda sıralanan araçlar hazırlanan içeriğin, interaktif tasarımın veya hareketli görüntünün yer aldığı e-yayın araçlarıdır;

- E-dergiler
 - Basılı şekilde üretilen aynı zaman da elektronik olarak yayımlanan (paralel yayıncılık),
 - Elektronik olarak üretilen ve aynı zamanda az sayıda basılı nüsha yayınlananlar,
 - Yalnızca elektronik olarak yayımlanan dergiler.
- E- bültenler Web sayfaları Tartışma listeleri / haber öbekleri belgelikleri (Archives: Belgelik).
- E-gazete, magazin
- E- posta grubu
- E-kitap
- E-haber bültenleri mektup yayıncılığı,

⁹⁵ Yaşar Tonta, **Elektronik Yayıncılıkta Son Gelişmeler**, Bilgi Dünyası, Vol.1, No.1, 2000, s. 89-132

2.5. Elektronik Yayıncılığın Dünyadaki Gelişimi

Elektronik yayıncılığın ilk kez başladığı 1970 yılından sonra elektronik posta Akademisyenlerin en çok kullandığı mecra olmuştur. Bu dönem Elektronik yayıncılığın temel yapısını oluşturmuştur. Oluşturulan bu temel ile New Jersey Teknoloji Enstitüsü, Elektronik Bilgi Değişim Sistemini (Electronic Information Exchange System) kurmuştur.⁹⁶

1980'li yılların başında Birmingham ve Loughborough Teknoloji Üniversiteleri birlikte, Birmingham ve Loughborough Elektronik Ağ Gelişimi, kısa adıyla BLEND ağını başlatmışlardır. Oluşturulan bu ağ projesi bilgi toplumu oluşturma amacıyla atılan tüm adımlarda çıkabilecek tüm sorunları ön izlemek ve elektronik bir dergi mecrası kurmaktır. Bu proje dört yıl sürdürülmesine rağmen, proje boyunca üretilen dergiler kalıcılığı sağlayamamıştır.⁹⁷

Ayrıca hem geleneksel basılı yayıncılık hem de elektronik yayıncılığın eş zamanlı olarak basılı nüshasının da yayınlanması ile oluşan yayıncılık paralel yayıncılık olarak adlandırılır. Paralel yayıncılık ilk zamanlar çok kullanılan bir sistem olmuştur. Elektronik yayıncılığa geçiş döneminde katkı sağlamıştır.

Salon (www.salon.com) ABD'de yayınlanmaya başlayan bilgisayar magazini ilk kez hat kullanılarak yayınlanan elektronik yayındır. Yapılan bu yayının ardından ABD'de elektronik yayıncılık ivme kazanmıştır. 450 adet yayın yapan kuruluş 1994 yılında elektronik ortamda elektronik yayıncılık faaliyetlerine başlamıştır.

Elektronik yayıncılık yayın hayatına başladığı günden itibaren ivme kazanarak devam etmektedir. Elektronik yayıncılık teknolojisinin hızlı gelişimi ile içinde bulunduğumuz dönemde elektronik yayınlar basılı yayınlardan daha fazla üretilmektedirler.

Matbaa icat edildikten sonra 2000 yılının başlarına kadar gelinen sürede 150 milyon kitap basılmışken, elektronik mecrada yayınlanan belge sayıları 100 milyonu bulmuştur.⁹⁸ Günümüzde dünyada elektronik yayıncılık kapsamında kaç gazete, dergi ve uzaktan eğitim yapan kuruluşların ne kadar yayın yaptığı konusunda kesin sayıya ulaşmak zordur. Ancak

⁹⁶ Sayer, s.9

⁹⁷ Sayer,s.9

⁹⁸Tonta, s.89-132

elektronik yayıncılık yayınlama ortamları göz önüne alındığında çoklu bir ortam sağlaması açısından elektronik yayınların daha fazla kullanılması öngörülmektedir. Bu bağlamda elektronik yayıncılık ile geliştirilen yazılımlar sayesinde daha iyi içerikli olması ve birçok platformdan ulaşılabilir olması açısından daha çok kullanılacağı öngörülmektedir.⁹⁹

2.6.Elektronik Yayıncılığın Türkiye'deki Gelişimi

Dünya üzerinde kullanılmaya başlanmasının ardından elektronik yayıncılık Türkiye'de, medya kuruluşlarının internetten çevrimiçi ortam üzerinden her kuruluşun kendi sitesini kurması ile başlamıştır. Aynı zamanda internet ağlarının gelişimi ile paralel olarak zaman ve mekân sınırlamasının ortadan kalkması ile elektronik yayıncılık önem kazanarak kullanılabilir platform haline gelmiştir.

Kuruluşların internet ortamında çevrimiçi platform oluşturması ile basılı mecraya elektronik olan yeni bir mecraya taşınmış, bununla birlikte birçok yayın portalı, yayın sitesi kurarak geleneksel medya platformu ile birlikte yeni medya platformu kavramını da getirmişlerdir.

Oluşan yeni medyanın en önemli avantajı ve kullanılabilir olması, geleneksel medya kurulum aşamalarında yüksek maliyetlerin olmaması, buna karşılık yeni medya kuruluşunun daha kısa sürede olması kullanılabilir olması ile ivme kazanmıştır.¹⁰⁰

Yayıncılar açısından elektronik yayıncılık net bir şekilde kabul edilmemesinden kaynaklı olarak paralel yayıncılık anlayışı içinde yaklaşmaktadır. Paralel yayıncılık anlayışının oluşmasının nedeni ise geleneksel yayınların okuma yazma bilen tüm herkes ulaşabilirken, elektronik yayınlara ulaşacak olan okuyucunun bilgisayar alt yapısının olması gerekmektedir.

Geleneksel yayıncılıkta bir yayının yayınlanabilmesi için birçok aşamadan geçmesi gerekmektedir. Keza elektronik yayıncılıkta da elektronik farklı aşamalar mevcuttur.

⁹⁹ Sayer, s.14

¹⁰⁰ Zeynep Burcu Vardar, **Yeni Medya ve Etik**, İstanbul: International Multilingual Academic Journal, 2015, Vol. 2, No.1, s.98-99

Dolayısıyla yayıncılık her ne kadar elektronik yayıncılık olarak kullanılmaya başlamış olsa da birçok ayrı aşamadan geçerek yayın yapılmaktadır.

Bilkent Üniversitesi, ODTÜ, Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi ortaklığında bir araya getirilen konsorsiyumla ilk Academic Press Ürünü olan İDEAL veri tabanı ile ilk çevrim içi tam metin verilere ulaşılması sağlamıştır. Bu konsorsiyum ANKOS adıyla Türkiye’den 86 üniversite ve araştırma kurumunu içine alarak oluşturulmuştur.¹⁰¹

2.7. Elektronik ve Basılı Yayın Arasındaki Farklar

Basılı yayınlar ile elektronik yayınlar birçok özellik bakımından farklılık göstermektedir.

Bu farklılıklar şu şekilde ele alınabilir:

- Elektronik yayınların koruma altına alınması basılı yayıncılık kadar kolay değildir. Elektronik yayınların korunması ve arşivlemesi aynı zamanda korunması daha zordur. Ancak elektronik kitap, dergi ya da gazetenin basılı yayıncılıkta okunması için kullanılan gerekli donanım ve yazılımın sağlanması gerekmektedir.¹⁰²
- Basılı yayınların arşivlemesini üstlenen kurum ve kuruluş belirlidir. Ancak elektronik yayınların arşiv işini yapan kurum belirli değildir.¹⁰³
- Elektronik yayıncılıkta basılı yayıncılık kadar bilginin değiştirilmesi ya da silinmesi durumu olduğunda anlamak kolay değildir. Çünkü Elektronik yayına ulaşım çoklu ortam ile sağlandığından, bilgiler kolayca kopyalanabilir, silinebilir ya da kötü amaçlarla kullanılabilir.
- Basılı yayınların arşivlenmesi yer tutarken, elektronik yayınların arşivlenmesi yer kaplamaz. İletişim kurulması açısından çok hızlı ulaşılabilir olması elektronik

¹⁰¹ Bahşişoğlu,2006

¹⁰² Hüseyin Kazan, **Avantajları ve Dezavantajları ile Dijital Dergicilik**, The Turkish Online Journal Of Design, Art an Communication – TOJDAC, Vol. 7, No.1(January 2017), s.22-23

¹⁰³ Tonta, s.89-132

yayınların paylaşım ortam araçlarının zaman ve mekân sınırlaması olmayışından ileri gelmektedir.¹⁰⁴

- Basılı yayıncılıkta içerik sunulurken görsel tasarım ile okuyucuya sunulurken, elektronik yayıncılıkta etkileşimli, çoklu ortam paylaşımı ve kullanıcının aktif olduğu, renkli, yüksek kaliteli grafikler, kullanılması gereken içerikler ile direkt olarak bağlantılı olarak tasarlanmaktadır.¹⁰⁵

Elektronik yayınlarda maliyetler ve süreçleri basılı yayıncılık ile karşılaştırıldığında birden fazla parametre vardır. Bu durumun sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir¹⁰⁶;

- Elektronik yayımlar basılı yayıncılıkta çok daha uzun sürecek olan güncelleme işlemi çok hızlı ve düzenli sürelerle güncellenebilmektedir.
- Üretim aşaması açısından değerlendirildiğinde Elektronik yayıncılıkta basılı yayıncılık da Matbaa aşamalarının olmaması, özellikle kâğıt metasının kalkması üretim kolaylığını sağlamıştır.
- Okuyucu ulaşılabilirlik açısından, basılı yayımlar okuyucuya uzun sürede ulaşırken, elektronik yayımlar okuyucuya doğrudan internet aracılığı ile ulaşmaktadır.
- Geleneksel yayıncılıkta güvenlik sorunu yaşanmazken, Elektronik yayıncılıkta güvenlik bakımından teknolojinin gelişmesine bağlı olarak güvenlik sorunu yaşanmaktadır.
- Elektronik yayıncılık bilgisayar kullanım bilgisi gerektirirken, geleneksel yayıncılıkta okuyucunun bu bilgiye ihtiyacı yoktur.
- Basılı yayıncılıkta yayında hata yapıldığında düzeltme olanağı bir sonraki baskıya kadar düzeltilmezken, elektronik yayıncılıkta bu süreç olmadığı için hatalar anında değiştirilmektedir.
- Basılı yayıncılıkta bir kütüphanede bulunan kaynak aynı anda iki ya da daha fazla kullanıcı için birden fazla sağlanamazken, elektronik yayıncılıkta kaynak çok hızlı çoğaltılabilir aynı anda birden fazla kullanıcı için erişime açık hale getirilebilir.

¹⁰⁴ Mehdi Afzali, **Elektronik Dergilerin Üniversite Kütüphanelerine Ekonomik Etkisi: İran Temel Bilimler İleri Araştırma Enstitüsü Kütüphanesi Örneği**, Bilgi Dünyası, Vol.5, No.2, 2004, s.187-211

¹⁰⁵ Mine Tarlan, “Türkiye’de Akademik Tıp Kütüphanelerinde Kullanılan Elektronik Kaynakların Analizi”, (Yayınlanmış **Yüksel Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), s.54

¹⁰⁶ Umut Al ve Pınar Al. “Elektronik Bilgi Kaynakların Seçimi”, **Bilgi Dünyası**, Vol.4, No.1, 2003, s.1-14

- Basılı yayıncılık göz önüne alındığında, elektronik yayıncılık ile yazar, editör, hakem ve yayıncı ile yapılan bütün yazışmalar ve içeriklerin teyit edilmesi ve düzeltilmesi süreçleri daha kısa sürede yapılmaktadır.¹⁰⁷
- Elektronik ve basılı yayıncılıkta yayınlanacak olan yayının içeriğın doğruluğu, güvenilirliği, güncelliği ve tarafsız olması iki yayın alanını kapsamaktadır. Bu bağlamda basılı yayınların güvenilirliği analiz edilirken, yayıncı ve yazarın alanlarında uzman olup olmamaları kolaylıkla ölçülebilirken, Elektronik yayınlarda özellikle internet sitelerinin kimler tarafında kurulduğu, içerikte paylaşılan bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliğini ölçmek zordur.

2.8. Elektronik Yayıncılık Türleri

Basılı yayıncılıkta olduğu gibi elektronik yayıncılık da teknolojinin gelişmesi ile farklı türler ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan elektronik yayıncılık türleri kendi içinde açık kaynak kodlu ve kullanılan cihazlar olmak üzere konu içerisinde açıklanacaktır. Elektronik yayıncılık türleri aşağıdaki gibidir;

1. Elektronik Kitap (e-kitap)
2. Elektronik Gazete (E-Gazete)
3. Elektronik dergi
4. Dijital (İnteraktif) Dergi

2.8.1. Elektronik Kitap (E-kitap)

Okuyucu, yazar ve yayıncının ortak kullanıldığında olumlu yönde kullanıma sahip olan elektronik kitapların yerli ve yabancı birçok kaynaktan değişik tanımlaması yapılmıştır. E-kitap en basit tanımıyla, okuyucunun herhangi bir basılı kitabı elektronik olarak okumasını sağlayan sistemdir.

Oxford Sözlüğü elektronik kitabı “Bir bilgisayardan veya özel olarak tasarlanmış taşınabilir bir cihazdan okunabilen, basılı bir kitabın elektronik versiyonu” olarak

¹⁰⁷ Yaşar Tonta, **Elektronik Yayıncılık, Bilimsel İletişim ve Kütüphaneler**, Türk Kütüphaneciliği, Vol.11. No.4, 1997, s.306

tanımlamıştır. Penguin Yayınevinin yaptığı tanımlamada ise; Elektronik kitaplar özellikle bir bilgisayar monitöründen ya da özel e-kitap okuma cihazlarından okunmak üzere tasarlanmış kitaplardan oluşan sayısal dosyalardır.¹⁰⁸

Diğer yandan tanımlamalardan yola çıkılarak elektronik kitap, okuyucunun herhangi bir kitabın içeriğine elektronik formda erişmesini sağlayan basılı olarak yayınlanan aynı özellikleri taşıyan, diğer yandan ses, görüntü ve etkileşimli içerik sağlayan, baskısı ile bulunan kitabın aynı anda bilgisayarda ve okuma cihazında okunmasını sağlayan kitaptır.

Elektronik kitapların içeriği düz metinlerden oluşabileceği gibi kitapların içerikleri ses ve görüntülerle desteklenerek oluşturulabilmektedir. Şiir kitaplarının elektronik formlarında yazarın kendi sesinden dinlenen örnekler vardır. Elektronik kitaplar geleneksel kitap yayıncılığında bulunan sınırlılıkların bulunmadığı aynı zamanda geleneksel yayıncılıkta bulunan ortak özellikleri de taşımaktadır.¹⁰⁹

E- kitap yapılan tanımlamalara bakıldığında donanım ve yazılımdan oluşmaktadır. Bu bağlamda e-kitaplar, özel olarak tasarlanmış ve geliştirilmiş taşınabilir bir elektronik cihaz üzerindeki elektronik veriyi okumak için kullanılan yazılım-donanım birleşimlerinden oluşmuş yayındır.¹¹⁰

2.8.2. Elektronik Gazete

Elektronik yayıncılığın etkilendiği diğer alanda geleneksel yayın olan gazetelerin dönüşerek elektronik gazete olarak yayınlanması ile ortaya çıkmıştır. Artan geleneksel yayıncılık maliyetlerinin, gelişen teknoloji ile yeni medya araçlarının kullanımının artması sebebiyle gazete yayınları da okuyucusuna elektronik olarak cevap verebilmek için elektronik gazete yayınına başlamıştır. Dünyada ilk e-gazete alt yapısını kurmak üzere çalışmalara başlayan kurum ve kuruluşlar ABD’de New York Times ve Gannet Grubu, Almanya da Die

¹⁰⁸ Burcu Dünder, **Kitap Nesnesi Olarak Kitap**, İstanbul: Akın Nalça Kitapları, 2011, s.17

¹⁰⁹ Teoman Akay, “Türkiye’de E-Kitap Teknolojisi: Yazılım, Donanım, Protokol ve Uygulamalar”, 2012, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Kütüphane Başkanlığı, <https://docplayer.biz.tr/3664137-Turkiye-de-e-kitap-teknolojisi-yazilim-donanim-protokol-ve-uygulamalar.html> (25 Şubat 2019)

¹¹⁰ Teoman Akay, “Türkiye’de E-Kitap Teknolojisi: Yazılım, Donanım, Protokol ve Uygulamalar”, 2012, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Kütüphane Başkanlığı, <https://docplayer.biz.tr/3664137-Turkiye-de-e-kitap-teknolojisi-yazilim-donanim-protokol-ve-uygulamalar.html> (25 Şubat 2019)

Welt, Avusturya da Österreich ve Avustralya da Sdney Morning Herald Age gazeteleridir. Bu örneklerden ilk e-gazete 1997 yılında New York Times gazetesi olmuştur.

Türkiye ilk elektronik gazete olarak yayınlanan Xn (Eksen) gazetesi olmuştur.¹¹¹Eksen gazetesinin ardından yayın yapan diğer gazeteler de Hürriyet 1997, Sabah 1997, Turkish Daily News 1996, Türkiye 1996, Fanatik 1996, Akşam 1997, Yeni Yüzyıl 1998, Radikal 1998, Cumhuriyet Gazetesi 1998, Milli Gazete 1998, Star 1999 yıllarında ilk kez elektronik gazete olarak yayınlanmaya başlamışlardır. Ancak her ne kadar gazeteler elektronik olarak yayınlansa da aslında ilk yayınlanan gazeteler basılı derginin direkt olarak web ortamın da yayınlanması olmuştur.

Geleneksel gazete yayınından elektronik gazete yayıncılığı geçiş sürecine bakıldığında yabancı gazete yayıncıları elektronik gazetelerini okuyucuya “Premium İçerik” şeklinde sunmuştur. Amerika da teknolojiyi en iyi kullanan gazete New York Times gazetesidir. Bir diğer ücretli içerik sunan gazete ise İngiltere'nin en eski magazinsel yayınlan The Guardian'dır. Türkiye'de ise ücretli olarak yayınlanan gazeteler Sözcü, Dünya, Evrensel ve BirGün gazeteleridir. Özellikle Türkiye'de internet haber siteleri de bu gazetelerden esinlenerek oluşmuştur. 16 Aralık 2018 Alexa verilerinden hareketle en çok tıklanan haber siteleri; Ensonhaber.com, Hürriyet.com, Milliyet.com, Yenisafak.com, Mynet.com, Aksam.com, Haberturk.com, Haberler 7.com, Donanımhaber.com, Yahoo.com, Shiftdelete.com, Onedio.com siteleridir.¹¹²

Buradan hareketle gazeteler geçmişten günümüze kadar elektronik yayın yapma ve okuyucunun bulunduğu yeni ortamlarda var olmak için adımlarını atmıştır. Dolayısıyla elektronikleşme tek bir alanı kapsamamış birçok alanda aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde de basılı yayın yapan birçok gazete kapanmıştır.

¹¹¹ Osman Kılıç ve Ayten Övünür, “Türkiye’de Dijital Gazeteciliğe Geçiş: Habertürk Gazetesi Örneği” Yeni Medya Elektronik Dergi, Vol.3, No.2, 2019. s.119-126

¹¹² Kılıç ve Övünür, s.

3. ELEKTRONİK DERGİ YAYINCILIĞI

Elektronik dergi yayıncılığı geleneksel dergi yayıncılığından farklı olarak yeni medya araçları aracılığı ile dijital ortamda yayınlanan ve okunan bir formattır.

Elektronik dergi birçok alanda çıkarılabilir. Geleneksel olarak yayınlanan ve aynı zamanda elektronik olarak yayınlanan dergiler de bulunmaktadır. Bunun dışında sadece elektronik ortamda yayınlanan dergiler de bulunmaktadır. Basılı yayın olarak çıkmayan direkt olarak elektronik platformda yayınlanan yayıncılıktır.

Elektronik dergiler formatlarına göre değişiklik gösterebilir. İçeriğin sunulma şekline göre e-dergiler interaktif ve interaktif olmama durumlarına göre değişmektedir. Sadece bilgisayar değil mobil cihazlar ve tabletler aracılığı ile e-dergiler okunabilmektedir. Teknoloji ve internetin gelişimiyle doğru orantılı olan yayıncılık dergi yayıncılığı içinde içerik yönüyle bir dönüşüm oluşturmuştur.¹¹³

Özellikle geçmişten günümüze kadar geçen sürede elektronik dergi formatları gelişmiştir.

Geleneksel olarak yayınlanan dergi türleri elektronik olarak da yayınlanabilmektedir.

Elektronik yayıncılık açısından önemli bir yer tutan Elektronik dergiler üç farklı kullanımla adlandırılabilir;

1. Basılı olarak yayınlanan aynı zamanda elektronik olarak yayınlanan dergiler (paralel yayıncılık)
2. Elektronik olarak yayınlanan az miktarda basılı olarak yayınlanan dergiler
3. Sadece elektronik yayınlan dergiler

Üç farklı şekilde kullanımı sağlanan elektronik dergiler, kullanıcı açısından erişim şekli de değişmektedir.

Erişim şekline göre dergi okuyucusu elektronik dergilere ücretsiz, ücretli ve toplu yayın yapan siteler aracılığı ile ulaşabilmektedir.

¹¹³ *Elektronik Yayıncılık ve Basılı Yayın*, <https://bby265.pressbooks.com/chapter/elektronik-yayincilik-ve-basili-yayin/> (17 Nisan 2019)

Erişim şekline bağlı olarak üç farklı şekilde sıralanabilir ¹¹⁴;

- *Ücretsiz Elektronik Dergiler*; dijital ortamda herkese açık, tam metin içeriği sunan elektronik dergiler
- *Yıllık Abonelik ile Ulaşılan Elektronik Dergiler*; yıllık olarak abonelik ücreti ödenerek abone olunan dergilerdir. Yayıncılık sektöründe basit ve yaygın ödeme şekli olarak kabul edilmektedir.
- *Parça başı ücret ödenen elektronik dergiler*: daha çok kütüphaneciler tarafından kullanılan ödeme şekline uygundur. Özellikle kütüphaneciler elektronik yayın koleksiyonunu oluşturup artırırken satın alma ve kiralama arasında kalmaktadırlar. Birçok bilim insanı, yayınevi ve kütüphaneci ‘gördüğün kadarını öde’ şeklinde kullanmayı ön görmekteler. Ve birçok kütüphane bu şekilde kullanmayı tercih etmektedir.

Bir elektronik dergiden en yüksek düzeyde faydalanılabilmesi için dergiye ait elektronik adresin erişilebilir ve kullanılabilir olması, okuyucunun ulaşma sorunun olmaması gerekir. Aynı zamanda eski sayılara ulaşım sağlayabilmesi gerekmektedir. ¹¹⁵

Elektronik dergilerde bir diğer parametre de elektronik dergi kullanımının ülkeden ülkeye değişmesidir. Bu bağlamda ülkenin teknolojik gelişme açısından hangi noktada olduğu ve söz konusu ülke içerisinde bölgeden bölgeye olan farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir.

Gelişmiş ülkelerde teknolojik alt yapı ve kullanıcıların bilgi birikimi ve araştırma olanakları araştırma yapması daha ulaşılabilirken, gelişmemiş ülkelerde bu kullanımın olmaması ve bilgi kaynaklarının kullanımının daha az olmasına sebep olmaktadır. ¹¹⁶

Elektronik dergi platformlarının daha da değişerek birçok farklı şekilde kullanıcının ulaşabileceği yeni medya araçları ve bu araçların uygulamaları ile kullanılabilir hale gelmiştir. Bir tasarım programı aracılığı ile tasarlanabilen bir elektronik dergi olabileceği gibi hazır siteler kullanılarak da bir elektronik dergi üretmek mümkün hale gelmiştir.

¹¹⁴ Afzali, s.187-211

¹¹⁵ Nuray Demirkol, “Sosyal Bilimler Veri Tabanı”, Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık **I. Ulusal Kurultay Bildirileri**, Ankara, Sosyal Bilimler Süreli Yayıncılık. Aralık 2006, s.3-7

¹¹⁶ Can Besimoğlu, “Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımında Disiplinler Arasındaki Farklılıklar”, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.19

3.1. Elektronik Dergi ve Dünyada Gelişimi

Elektronik dergilerin dünyadaki gelişimi çok eski olmamakla birlikte Elektronik derginin geçmişi 1970’li yıllara dayanmaktadır. İlk elektronik dergiler ile bugünkü elektronik dergiler karşılaştırıldığında hem teknoloji hem kullanılan araçlar ve formatlar arasında çok büyük değişiklikler bulunmaktadır.

Eğitimden, ticari kullanıma, sağlık sektörüne, spor, sanayi ve iletişimde kullanılan alanlar da yayınlanan dergilerde elektronik format yayınlanmaya başlamıştır. Yayıncılığın bazı alanları elektronik olarak yayınlamaya daha hızlı başlamıştır.¹¹⁷

Elektronik dergilerin asıl gelişme gösterdiği yıllar 1990’lı yıllar ve sonrasına denk gelmektedir. İnternet teknolojisinin gelişmesi kadar internet tarayıcılarının gelişmiş olması da elektronik dergicilikte önemli rol oynamıştır.¹¹⁸

Elektronik dergi de özellikle tarayıcı alt yapısının gelişmesiyle beraber elektronik dergi için yapılan çalışmaları artırmıştır.

İnternet alt yapısının gelişmemiş olması nedeniyle, 1990 yılı öncesinde elektronik dergi yayıncılığının gelişimi açısından daha dar alanda çalışmalar yürütülmüştür.

Birçok yayınevi, kurum, dernek ve vakıf özellikle 1990’lı yıllarda elektronik dergicilik ile ilgili faaliyetlerde bulunmuş ve desteklemişlerdir. Yapılan faaliyetler genelde basılı olarak yayınlanan dergilerin elektronik versiyonlarının üretilmesi ve arşivlerinin oluşturulması ve farklı yayıncılık faaliyetleri oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu faaliyetlerle geleneksel bilimsel yayıncılığın oluşturulmasına yeni alternatifler geliştirilmesine olanak sağlanmıştır.¹¹⁹

1990’lı yıllarda internetin gelişmesi ve kullanımının artmasıyla birlikte, elektronik ortamında kullanıcıya sağladığı olanakların artmasıyla daha ağırlıklı olarak bilimsel dergiler elektronik ortamlarda yayınlanmaya başlamıştır.

¹¹⁷ Faine Hall, **Dijital Yayıncılık**, 1.Basım, İstanbul: Profil Yayıncılık, 2014, s.84

¹¹⁸ Kazan, s.20

¹¹⁹ Besimoğlu, s.19

Bu bağlamda sadece elektronik olarak yayınlanan e-dergiler de bu yıllarda yayınlanmaya başlamıştır. İlk elektronik ortamda yayınlanan ve basılı metası olmayan dergi 1992’de The Online Journal of Current Clinical Trials adıyla yayınlanmıştır. Bu derginin en dikkat çekici yanı ise sadece elektronik olarak üretilmesi ve yayınlanmasıdır.¹²⁰ Ancak baskısı olmamasından ötürü araştırmacılar tarafından kabul edilmemiştir.¹²¹

Bu derginin elektronik olarak yayınlanmasından sonra birçok dergi sadece elektronik olarak yayınlamaya başlamıştır. 1994-1995 yılında ise Institution of Electrical Engineers aracılığı ile Electronics Letters Online dergisi yayınlanmıştır. Daha sonra 2004 yılında Google Kuzey Amerika ve Avrupa da bulunan üniversiteler proje üreterek, basılı nüshası olmayan ve basılı çıkmayacak yayınları elektronik olarak yayınlamış ve herkesin kullanımına açmıştır.

Elektronik yayıncılığın asıl gelişme gösterdiği yıllar 1995-2000 yıllarıdır. Bu yıllar arasında hızlı bir ivme yakalamış olan elektronik dergi daha çok büyük yayınevleri tarafından büyük projelerde paralel yayıncılık yapma faaliyetinde bulunmuşlardır. Ayrıca ticari bir amaç edinmeyen kurumlarda bazı basılı dergilerin elektronik olarak eski sayılarını arşivleme faaliyetinde bulunmuşlardır.

Elektronik yayıncılık kullanımı ve erişimi ile ilgili kullanıcı açısından kolaylaştırılması ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.¹²²

Businnes Week, Time, ve USA Today gibi popüler dergilerin yanı sıra, 1996 yılında Elsevier, Springer ve Academic Press yayınevleri tarafından yayınlanan çok sayıda bilimsel, teknik ve tıbbi dergi tümüyle elektronik olarak yayınlanmaya başlamıştır.¹²³

¹²⁰ Besimoğlu, s.19

¹²¹ Mehmet Emin Küçük ve Umut Al, "Türkiye’de Bilimsel Elektronik Dergiler", **Türk Kütüphaneciliği**, Vol.22, No.3, 2008, s.311

¹²² Besimoğlu, s

¹²³ Mehmet Emin Küçük, "Yayıncılıkta Yeni Ufuklar: Elektronik Yayıncılık ve Yayıncılık Eğitimi 6. Komisyon Raporu", **IV. Ulusal Yayın Kongresi Komisyon Raporları**, Ankara 16-19 Aralık, 1998

Şekil 17: The Wall Street 1996 Yılı Dergi Görüntüsü

Basılı dergilerin büyük bir kısmının dijital platformda yayınlanması ile elektronik dergilerin sayılarının artışı ve elektronik yayıncılık teknolojisindeki gelişmelere bakıldığında elektronik değişim bu dönemde yaşanmıştır.

Yeni yayınlanmaya başlayan elektronik dergileri duyuran New Jour: Electronic Journals and Newsletters (<http://gort.ucsd.edu/newjour/>) adlı kaynakta yaklaşık 12.000 civarında elektronik dergi ve bülten listelenmektedir.¹²⁴

2000'li yıllardan sonra elektronik dergi yayıncılığı açısından geçmiş dergilerin literatürünün elektronik arşiv oluşturulması ve işlevsellik kazandırılması ve erişimin daha kolay hale getirilmesi yönünde yapılmaktadır. Sadece yayın evleri ile sınırlı olmayan aynı zamanda kütüphanelerinde arşiv oluşturmaya yönelik projeleri bu dönemde başlamıştır.

Bu dönemde elektronik dergilerin sayılarında artış olmuştur. Bu artış ile üniversite kütüphaneleri ve kullanıcılardan gelen isteklerde artmaktadır. Bu dönem de Drexel Üniversitesi W. Hagerty Kütüphanesinde basılı dergi sayısı 1998 yılında 1710, elektronik

¹²⁴ Yaşar Tonta., "Elektronik Yayıncılık ve Elektronik Bilgi Kaynakları", 2002,

<<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/courses/fall2002/kut655/02-e-yayincilik-e-bilgi-kaynaklari.pdf>>, (17 Mart 2019), s.1-7

dergi sayısı 200 iken 2003 yılında elektronik dergi sayısının 12.000'a yükseldiği görülmektedir.

Başka bir araştırma sonucuna göre ise Drexel Üniversitesi araştırma görevlilerinin kullandıkları kaynaklar %70 oranında elektronik dergilerden oluşmaktadır.¹²⁵

Elektronik dergi yayıncılığının hızlı bir şekilde gelişme göstermesi ve kullanıcılar tarafından kolaylıkla erişiminin her türlü teknolojinin yenilenecek gelişmesiyle olmuştur.

Elektronik dergi ve yaygın bir şekilde kullanımının artması bilimsel çalışmaların hazırlanması ve yayılması çok daha kolay bir şekilde olmuş, üniversiteler araştırma yapan kurum ve kuruluşlar, hatta yazarların da kendi yazdıkları kaynaklarını da çok daha hızlı bir şekilde yayınlama fırsatı yakalamışlardır.¹²⁶

Elektronik dergiler zamanla ivme kazanarak ve bilgisayar ve internet teknolojisinin gelişimine paralel bir şekilde gelişme göstermektedir. Bu gelişmeler sayesinde kullanıcının ihtiyaçları karşılanması sağlanmak istenmekte, aynı zamanda yayın yapan yaygın organının yayın yapma alanı genişlemiştir.

3.2.Elektronik Dergi ve Türkiye de Gelişimi

Elektronik derginin gelişimi Türkiye de özellikle internet teknolojisinin ivme kazandığı 1990'lı yılından sonra gelişme göstermiştir. Bu dönemde basılı olarak yayınlanan dergilerden olan ilk elektronik dergi olma özelliği ile Aktüel dergisi 19 Temmuz 1995 de yayınlanmıştır. Aktüel dergisi Boğaziçi Üniversitesi tarafından internet üzerinden yayınlanmıştır. Daha sonra yayına giren dergi Lemana Dergisi de elektronik olarak 1995 yılında yayınlanmıştır. Bu dergilerin akabinde 1996 yılı birçok dergi için dijital ortama aktarılması ve internet üzerinden yayın yapılması açısından bir ivme yılı olmuştur. Bu ivmeden hemen sonra 1997 yılında bilgisayar dergilerinden olan PCWorld, Byte, Chip, Computer World dergileri de elektronik dergiler olarak yayınlanmaya başlamıştır.¹²⁷1997 yılından sonra 1998 yılı itibari ile yayınlanmaya başlayan diğer dergiler; Esquire, Cozopolitan, Fastbreak, Gezi, Gurme,

¹²⁵ Afzali, 187-211

¹²⁶ Besimoğlu, s.26

¹²⁷ Gürcan, s.143-153

Outdoor, Para, Power, Sinema, Top Sante, Oto Haber dergileri de elektronik yayın hayatına başlamıştır.¹²⁸

1997 yılında Ankara Tabipler Odası tarafından Turkish Electronic Journal of Medicine elektronik olarak yayınlamış, ancak devamlı olarak yayını yapılamamıştır.

Sonraki yıllarda birkaç akademik dergi sadece dijital ortamda yayınlanmaya başlamıştır. Bu dönemde elektronik olarak yayınlanan akademik dergi olan üniversite dergisi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün E-dergi (<http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr/dergi/>) adlı hakemli dergi olarak örnek verilebilmektedir.

Dergilerin elektronik olarak yayınlanması ile başlayan süreçte teknolojik gelişme ile birlikte ivme kazanmıştır. Bir gelişme bir diğerindeki gelişmeyi etkileyerek birbirine bağlı olarak gelişmeye devam etmektedir.

Elektronik dergicilikte yaşanan dijital değişiklik 2000 yılından sonra görülmeye başlamıştır. Türkiye'de özellikle elektronik yayıncılığın gelişmesinden sonra tablet dergiciliği adı altında kurulan dergiler bulunmaktadır. Bu dergiler Dipnot, Al Jazeera, Log dergileridir. Bu dergilerden en eski kuruluşu olan Cüneyt Özdemir tarafından kurulan Dipnot dergisidir. Bu dergilerin aynı anda hem tableten hem de telefonda okunabilmesini sağlamak amacıyla uygulamaları geliştirilmiştir.¹²⁹

Günümüzde de değişerek gelişmeye devam etmiştir. Bu dönemde özellikle üniversitelerin, yayınevlerinin ve profesyonel toplulukların elektronik yayıncılıkta daha fazla rol almaya başladığı görülmektedir. Özellikle yayıncılar paralel yayın olarak sundukları dergilerin eski sayılarını arşivleme yapmaya başlamışlardır.

Elektronik yayıncılığın sağladığı hızlı, basit yayın yapma avantajı ile araştırmacılar, üniversiteler ve yayıncıları herkesin kullanımına sunmuşlardır.¹³⁰ Türkiye'de elektronik dergilerin toplandığı, kamu kurum ve kuruluşlarının, akademik dergilerin, sanayi topluluklarının bilgi ve belge ihtiyaçlarının karşılanması için basılı kaynaklar ve elektronik kaynakların saklandığı kuruluş ULAKBİM kuruluşudur. ULAKBİM ilk oluşturulduğunda çok

¹²⁸ Kılıç ve Övür, s.122

¹²⁹ Türkçe 4 Tablet Dergi Önerisi, <https://www.medyaakademi.org/2015/01/01/turkce-4-tablet-dergi-onerisi/>, 7 Haziran 2019

¹³⁰ Besimoğlu, s.24

fazla alandan erişim sağlamazken yıllar içerisinde gelişen teknoloji ile birlikte farklı alt yapı oluşturmuş ve bu alt yapılar ve araştırma tabanları da ayrı kollara ayrılmıştır.

ULAKBİM ilk koleksiyonunu 1983'te oluşturmuş, bu koleksiyonda yalnızca elektronik kaynaklar değil, aynı zamanda basılı kaynakların elektronik versiyonları da oluşturulmuştur.

Özellikle 2000 yılına kadar daha çok basılı dergi kaynaklarını artırırken, bu yıldan sonra basılı dergilerin yanı sıra elektronik dergilerin tamamen dijital halleri de artırmaya başlamıştır. 2000 yılından sonra elektronik dergicilik yeni medya araçlarının kullanıcının hayatına girmesiyle birlikte birçok avantaj ve dezavantajı da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda elektronik yayıncılık pek çok farklı formatla kullanılabilen toplu ya da bireysel yayıncılık kavramını da ortaya çıkarmıştır.

3.3.Elektronik Dergilerin Özellikleri

Ancak tüm elektronik kaynakların ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu bağlamda elektronik dergiciliğin ortak özelliklerini açıklamak gerekir;

- Etkileşim (İnteraktiflik)
- Erişilebilirlik
- Çoklu Ortam
- Tarama Olanağı
- Arşivleme
- Yayılabilirlik
- Maliyet
- İstatistik ve Rapor Oluşturma

Etkileşim; Etkileşim özelliği elektronik dergilerde kullanıcının içerikle etkileşim halinde olmasını, aynı zamanda içeriğin interaktif olmasını kapsamaktadır. Dolayısıyla etkileşimli içeriğin kullanıcı tarafından seçilerek karar verilerek okunduğu bir yapıdır.

Erişilebilirlik; Geleneksel dergicilikten en büyük farkı olan elektronik dergilerin zaman ve mekân sınırı olmadan her yerden ulaşılabilir olmasını ifade etmektedir. Hedef kitle çevrim içi ve çevrimdışı olarak dergilere ulaşabilmektedir.

Çoklu Ortam; Çoklu ortam özelliği elektronik dergilerde içeriğin oluşturulması kısmında içerisinde kullanılan interaktiflik, ses, video, 3D Animasyon, referanslara bağlantının oluşturulması, hipermetin özelliklerinin dergi içeriğinde kullanılmasıdır.

Tarama Olanğı; İnternette kullanılan arama motorları ile anahtar kelimeler girilerek ulaşılmak istenen dijital dergilere kolayca ulaşılabilir.¹³¹

Arşivleme; Arşivleme elektronik kaynaklarda çok önemlidir. Özellikle basılı yayınlarla karşılaştırma yapıldığında arşivleme açısından elektronik kaynaklar çok daha hızlı ve kolay arşivlenebilmektedir. Diğer bir yandan elektronik yayıncılık açısından arşivleme internetin ve bulut yazılımların çok kullanıldığı güncel dönemde daha da hızlı ve erişilebilirlik açısından arşivlenmesi ve kullanımı kolaylaştırmıştır.

Yayılabirlik; Yayılabirlik özelliği elektronik dergilerde, geleneksel yayıncılıkta bulunan yayma işlemi gibi uzun süre ve süreçler olmadan internetin olduğu her yerde yapılmaktadır. Dolayısıyla yayılması kolay maliyetsiz ve hızlıdır. Kullanıcılar dergilere mail yoluyla ve sosyal ağlar aracılığı ile ulaşabilmektedirler.

Maliyet; Basılı dergilerde sayfa sayısının belirli özelliklere sahip olması ve sınırlaması varken, elektronik yayınlanan dergilerde sayfa sınırlaması yoktur. Dolayısıyla geleneksel basılı dergilerde bulunan kâğıt maliyetinin, baskı maliyetinin ve diğer maliyetlerin olmaması ile maliyet dijital dergilerde minimum düzeye inmiştir. Maliyetlerin az olması geleneksel dergi yayıncılığını elektronik dergi yayıncılığına itmiştir.

Bristish Library tarafından yapılan araştırma ile 2016 yılında basılı süreli yayınların yarısının çevrimiçi olacağı ile ilgilidir.¹³²Günümüzde artan kâğıt ve baskı maliyetlerinin yanı sıra yeni medya araçlarının kullanımının oluşması dijital yayıncılığı gerekli kılmıştır.

İstatistik ve Rapor Oluşturma; İnternet teknolojisinin gelişmiş olması sayesinde dijital dergilerde kullanıcıların hareketleri, beğenileri, haberleri okuma sayıları sayfada kalma

¹³¹ Kazan, s.22

¹³² e-Dergi arşivleme çözümleri hakkında pratik bir rehber, 2018, <https://ankos.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/edergiarsivleme.pdf>, 8 Haziran 2019

zamanı gibi verilere ulaşılabilmektedir. Diğer yandan dijital dergilerde kullanılan reklamlar yerleştirmeleri sayesinde alışveriş tercihlerine de ulaşılabilmektedir.

3.4. Elektronik Dergi Avantaj ve Dezavantajları

Elektronik dergicilik geleneksel yayıncılığın dönüşerek dijital platformlar aracılığı ile yayınlanmasına olanak sağlamıştır. Bu bağlamda elektronik dergiciliğin avantaj ve dezavantajları hem kullanıcı hem de okuyucu tarafından oluşmaktadır.

Elektronik dergiciliğin avantajlarını şu şekilde sıralanabilir:

- Elektronik dergiler zamandan ve mekândan bağımsız olarak yayınlanabilmektedir.¹³³ Bu durumda okuyucunun elektronik dergiye ulaşması daha hızlı olmaktadır.
- Elektronik dergilerde gelişen teknoloji ile tam metin arama yapılabilmektedir. Kullanıcıya tüm bir metin içinde istediğini bulma kolaylığı sağlamaktadır.
- Elektronik dergilerin uyarı özelliği ile yayınlanan dergilerde yapılan taramalarda kullanıcılara uyarılar gönderilmektedir. Günümüzde kullanılan Journal hakemli yayınlanan dergilerin çevrimiçi makale toplama, değerlendirme yayınlama sistemidir.
- Elektronik dergiler sadece akademik olarak çıkarılan değil aynı zamanda kurum dergilerinin de elektronik olarak kullanıldığı platformdur.
- Elektronik dergiler basılı dergiden önce yayınlanan özelliği ile kullanıcı yeni medya araçları aracılığı ile basılı olan dergiden önce elektronik dergiye ulaşım sağlamaktadır.¹³⁴
- Elektronik dergiler daha ucuza mal edilebilmektedir. Basılı dergi yayıncılığında bulunan üretim maliyetlerine oranla e dergi üretim maliyet ve aşamaları daha ucuzdur. Basılı dergide en büyük üretim maliyeti kâğıttır. Elektronik dergilerde kâğıt kullanımı söz konusu değildir.
- Elektronik dergilerde bağlantılar oluşturulabilmekte bu bağlantılar sayesinde kullanıcı tek ekrandan hızlı ve kolay bir şekilde bilgiye ulaşabilmektedir.
- Elektronik dergiler bir kurum tarafından yayınlanabileceği gibi bireysel olarak da yayınlanabilmektedir.

¹³³ Donnelyn Curtis, Virginia Schesch, Adolfo Tarango, **Developing and Managing Electronic Journal Collections**, Newyork: Neal Shucma Publihers, 2000, s.7

¹³⁴ Atılğan ve Yalçın, s.774-776

- Elektronik dergiler aynı zamanda yeni medya araçları ile okunabilmesi açısından farklı formatlarda yayımlanabilmektedir. Elektronik dergilerin bu özelliği ile interaktif içerikler sunulabilmektedir.

Elektronik dergilerin avantajlarının yanı sıra yeni medya ve araçlarının kullanımına bağlı olarak dezavantajları da bulunmaktadır. Elektronik derginin dezavantajlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Yeni medya ve araçlarının özelliklerinin birbirinden farklı olması.
- Bilgisayar ekranından okuma ve okunabilirlik, okuyucuların alışık olduğu basılı dergilerden farklı olarak ekranda okuma okuyucuları zorlamaktadır.
- Bireysel yayıncılığı sağlamasından kaynaklı olarak çok fazla bilginin olması ve bilgi kirliliğinin olması.
- Telif hakkı sorunlarının oluşması bireylerin ve kurumların çıkarılan yasalar kapsamında yayın yapmaması.
- Basılı dergi yayıncılığı yapan yayıncılar elektronik dergi yayıncılığını çok fazla desteklememektedir.¹³⁵
- Kullanılan formatların tamamının elektronik olmaması.
- Özellikle PDF dosya formatının bir elektronik dergi olduğunun sanılması.
- Özellikle geleneksel yayıncılıkta kullanılan tasarım yapısının elektronik ortam düşünülmeden aktarılması.
- Geleneksel sayfa tasarımı ile tasarım yapılması.
- Kullanıcıların yeni medya araçlarının olması zorunluluğu.¹³⁶

Elektronik dergiciliğin avantaj ve dezavantajlarına bakıldığında en önemli avantajının geleneksel yayıncılıkta çıkarılan derginin üretim aşamalarının en büyük maliyet payı olan kâğıdın olmamasıdır. Bu bağlamda özellikle ticari amaçla dergi çıkaran birçok kurum elektronik dergi yayıncılığını desteklemektedir.

¹³⁵ Kazan, s.23

¹³⁶ Kazan, s.23

Özellikle Adobe programının DPS (Digital Publishing Suite) özelliği daha çok ticari dergilerin dijital ortama aktarımı ve üretimi için geliştirilmiştir.¹³⁷

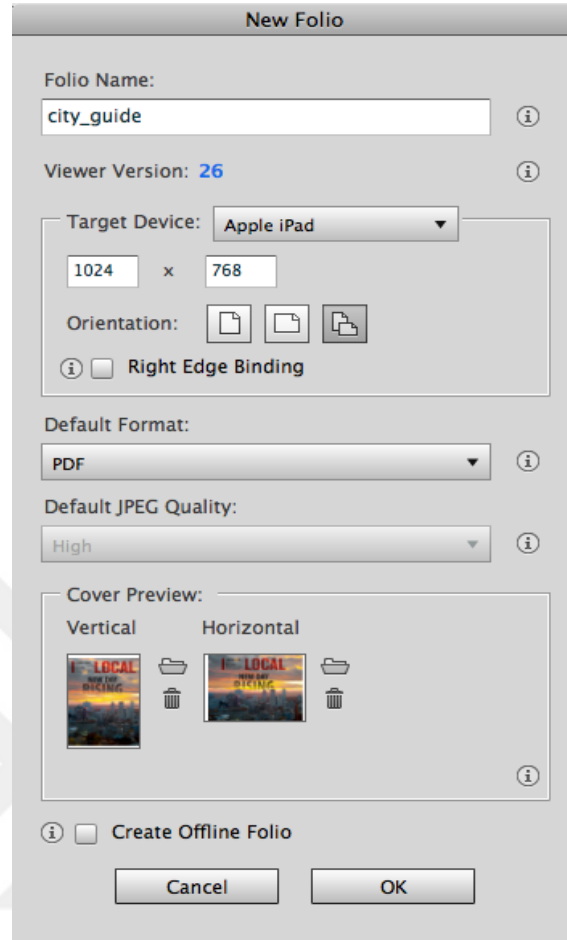
3.5. Elektronik Dergi: Tasarım ve Format

Elektronik dergilerin tasarımı ve format oluşturulması birçok çevrimiçi hizmetle, web sitesi ve programla mümkündür. Ancak dijital dergi tasarımı yapabilmek için derginin içeriğinde interaktif özelliklerin bulunması gerekmektedir. Özellikle ücretsiz uygulamalarla hazırlanabilen dergilerde daha çok PDF olarak hazırlanan içerikler sayfa çevirme efekti uygulanarak oluşturulmaktadır. Ancak dijital bir elektronik dergi tasarlamak için içeriğinde ses, video ve animasyon özelliklerinin bulunması gerekmektedir. Dijital dergi tasarımında özellikle İndesign programının DPS (Digital Publishing Suite) sistemi kullanılarak hazırlanabilir. Bu alanın içerisinde bulunan Folio sistemi ile yayın yapılacak araca göre hazırlanabilmektedir. Folio sistemi DPS sisteminin bir parçasıdır. Folio sisteminin tasarım amacı makale oluşturmak üzerine kurulmuştur. Bu doğrultuda tasarımı yapan kişi aynı zamanda bu sistem sayesinde yayıncı da olabilir. Yani Folio sisteminde hazırlanan bir makale ya da dergi yayınlanması için sistem üzerinde bir kullanıcı hesabı oluşturması gerekmektedir. Folio sisteminin tasarım kısmında üç alan kullanılmaktadır. Bunlar Folio Builder paneli; folio görünümü, makale görünümü ve mizanpaj görünümü olarak kullanılmaktadır.¹³⁸

Folio sisteminin e-dergi tasarımı yapılırken kullanılmasının tasarım açısından en önemli avantajı olarak e-dergi tasarımı yapılırken sayfa yapısı, sayfa düzeni özellikleri ve sayfa tasarımının değiştirilebilir ve düzenlenebilir olmasındandır. Folio sisteminde birden fazla format bulunmaktadır. Bu formatlar JPEG, PNG VE PDF formatlarıdır. Bu formatlar folio sistemi ile hazırlanmış bir derginin yayınlanabilmesi için sunulan yayınlanma formatlarıdır. Aşağıda ki şekilde folio oluşturma paneli bulunmaktadır.

¹³⁷ Levent Mercin ve Resul Ay, "E-Kitap Tasarımında Grafik Tasarımın Rolü" Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu, Konya, 2015, s.699-706

¹³⁸ Folio Paneline Genel Bakış, <https://helpx.adobe.com/tr/digital-publishing-suite/help/create-folios.html>, 14 Haziran 2019

Şekil 18: İndesing Programında Folio Yayın Hazırlama

Folio sistemiyle hazırlanan makale ve dergiler çevrimiçi ve çevrimdışı olmak üzere yayınlanabilmektedir. Ayrıca yayınlanan dergi ve makaleler istenildiğinde kaldırılabilir.¹³⁹

Folio sistemi ile hazırlanan e –dergi, e-kitapların içerik tasarımında DPS özelliklerinin tamamı kullanılarak tasarım yapılabilir. Dolayısıyla e-dergi olarak yayına hazırlanan dergiler aslında dijital dergi yapısında hazırlanmış olmaktadır.

¹³⁹Folio Oluşturma, https://helpx.adobe.com/tr/digital-publishing-suite/help/create-folios.html#folio_builder_panel_overview, 15 Haziran 2019

3.6. Elektronik Yayın Formatları

Tasarım programları aracılığı ile hazırlanmış bir yayının elektronik olarak çıktısı alınırken farklı formatlarda almak mümkündür. Bu formatlar aşağıdaki gibidir;

- PDF (Portable Document Format)
- İnteraktif PDF
- EPUB Reflowable, Fixed Layout
- SWF Flash Player
- HTML
- AEM (Adobe Experience Manager (AEM Mobile))

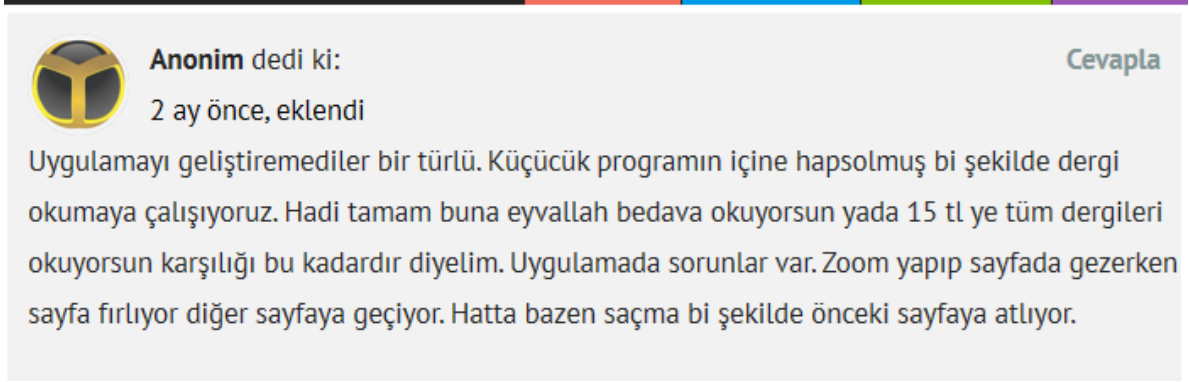
3.6.1. PDF (Portable Document Format)

PDF formatının açılımı taşınabilir belge formatıdır. PDF dosya formatı yazılım, donanım veya işletim sisteminden bağımsız olarak belgeleri güvenilir bir şekilde sunmak ve değiştirmek için kullanılan bir dosya formatıdır. Adobe tarafından ilk çıkarılan PDF formatının amacı sadece ofis işlerinde dosya paylaşımı olarak çıkarılmıştı.¹⁴⁰ Ancak elektronik dergilerde günümüzde en çok kullanılan dosya formatı olarak karşımıza çıkmaktadır. PDF formatı ISO tarafından sağlanan açık bir standarttır. PDF dokümanları elektronik derginin bir alt dalı olan Dijital Dergiciliğin içerisinde bulunan interaktiflik sağlayan birçok etkileşimi içerisinde taşımaktadır. PDF içeriğinde bağlantılar, ses dosyaları, videolar bulunmaktadır. Bu bağlamda günümüzde elektronik yayın olarak kullanılsa da aslında PDF ortak bir kullanım sağlayan dosya formatıdır.¹⁴¹ Elektronik dergi uygulamalarında Türkiye’ de Turkcell tarafından çıkarılan Dergilik uygulamasında kullanılan dergilerin formatı da geleneksel tarzda dergi yayınının dönüştürülmüş hali şeklinde yayınlanmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde dijital interaktif bir dergi olmaktan çok elektronik bir dergi özelliği göstermektedir.

¹⁴⁰ Levent Eldeniz, Esin Kartopu ve Hayri Yanık, “Sayısal Baskı da PDF(Portable Document File) Kullanımı ve Avantajları”, 2.Uluslararası Katılımlı Kâğıt, Karton, Mürekkep Matbaa Sempozyumu ve Sergisi, Vol.2, No2,2004, s.242-251

¹⁴¹ PDF Dünyayı Değiştiren Üç Harf, <https://acrobat.adobe.com/us/en/acrobat/about-adobe-pdf.html>, 12 Haziran 2019

Uygulamanın kullanıcıları okuma esnasında sayfa tasarımlarının ve boyutlarının geleneksel kalması nedeniyle yüksek performanslı kullanamamaktadır.¹⁴²Dergilik uygulamasının kullanıcı yorumları aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 19; Shift Delete Sitesine ait Turkcell Dergilik Yorumu

3.6.2. İnteraktif PDF (İnteraktif Portable Document Format)

İnteraktif PDF formatı etkileşimli belge hazırlama formatı olarak kullanılmaktadır. Daha çok Portfolyo, sunum amaçlı kullanılan İnteraktif PDF formatı içerisinde ses, video, buton, ayrıca sayfa çevirme efektleri de barındırmaktadır. İnteraktif PDF formatının çıktısı İndesing programında yapılan sayfa tasarımlarını tamamının İnteraktif PDF olarak çıkarılmasını web ortamında yayınının yapılmasını sağlamaktadır. Birçok ticari olan ya da olmayan dergi bu formatı kullanabilmektedir. Çok hızlı sisteme yüklenmesi avantaj sağlamaktadır. Diğer yandan dosya ağırlığının fazla olmaması, internet erişimi olan tüm araçlar ile kullanımının olması da bu formatın dergi yayıncıları arasında kullanımını artırmıştır. Bu bağlamda gümüz de yayınlanan otomotiv dergisinin bir incelemesi yapılmıştır.

¹⁴² Turkcell Dergilik Nedir? Nasıl Kullanılır?, 2017, <https://shiftdelete.net/turkcell-dergilik-nedir-nasil-kullanilir-81410>, 12 Haziran 2019

Car Medya Derginin Yayınlanma Tarihi	4 Mayıs 2010
Derginin Yayınlanma Sıklığı?	Her ay
Derginin Sayfa Sayısı?	Minimum 80 sayfa
Car Medya Tasarımında Hangi Ölçüler Kullanılıyor?	22x30 cm
Car Medya'nın Basılı Nüshası Var mı?	Yok
Car Medya Editörü?	Alper Güler
Car Medya Tasarımcısı?	Medicon Grup
Car Medya Dergi İçeriği İnteraktif mi? (Ses, Video, Animasyon)	Yönlendirme linki veriliyor
Car medya Telefon, Tablet ve Bilgisayardan aynı anda okunabiliyor mu?	Evet
Car Medya Yayın Formatı Nedir? EPUB, HTML, PDF, İnteraktif PDF,	İnteraktif PDF
Kullanılan Formatın Nedeni Nedir?	Daha basit ve ulaşılabilir
Car Medya Derginin Uygulaması Bulunuyor mu?	Evet bulunuyor.
Car Medya Okuyucusunun Okuma Oranı nedir?	Ortalama her ay 100 bin kişi
Dergi Ücretli mi?	Turkcel Dergilik Platformunda Ücretli
Car Medya Yayını Hazırlayan Yayıncılık Hizmeti?	Yok

Tablo 1: Car Medya Dergi İncelemesi

Virage Otomobil Dergisinin Yayınlanma Tarihi	1 Mayıs 2019
Derginin Yayınlanma Sıklığı?	Her ay
Derginin Sayfa Sayısı?	Minimum 80 sayfa
Virage Otomobil Tasarımında Hangi Ölçüler Kullanılıyor?	22x30 cm
Virage Otomobil'in Basılı Nüshası Var mı?	Yok
Virage Otomobil Editörü?	Alper Güler
Virage Otomobil Tasarımcısı?	Damla Güler
Virage Otomobil Dergi İçeriği İnteraktif mi? (Ses, Video, Animasyon)	Yönlendirme linki veriliyor
Virage Otomobil Telefon, Tablet ve Bilgisayardan aynı anda okunabiliyor mu?	Evet
Virage Otomobil Yayın Formatı Nedir? EPUB, HTML, PDF, İnteraktif PDF,	İnteraktif PDF
Kullanılan Formatın Nedeni Nedir?	Daha basit ve ulaşılabilir
Virage Otomobil Derginin Uygulaması Bulunuyor mu?	Hayır bulunmuyor
Virage Otomobil Okuyucusunun Okuma Oranı nedir?	Ortalama her ay 30 bin kişi
Dergi Ücretli mi?	Ücretsiz
Virage Otomobil Yayını Hazırlayan Yayıncılık Hizmeti?	Yok

Tablo 2: Virage Otomotiv Dergisi İncelemesi

Tablo 1 ve Tablo 2’de incelemesi yapılan Car Medya ve Virage Otomotiv dergilerinin kurulma tarihlerine bakıldığında Car Medya dergisi 2010 yılında kurulmuştur. Buradan hareketle elektronik yayıncılığın gelişmeye başladığı zaman aralığında kurulmuştur. Diğer yandan bu iki derginin ortak özelliği, diğer yandan elektronik dergilerin ortak özelliği olan sayfa sayısının net bir şekilde ifade edilmemesi elektronik yayıncılıkta sayfa sayısı kısıtlamasını ortadan kaldırılmış olmasının somut bir örneğidir. Diğer ortak özellikleri ise basılı nüshasının olmamasıdır. Bu iki dergi elektronik bir dergi olma özelliği taşıyor fakat dijital bir dergi özelliği taşıyor. Farklı yeni medya araçları ile okunabilen dergiler olmalarına karşın, direkt olarak web üzerinden okunan dergiler değildir. Bu dergilerden Car Medya zip dosyası şeklinde kullanılacak olan cihaza indirilerek okunan dergidir. Aynı zamanda Turkcell Dergilik uygulamasında yayınlanmaktadır. Bu iki dergi ücretsiz yayınlanan dergilerdir. Okuyucu kitlesi otomotivle ilgilenen kişilerdir.

Şekil 20: Car Medya Dergi Kapağı

Derginin yayınlanmasında kullanılan format İnteraktif PDF formatıdır. Bu formatın tercih edilmesinin nedeni her yerde kullanılan format olması ve dosya formatının daha basit olmasından dolayıdır. Dergilerin boyutlarına bakıldığında boyut basılı dergicilikte en çok kullanılan A4 (21x29,7) boyutunun biraz büyük halidir. Buradan hareketle bu dergilerde kullanılan boyut daha çok basılı yayıncılık boyutlarına yakın boyutlar da kullanılmıştır. Okuyucunun kullandığı bilgisayar, tablet ve telefon göz önüne alındığında okunabilirlik açısından zorluklar olmaktadır. Bu bağlamda elektronik dergiden çok dijital dergicilik ön planda tutularak dergiler çıkarılmalıdır. Dijital derginin en önemli özelliği kullanılacak olan araca göre tasarlanarak okuyucuya sunulmasıdır. Car Medya dergisinin uygulaması bulunmaktadır. Ancak Virage Dergisinin uygulaması bulunmamaktadır. Virage dergisi dMags toplu dergi kataloğunda yayınlanmaktadır.

Şekil 21: Virage Dergisi Kapak Fotoğrafi

3.6.3. EPUB Formatı

Ortak bir formatı ifade eden EPUB formatı elektronik dergi ve kitaplarda ortak kullanılan çıkış formatıdır. EPUB formatı IDPF (International Digital Publishing Forum) tarafından geliştirilmiş bir açık sistem e-yayın formatıdır; Electronics *Publication* sözcüklerinden türetilmiştir.¹⁴³ Aynı zamanda Epub formatı uluslararası alanda kullanılan açık, yaygın ve uluslararası yayıncıların destek verdiği bir formattır.¹⁴⁴ EPUB3 bu formatın multimedya ve etkileşimli uygulamalara olanak sağlamasıyla da dikkat çeken en güncel ve dolayısıyla gelişmiş sürümüdür.

Bu bağlamda e-kitap formatı olarak bilenen EPUB formatı sadece elektronik kitap formatı değildir. EPUB ortak yayıncılık formatı olarak kullanılan formattır. Dolayısıyla EPUB formatında hazırlanan dergiler içeriğinde ses, video, animasyon gibi özellikleri desteklemektedir. EPUB formatının direkt olarak kullanıldığı tasarım programları bulunmaktadır. Ayrıca EPUB dönüştürme hizmeti veren sitelerde bulunmaktadır.

Epub formatının sürümlerine bakıldığında her sürümde bir özellik geliştirilmiş ve günümüzde kullanılan son 3.0 sürümü geliştirilmiştir.

Son olarak geliştirilmiş olan sürüm kendi içerisinde belli özelliklere sahiptir. Bu Format Epub(Reflowable) ve Epub (Fixed Layout) olarak ayrılmaktadır. İki formatı birbirinden ayıran belli başlı özellikler bulunmaktadır.

Epub(Fixed Layout 3.0 ve 2.0): daha çok yazı desteği sağlayan bir formattır. Metnin hâkim olduğu ve özellikle kitaplarda kullanılan formattır. Metinlerde kullanılan tablo özelliklerini çok fazla destekleyebilen bir format değildir. Html5 desteği, Mp3 ses ve video, animasyon desteği, İnteraktif PDF desteği sağlayan bir formattır.

Epub(Reflowable): özellikle metnin ağırlıkta olduğu formattır. Daha çok kitap içeriği oluşturmak için kullanılan formattır. Video, animasyon, interaktif özellik desteği bulunmamaktadır. Kindle gibi okuyuculara içerik hazırlayan bir formattır.

Bu iki formatın tabanı aynı olmasına karşın taşıdıkları çıkış özellikleri birbirinden farklıdır. Epub formatının tek bir çıkış formatına bağlı olmaması bu formatın görüntüleme ara

¹⁴³ Rifat Çölkesen, “**Komple e-kitap Sistem Mimarisi, Bileşenleri ve Uygulaması**”, Akademik Bilişim’11 13. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Malatya, İnönü Üniversitesi, 2-4 Şubat, 2011, s.578

¹⁴⁴ Biblioteknik Dijital Yayıncılık Hizmetleri ve Teknolojileri, <https://www.slideshare.net/biblioteknik>, 10 Haziran 2019

yüz yazılımları ve görüntüleme araçları ile ortak çalışması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Epub 3.0 en son web standardı tarafından tamamen desteklenmektedir. Bu sürüm sayesinde elektronik dergiler durağan sayfa yapısının aksine hareketli yapıdadır.

Epub formatı totalde html5 formatıdır. Aynı zamanda Javascript kodlarının Css kodlarının dosyasının içerisine sıkıştırılmış halidir. Fakat açık kaynak kodlu olarak yayınlanan Epub formatı dönüştürülmüş olmasından ötürü herkes tarafından ulaşılabilir bir kaynak oluşturmaktadır. EPUB formatında üretilen dergilerin Android ve İOS işletim sistemi için farklı görüntüleme ara yazılımları bulunmaktadır. Aynı anda hem tableten hem de telefondan okunmasını sağlayan görüntüleme yazılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

	Apple Görüntüleme Uygulaması	Android Görüntüleme Uygulaması
Fixed Layout 2,0 EPUB	İbooks	Adobe Digital Editional
Fixed Layout 3,0 EPUB	İbooks	Adobe Digital Editional
Reflowable EPUB	İbooks	Adobe Digital Editional

Tablo 4:EPUB Görüntüleme Yazılımları Tablosu¹⁴⁵

Tabloda 4’de iki ayrı işletim sisteminde üretilmiş olan dergilerin tablet ve telefonlarda görüntülenebilmesi için kullanılan en popüler uygulamalar verilmiştir.

Aynı zamanda dijital interaktif dergi tasarımını da indesign programının Digital Publishing Suit ile hazırlamak mümkündür. İndesign programı yayıncıların yayınlarını elektronik olarak hazırlamanın yanında içerisinde barındırdığı Folio sistemi sayesinde birçok ayrı araca göre yayınlama fırsatını sağlamaktadır. Yayıncılar açısından ele alındığında Digital Publishing Suite interaktif içerik hazırlamaya yönelik birçok paneli içerisinde toplaması dolayısıyla dijital interaktif dergi tasarımı yapılmaktadır. İnteraktif dergi içeriğinin hazırlanması için folio sisteminin açıklanması gerekmektedir. Diğer yandan İndesign

¹⁴⁵ **Kaynak:** Adobe, <https://www.adobe.com/tr/solutions/ebook/digital-editions.html>, 11 Haziran 2019

programı dışında elektronik dergi üretiminde kullanılan çevrimiçi web hizmeti veren siteleri kullanılarak hazırlanabilmektedir. Ancak çevrimiçi sitelerde içerik üretecek olan yayıncı asgari düzeyde kodlama bilgisine ihtiyaç duymaktadır.

Bu nedenle bir tasarımcı tarafından İndesing programında dijital interaktif dergi hazırlamak için çevrimiçi sitelerde ihtiyaç duyulan kodlama alt bilgisine ihtiyaç duymaz. Bu bağlamda indesing programı bütün anlamda geleneksel yayıncılık programıdır. Ancak yeni medya araçlarının kullanımı ile aynı zamanda dijital yayıncılık hizmeti veren bir programıdır.

Şekil 22: EPUP formatında İpad de İbooks ile Okunan Dijital Dergi

Şekil 22’de İpad dijital dergi örneğidir. EPUP formatının sağlamış olduğu video, animasyon ve iç içe slayt özellikleri derginin sayfasında bulunmaktadır. Diğer yandan sayfa tasarımı çok fazla yazı ile boğulmadan az kullanılmıştır.

3.6.4. SWF Flash Player

Elektronik dergide kullanılan Flash Player formatı etkileşimli sayfa yapısı sağlayan bir format olarak kullanılmaktadır. Ancak bu çıkış formatında kullanılan dergiler Flash Player

uygulamasının kullanımını zorunlu kılmaktadır. Yani okuyucu dergiyi internetten çevrimiçi olarak okumak istediğinde flash programını yükleme zorunluluğu ile karşılaşmaktadır. Bu sistemi kullanan birçok dergi vardır. Ancak günümüzde flash programı çok fazla tercih edilmemektedir

3.6.5. HTML

HTML Formatı indesign tarafından çıktı verilen formatlar arasındadır. Html format direkt kullanım olarak internet üzerinde web sayfası oluşturmak için kullanılan dildir. İndesign da tasarlanmış bir derginin yayınlanmadan önce Html olarak çıkış alınarak tekrar üzerinden değişiklik yapılarak dergi düzenlenebilir ve yayınlanması web üzerinden yapılabilir.

3.6.6. AEM Mobile

AEM formatı indesign da mobile üretim için kullanılan dosya formatıdır. Adobe Experience Manager ile oluşturulan içerik, sayfa düzeni AEM Mobile çıkış formatı ile hem telefonda hem de tableten aynı anda görüntülenebilen makaleler ve dergiler oluşturmak için kullanılan formattır. İçerik düz metinlerden oluşabileceği gibi etkileşimli olarak hazırlanabilir, hazırlanan içerik etkileşimli olarak dışarıya aktarılarak kullanılabilir. AEM çıkışı sayesinde dijital yayıncılık anlayışına yeni bir pencere açılmıştır. İndesign programında oluşturulan içerikler AEM aracılığı ile muadil yazılımlarla daha az maliyetle yapılmaktadır.

Gelişen teknoloji ile elektronik derginin bir alt kademesi olan dijital yayınlar ve bu yayınların yeni medya araçları olan tablet ve telefonlara uygulanabilir olmasını gerekli kılmaktadır. Okuyucunun kullandığı yeni medya araçlarının özellikleri göz önünde bulundurularak tasarım ve yayın yapılması gerekliliği oluşmaktadır. Bu bağlamda bir tasarım programı aracılığı dijital dergi oluşturmak mümkün ve yeterliyken, günümüz şartlarında daha az maliyetli ve daha uygulanabilir App yöntemiyle birçok dijital dergi üretmek mümkündür. Uygulamaya dönüştürülen dergiler okuyucunun çokça kullandığı telefona uyarlanması zorunluluğundan doğmuştur.

3.7. Alternatif E-Dergi Uygulamaları

Online Elektronik dergi olarak yayın yapan birçok uluslararası web sitesi bulunmaktadır. Bu web sitelerinde bulunan elektronik dergiler telefon, tablet, bilgisayardan aynı anda okunabilmektedir. Ancak bu dergilerin birçoğunun içerikleri interaktif bir biçimde sunulmamaktadır. Diğer yandan günümüzde kullanılan ve okuyucunun en aktif bulunduğu yeni medya aracı telefon olması dolayısıyla, kullanıcıya direkt cevap verecek elektronik dergiler hazırlanması gerekmektedir. Bu içerik okuyucuya hızlı ulaşması sağlanması gerekmektedir.

Bu bağlamda hazırlanacak olan içerik okuyucunun hem hızlı ulaşabileceği hem de interaktif içerikle üretilerek okuyucunun aktif olduğu bir elektronik dergi oluşturulabilecektir. Ancak elektronik dergi üretiminde kullanılan yayıncılık programları, tasarım programları dışında, elektronik dergiler uygulama geliştirme yazılımları ile eklentili olarak oluşturulabilmektedir. Bu uygulama yazılımları daha çok dijital e-dergiler oluşturmak için kullanılmaktadır. Bu yazılımların avantajı daha az maliyetle oluşturulmaya imkân tanınmasıdır. Özellikle Indesign DPS (Dijital Publishing Suite) ile aynı özelliklere sahip olmaları ve DPS'den daha ucuz üretilibilmeleri ve en önemlisi telefon, tablet versiyonlarının direkt üretilmesi bu yazılımları günümüzde kaçınılmaz kılmıştır.¹⁴⁶ Bu yazılımlardan en çok kullanılan dijital e-dergi hazırlama yazılımları;

- **Twixl Publisher:** Uygulama geliştirme yazılımı olarak kullanılan Twixl Publisher mobil yayıncılık için kullanılan, kullanımı kolay, aynı zamanda ara yüz ve tasarım açısından Indesign programı ile çok benzeyen ve bütünleşmiş çalışabilen bir uygulama yazılımıdır. Diğer yandan ajanslar ve kurumlar için kullanılması uygundur. Yayıncıların en çok pazarda en eksiz ve en etkili çözüm olarak ön gördüğü yazılımdır. Etkileşimli içerik açısından da en etkili ve geniş özelliğe sahiptir.¹⁴⁷
- **Aquafadas:** Dijital dergi ve dijital yayınlar hazırlamak için kullanılan bir diğer yazılımdır. İçerik oluşturma bölümünde interaktif Pdf ile oluşturma, otomatik işlemler oluşturma, aynı zamanda dijital gazete oluşturmak için kullanılan yazılımdır. Bu yazılım

¹⁴⁶ Good By Adobe Dps Hello AEM Mobile, 2016, <https://indesignsecrets.com/good-bye-adobe-dps-hello-aem-mobile.php>, 13 Haziran 2019

¹⁴⁷ Who is Twixl Publisher For, <https://twixlmedia.com/en/who-is-it-for>, 14 Haziran 2019

kodlama bilgisi gerektirmez. Okuyucuya aynı anda hem telefon hem tablet hem de internetten okuma sağlamaktadır. Diğer yandan okuyucuları izlemeyi sağlaması, anında düzeltilebilir içerik sunması ve indesign programında çalışabilme özelliği ile dikkat çekmektedir. PDF ve XML dosyalarından otomatik otomasyon sağlamaktadır.¹⁴⁸

- **MagPlus Design:** Dijital içeriğin mobil ve tablet cihazlarda yayınlanmasını sağlayan diğer yazılımda MagPlus Design'dır. Kaynağa bağlı kalmadan metin, video, etkileşim eklenerek kodlamaya ihtiyaç duymadan tasarlanmasını ve paylaşılmasına olanak sağlayan çok yönlü yazılımdır.¹⁴⁹

3.8. Paralel Dergi Yayıncılığı

Elektronik dergicilik geçmişten günümüze geçen sürede teknolojinin değişmesi ve gelişmesi ile birçok alana ayrılmış, birçok yayın şekliyle gelişmiştir. Bununla birlikte kullanılan teknolojinin de değişmesiyle ve hedef kitlenin kullandığı araçların da değişmesi ile birlikte elektronik dergi yayıncılık kavramı ve kullanımı da artmıştır. Bu bağlamda elektronik dergi yayıncılığı tasarımının ve formatlarının değişerek yeni medya araçları ile kullanımı oluşmuştur. Günümüzde geleneksel dergi yayını yapan birçok yayınevi basılı dergiciliğin getirmiş olduğu maddi yükümlülük nedeniyle kapanmaktadır. Diğer yandan elektronik yayıncılığın ve diğer alanlarda kullanımının e-kitap, e- gazete gibi alanların da yayın ortamını değiştirmesi ile elektronik dergicilikte platform değiştirmiştir. Bu bağlamda elektronik dergicilik yayınevlerinin hem basılı hem de elektronik halinin çıkarılmasıyla paralel bir şekilde yayınlanmaya başlayarak paralel yayıncılıkla başlamıştır.

Paralel Yayıncılık ise; bir içeriğin hem basılı hem de elektronik dergi formatında basılması niteliğinde olmasına paralel yayıncılık olarak kavramlaşmıştır.

İlk olarak elektronik yayınlar paralel olarak yayınlanmaya başlamıştır. Ancak teknolojinin gelişmesi ve artan maliyetler nedeniyle paralel yayıncılık tamamen elektronik yayıncılık olarak yayınlanmaya başlamıştır. Elektronik yayıncılığın yaygınlaşması, diğer basılı yayınlarında sadece elektronik olarak yayınlamasını sağlamıştır. Paralel yayıncılığın

¹⁴⁸A digital publishing system for pixel perfect digital media, <https://www.aquafadas.com/digital-publishing/>, 14 Haziran 2019

¹⁴⁹ What is mag, <http://betamagplus.mpstechnologies.com/>, 14 Haziran 2019

tercih edilmesinin nedeni ise hem elektronik ortamı kullanan kullanıcıya cevap vermek, hem de basılı yayınları kullanan kullanıcıya ulaştırmaktır. Elektronik ortam ne kadar fazla kullanılsa da basılı yayıncılığında bir alıcı kitlesi vardır.

Basılı olarak aynı zamanda elektronik yayınlanan paralel yayınlardan bazıları Tablo 2’de listelenmiştir.

OTOMASYON	ÇERÇEVE DERGİSİ	METAL MAKİNA
3E ELECTROTECH	DAĞITIM KANALI	ODD DERGİ
BEST ELEKTRONİK	DERGİ BİLKENT	ON AIR
İNŞAAT DÜNYASI	DIYABET	OTOBAN
34077 INTOWN	DRINKTECH	OTOMOBİL NEWS
4 MEVSİM BAHÇEŞEHİR	EBSO HABER	OTOBÜSÜM
4x4 DÜNYASI	ENDÜSTRİ OTOMASYON	PEGASUS MAGAZİN
7DENİZ	E-OTODERGİ	RADÜS
AĞIR VASITA	FASHION & TRAVEL	SAĞLIK VE YAŞAM
ALU&ART	FORUM MAKİNA	SEKTÖRÜM
ARKADAŞ KÜLTÜR SANAT	FRANCHISE DUNYASI	SU&ÇEVRE TEKNOLOJİLERİ
AUTOMAGG	GÖKYÜZÜ HABERCİ	TAŞIYANLAR
AUTOVISION	GÜVENLİK YÖNETİMİ	TESİSAT
BABY KID STORE	HALK ULAŞIM	ÜST YAPI
BAĞLANTI NOKTASI	HİDROLİK PNÖMATİK	TOKİ HABER
RAİL LIFE	İNDERGİ	TRT VİZYON
BAHÇEŞEHİR LIFE	İTKİB HEDEF	TÜRK METAL
BROADCASTERINFO	İZODERGİ	WIN&ART
CAPACITY	KAMYONUM	YALITIM
CAR MEDYA	KONFEKSİYON TEKNİK	YAPI MAGAZİN
CAROUSEL INSTYLE	LOJİSTİK EKİPMANLAR	YEDEK PARÇA
COUNTRY LIFE	MADENCİLİK TÜRKİYE	YEDEK PARÇA & SERVİS DONANIMLARI
ÇATI&CEPHE	MALL&MOTTO	

Tablo 3: Paralel Yayınlanan Dergiler¹⁵⁰

¹⁵⁰ **Kaynak:** <https://www.interpress.com/> adresinden 24 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

Paralel yayın yapan dergilerin dışında tamamen elektronik olarak yayınlanmaya başlayan birçok dergide bulunmaktadır. Bu dergilerin basılı nüshası çıkarılmadan direkt olarak elektronik ortamda yayınlanmaya başlamıştır.

34077 INTOWN	E-OTODERĞİ	ROUTE MAGAZINE
AUTOMAGG	MADENCİLİK TÜRKİYE	FAST AND FASHION
AUTOVISION	AVENUE ROUGE	AUTO SPEED MAGAZINE
CAR MEDYA	AVENUE NOIR	S&S MOTORS

Tablo 4: Elektronik Yayınlanan Dergiler¹⁵¹

Elektronik olarak yayınlanan dergilerin farklı alanlarda çıkarıldığı görülmektedir. Dolayısıyla elektronik dergi yayını birçok farklı meslek grubu çıkarmıştır. Ancak yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere elektronik dergi yayını yapan dergi türü daha çok otomobil dergileridir. Bu bağlamda her alanda gerçekleşen ve kullanılan dijital dönüşüm dergilerinde dijital hale dönüşmesini gerektirmiştir.

Elektronik olarak yayınlanmaya bağlı olarak dergilerin içeriklerinin oluşturulma yöntemlerinde de değişiklik olmuş, aynı zamanda üretilen içeriğin yeni medya araçları ile kullanılabilir olmasını sağlamıştır. Diğer taraftan kullanıcının her an her yerden dergileri okumasına olanak sağlamaktadır. Elektronik olarak yayınlanan dergilerin basılı olarak çıkmadan direkt olarak elektronik olarak yayınlanması özellikle ticari kaygı taşımayan alanlar tarafından tercih edilmektedir.

¹⁵¹ **Kaynak:** Interpress'den 24 Mart 2019 tarihinde alınan verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.9.Açık Erişim Elektronik Dergiler (OJS)

Elektronik olarak ücretsiz ulaşılan açık erişim dergiler Kamu Bilgi Projesi kapsamında geliştirilen, isteyen herkesin kullanımına açık ve ücretsiz bir şekilde yayınlanan açık kaynak kodlu akademik dergi sistemidir. Bu sistemin işleyişinde görev alacak olan tüm kişiler ve kişilerin yetkilerini kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Sistemin en önemli özellikleri ise makale kabul etme, hakem atama, sonuçların bildirilmesi ve yayınlama özellikleri olarak çıkmaktadır.¹⁵²

Sistemin Özellikleri;

- Türkçe dil desteğinin yanında tüm dilleri desteklemektedir.
- Sistem kurulumu yapıldıktan sonra bir dergi yönetimi yapılabileceği gibi birden fazla dergi yönetimi de yapılabilmektedir.
- OJS yerel kurulum (kişisel olarak domaine/ hostinge kurulumu) yapılır, yerel olarak kontrol edilebilir.
- Birden fazla kişi ve kişiler görevlendirilebilir.
- Tüm aşamalar çevrimiçi olarak yürütülebilir.
- Uluslararası indeksleme ve abonelik sistemleri ile birleştirilebilir.
- Okuyucu ve kullanıcılar için e-posta bildirimi ve yorumlama özelliği oluşturulabilir.

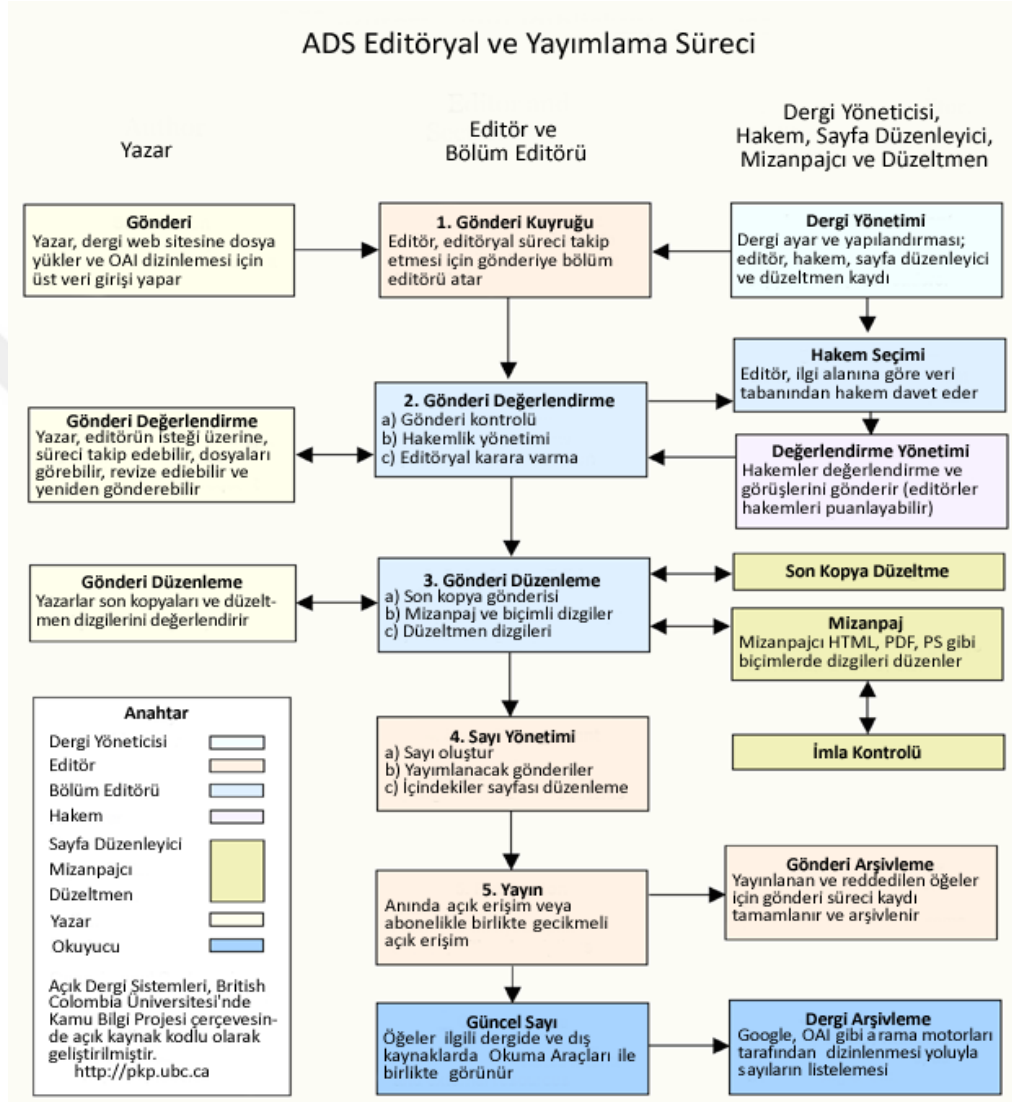
Açık Dergi Sisteminde Bulunan Kullanıcı Türleri

- Site Yöneticisi
- Dergi Yöneticisi
- Bölüm Editörü
- Mizanpajcı
- Abone Yöneticisi
- Yazar, Okuyucu¹⁵³

¹⁵² Odabaş, s.359

¹⁵³ Açık Dergi Sistemi, <https://kerimsari gul.com/a%C3%A7%C4%B1k-kaynak-kod/a%C3%A7%C4%B1k-dergi-sistemi-open-journal-systems-ojs> (29 Mayıs 2019)

ADS (Açık Dergi Sistemi) bu sistem kullanıcı türlerini barındıran ya da tüm kullanıcıların yapacağı işleri tek bir kişi tarafından yapılmasına olanak sağlayan sistemdir.¹⁵⁴

Şekil 23: Açık Dergi Sistemi Yayın Aşamaları¹⁵⁵

¹⁵⁴ Hüseyin Odabaş ve Yonca Odabaş, "Türkiye'de Akademik Açık Dergi Yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesinde Açık E-Dergi Uygulaması", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Vol.0, No.47, 2012, s.355-369

¹⁵⁵ Kaynak: ulakbim.tubitak.gov.tr, 5 Haziran 2019

Basılı Dergi	Açık Erişim Dergi
Makaleleri Düzenleme	Makaleleri Düzenleme
Üretim: Biçimlendirme, Düzeltme, Kalite Kontrolü	Üretim: Biçimlendirme, Düzeltme, Kalite Kontrolü
Dağıtım: Posta Listesi Bakımı, Teslim Edilen Bireysel	Üretim: Bir Sunucu Dağıtımı, Birey İsteddiği zaman ulaşır.

Tablo 5: Açık Dergi Sistemi ve Basılı Dergi Karşılaştırması ¹⁵⁶

Elektronik yayıncılığın bir dalı olan elektronik dergicilik farklı alanlara bölünmüş durumdadır. Aynı zamanda yayın yapılan yeni medya araçları da elektronik dergiciliği farklı kullanımlara sürüklemiştir. Bu kullanımlar ortaya elektronik dergi yayıncılığını teknolojisinin bir gereksinimi olan Dijital Dergi yayıncılığına dönüştürmüştür. Bu bağlamda tüm elektronik dergiler dijital yayın olarak kabul edilmemektedir. Kendi içinde interaktif olma ve olmama durumlarına göre değişiklik göstermektedir.

Bu bağlamda teknolojinin getirdiği imkânlar ve yazılımlar sayesinde farklı formatlarda elektronik dergi yayını yapılabilmektedir. Günümüzde de kullanılan formatlardan değişen özellikleri de bulunmaktadır. Kullanılan yeni medya araçları ile yayınlanan formatlarda farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda kullanılan elektronik yayın formatlarını da açıklamak gerekir.

¹⁵⁶ **Kaynak:** From Print to Electronic: https://www.slideshare.net/CIARD_AIMS/from-print-to-electronic-using-the-open-journal-system-ojs-to-publish-an-ejournal 9 Haziran 2019

3.10. Elektronik Akademik Dergiler

Elektronik yayıncılık ile dönüşüme uğramış olan yayıncılık türü olan elektronik dergi yayıncılığı da günümüze gelene kadar birçok farklı isimle anılmıştır. Ancak elektronik dergi yayıncılığında dikkat edilmesi gereken birçok farklı alan bulunmaktadır.

YÖK Dokümantasyon merkezi tarafından Türkiye’de veri tabanları kullanımı ilk kez 1984 yılında bilgisayarlarla yayın tarama ile başlamıştır.

Bir sonraki aşamada ise CD-ROM teknolojisiyle birlikte kütüphaneler baskısı olan içerikleri ve CD ROM aracılığı ile satın almış, kütüphane içerisinde kullanılan bilgisayarların içerisine yerleştirilerek CD ROM sürücülerle veya ağ alt yapısının kurulmasıyla ortak sunucu ile sağlanan ve CD ROM ile satın alınan veri tabanlarından yayın taraması sağlanmıştır.¹⁵⁷

Ticari anlamda yayın yapacak bir geleneksel dergi yayıncısı ile kütüphanecilik üzerine yayın yapan elektronik dergi yayıncısının yayın türleri, içerik, tasarım ve okunabilirlik, formatlar, interaktif tasarım ve kullanımı bakımından birbirinden farklılıklar göstermektedir. Ancak buna karşılık Kütüphanecilik de kullanılan elektronik dergi ve formatları da birbirinden ayrılmaktadır.

Özellikle akademik olarak kullanılan elektronik dergiler ve kullanım alanları farklı olmakla birlikte kütüphanelerin uluslararası dergi tarama kaynaklarına üye olması gerekmektedir. Ülkemizde birçok üniversite kendi elektronik dergi sitelerinin yanında uluslararası elektronik dergi kataloglarına da üye olmuşlardır. Bu bağlamda akademik araştırma amacıyla kullanılan elektronik dergiler, yayın yapan kurum ve kuruluşların üye oldukları elektronik dergi veri tabanlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- Dergipark
- TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL
- TÜBİTAK TR Dizin
- TOKAT Ulusal Toplu Katalog
- UBYT

¹⁵⁷ Hatice Kübra Bahşıoğlu, **E-Kaynak Kullanımının Akademik Çalışmalara Sağladığı Kolaylıklar**, Bilgi Teknolojileri Kongresi Akademik Bilişim Bildiriler Kitabı, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2006, s.118-122

Dergipark: TUBİTAK ULAKBİM tarafından 2013 yılında hizmete açılmış bir akademik elektronik dergi yönetimi sistemidir. Proje 100 akademik dergiye davet gönderilerek başlatılmış ve tüm akademik dergileri kapsamı planlanmıştır. Dergipark dergi yayınlanma sürecinin hızlı ve kolay bir şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Birçok Üniversite elektronik dergilerini ve makalelerini yayınlamaktadır. ¹⁵⁸

TÜBİTAK ULAKBİM EKUAL (Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı): Bu proje ülkemizdeki araştırma kurumlarının akademik içerikli elektronik bilgi kaynaklarına hızlı, etkin ve yaygın bir şekilde ulaşılması amacıyla ulusal ve uluslararası bilimsel elektronik yayın üretiminin etkinleştirilmesi amacıyla dünyada önde gelen yayınevleri ve veritabanı üreticileri ile birlikte yapılan ulusal lisans anlaşmalarını kapsamaktadır. ¹⁵⁹

TÜBİTAK TR Dizin: 2000 yılının ağustos ayından itibaren taramaya açılan TR Dizin ulusal bilimsel dergiler üretilmesini amaçlamaktadır. Özellikle araştırmacıların ulusal ve bilimsel içeriğe elektronik ortamda erişmelerini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. TR Dizin'in içeriğini ulusal bilimsel dergiler oluşturmaktadır. ¹⁶⁰

TOKAT (Ulusal Toplu Katalog): Elektronik ortamda toplu katalog oluşturma olarak kurulan yapı, Entegre e- kütüphane sistemidir. Bu projeyi başlatan ve destek veren Kültür ve Turizm bakanlığıdır. Diğer ilgili kuruluşlar ise; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu ve Üniversitelerdir. Bu proje kapsamında kütüphaneler arası iş birliği ile kaynak paylaşımını ülke çapında etkin hale getirmek hedeflenmektedir. ¹⁶¹

UBYT: Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik kuruluşudur. Bu kuruluşun amacı Türkiye Adresli yayınları teşvik etmektir. Bu platform altında Türkiye Adresli Uluslararası

¹⁵⁸ “Dergipark”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/dergipark/> 27 Mayıs 2019

¹⁵⁹ “Ekual”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/ekual/> 27 Mayıs 2019

¹⁶⁰ “Dizin” (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/> 27 Mayıs 2019

¹⁶¹ “Tokat”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/to-kat-ulusal-toplu-katalog/> 27 Mayıs 2019

dergi listeleri bulunmaktadır.¹⁶² Elektronik Dergi yayıncılığı Kütüphanecilik hizmetleri tarafından en çok ihtiyaç duyulan alanlardan biri haline almıştır. Özellikle bilimsel ve akademik çalışmalar yapan kişi, kurum, kuruluş tarafından yadsınamaz bir şekilde kullanılmaktadır. Türkiye’de kullanılan Akademik Elektronik dergiler ve tarama veri tabanları uluslararası birçok arama veri tabanına üye olmuştur. Bunlardan bazıları; EBSCO, Sciene Direct, Sprincerlink, Wiley- Blackwell gibi tam metin veri tabanlarını ifade etmektedir.¹⁶³

3.11. Elektronik Haklar Yönetimi

Elektronik kaynakların dijital hakları hakkında 1980’li yıllardan itibaren küresel oranda elektronik kitaplarda ve müzik eserlerinde büyük oranda artamaya başlamıştır. Bu artışın her yıl artmasına karşılık olarak dijital hakların korunması ile ilgili adım atılması gereksinimi ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de 2000’li yıllardan itibaren özellikle kütüphanelerde elektronik kaynaklar konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Elektronik kaynaklar ya da daha çok dijital yayın kaynakları, e-kitap, elektronik dergi, müzik eserleri CD-ROM’lar, elektronik veri tabanı gibi pek çok sayı ve türde ifade edilmektedir. Elektronik kaynakları;

- Bilgiye ulaşım
- Kaynakların arşiv maliyetlerinin azalması
- İstenilen zamanda kaynağa ulaşma
- Eğitimde aktif kullanımın olması
- Birçok kullanıcının aynı zamanda kullanımının olması
- Bilgilerin güncellenmesinin daha kolay olması,

Yukarda ki birçok avantajları nedeniyle 2000’li yıllardan itibaren gelişerek günlük yaşantıda kullanımı artarak devam etmiştir. Başta kütüphaneler olmak üzere hedef kitleye dijital içerik sunan kişi ya da kuruluşlar, bunları üreten firmalarla lisans anlaşmalarının hangi kullanıcıları kapsayacağı, kimlerin kullanabileceği, satın alma ve ulaşılabilecek olan kaynakların neler olacağı, ne kadar süre kullanılacağı ve neleri kapsayacağı ile ilgili düzenlemeler gerekmiştir. Bu bağlamda içeriklerin elektronik ortamda paylaşılması, içeriklerin korunması ile ilgili bir zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Özellikle elektronik kaynakların kopyalanması,

¹⁶² “UBYT” (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/ubyt/> 27 Mayıs 2019

¹⁶³ Zehra Taşkın, “Elektronik Kaynak Lisans Anlaşmaları: Türkiye’de Kütüphane ve Kütüphanecilerin Durumu”, Türk Kütüphaneciliği, Vol.28, No.1, 2014, s.9-14

dağıtılması daha kolay ve ulaşılabilir olmasından kaynaklı olarak, elektronik kaynakların haklarının korunması için bir telif hakkı zorunluluğu doğmuştur.

Elektronik kaynakların korunması ile ilgili hangi hakların koruma altına alınacağı ile ilgili belirlemeler ile yapılması planlanmıştır. Dijital kütüphanelerde telif haklarının koruma altına almak için oluşturulması amaçlanarak kullanılan donanım ve yazılım özelliklerinin de belirlenerek koruma altına almak amacıyla hukuksal çalışmalar 2007 yılında Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri ile ilgili yönetmelikle başlamıştır. Diğer yapılan koruma çalışmaları ise FSEK, Çoğaltılmış Fikir Sanat Eserlerini derleme kanunu ve Basın Kanunu gibi kanunların içinde yer verilmektedir. Zaman içerisinde internet ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte daha çok kullanılmaya başlayan elektronik kaynaklar için tarihsel olarak gelişmeler yaşanmış ve kanunlar oluşmuştur. Telif haklarının kapsama alanını Hukukumuzda 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu sağlamaktadır. Kanunda yer alan;

- Fikir ve Sanat üreten eser sahipleri
- Fikir ve Sanatı icra eden ve yorumlayan
- Sesleri ilk tespit eden fonogram yapımcıları
- Filmleri ilk tespit eden yapımcılar

Radyo ve televizyon kurumunun ürünlerindeki mali ve manevi haklarını belirlemek, korumak, fikir ve sanat ürünlerini kullanım özelliklerini belirlemek, hazırlanan usul ve esaslara uyulmaması durumunda yaptırımın olmasını sağlamak ve belirlenmesi amacıyla çıkarılmıştır.¹⁶⁴ Fikir ve Sanat eserleri için çıkarılmış kanunun içerisinde bilgisayar programlarının kullanımının belirlenmesi, elektronik kaynakların kullanımı ile birlikte hukukumuzda yer almasını sağlamıştır. FSEK'te elektronik eserlerle ilgili tanıma yer verilmiştir.

¹⁶⁴ Metin Turan, “Geleneksel ve Elektronik Eser Sahiplerinin Telif Hakları, Dijital Haklar Yönetimi: Uluslararası Düzenlemeler ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, Bilgi Dünyası, Vol.17, No.1, 2016, s.57-86

Elektronik yayınların korunması ile ilgili ikincil bir mevzuat oluşturulmuştur. Bu mevzuat elektronik yayın veya geleneksel ve elektronik yayınları kapsayan yayınları ifade etmektedir.¹⁶⁵

Bu mevzuatlar sırasıyla Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayın yönetmeliği 2014, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın Yönetmeliği 2007, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Yayın Yönetmeliği (TÜBİTAK) 2007, Türkiye Yazama Eserler Kurumu Başkanlığı Çeviri ve Yayın Yönetmeliği¹⁶⁶

Diğer yandan elektronik yayınların çoğaltılması ile ilgili düzenlenmiş 6279 sayılı Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasında 'ğ' bendinde elektronik yayınlarda derlemesi yapılacak eserler arasında gösterilmektedir.¹⁶⁷ Diğer yandan geleneksel olarak yayınlanan yayınlarda da telif hakkı sorunu olabilmekte fakat belirli yaptırımlarla bu telif hakkı sorunu çözülebilmektedir. Ancak elektronik yayınlarda telif hakkı sorunları daha zor çözümlenmektedir. Çünkü elektronik ortamın çok geniş alanı ve ortamı kapsamı dolayısıyla hukuksal süreçlerin de bu alan ve ortamı sonradan tanıması nedeniyle elektronik yayınlarla ilgili telif hakkı sorunları daha uzun sürelerle çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Elektronik yayınlarda oluşan telif hakkı sorunlarının çözümü için işleme eser üzerinden düşünülerek çözümlenmeye çalışılmaktadır. Eserleri ayırmak gerekirse;

- Basılı Eserler
- Elektronik Eserler

Eserleri alanlarına ayırıştırmak mümkündür. Bu alanların yanı sıra diğer konuda eserlerin yayınlanması ile ilgili basılı yayıncılıkta uygulanan sözleşmelerin elektronik yayıncılık içinde olması sağlanması gerekmektedir. Elektronik ortamda kullanılan bilgisayar programlarına yönelik FSEK'in 6. Maddesinin birinci fıkrasında bulunan 10. Madde de "Bir

¹⁶⁵ Bilim Sanayi Teknoloji Bakanlığı, 2014,

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.20181&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Bilim,%20Sanayi%20ve%20Teknoloji%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Yay%C4%B1n%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi> (19 Mayıs 2019)

¹⁶⁶ Turan, s.60

¹⁶⁷ Hüseyin Odabaş, Mehmet Ali Akkaya, **Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkisi**, İstanbul: Hiperyayın, 2017, s.261

bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması” işleme eser kavramını açıklamaktadır.

Dijital hakların yönetimi ile ilgili ise; Digital Rights Management adı altında bir tanımlama yapılmaktadır. Bu bağlamda dijital ortamlarda eserin sahibinin telif hakkının korunması ve aynı zamanda elektronik ya da dijital ortamda veri ve bilgilere, dijital eser ve bilişim bileşenlerine (yazılım, donanım vb) ulaşımın kısıtlanması olarak tanımlanmaktadır. Dijital haklar yönetimi (DHY) eserlerin yönetilmesi ve lisanslamaların teknik ya da teknik koruma tedbirlerinden daha geniş bir anlayışı karşılamaktadır. Bu lisanslamalar ile eserin kullanımına yönelik kısıtlamaları belirlemek amacıyla oluşturulmuştur.

Kültür ve Turizm Bakanlığının da ise Dijital haklar ile ilgili temel olarak telif haklarının bilişim ortamların da korunması, takip edilmesi, kısıtlanması olarak tarif edilmektedir. Dijital Haklar Yönetmeliği daha çok sinema, müzik eserlerini kapsıyor olsa da aynı zamanda elektronik kitap eserlerini de koruma altına almaktadır. Bu hakların diğer bir doğurduğu sonuçta eserlerde içerik sağlayan düzenleyenler ile ilgili yükümlülük oluşturmuştur. (İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, 2007). Tüm çıkarılan ve düzenlene kanunlar Elektronik yayınların telif hakkının korunması ve telif hakkı ihlallerinin azaltılması, diğer yandan basılı yayıncılık adına oluşturulmuş ve kullanılan yasaların elektronik yayınlarda da oluşturulması, düzenlenmesi ve ihlali durumunda bir yaptırımının olmasını sağlamak amacıyla oluşturulmaktadır.

Elektronik yayıncılığın telif hakkı konusunda uluslararası alanda yapılan sözleşmeler ve kullanımlar bulunmaktadır. Bu sözleşmeler elektronik yayınların uluslararası kullanımda da korunmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Dijital hakların korunması ve yönetiminde özellikle WIPO (Word İntellectual Property Organization) Telif hakları Sözleşmesi, Amerikan Dijital Milenyum Telif Hakkı Kanunu, AB Telif Hakkı yönergeleri önemli düzenlemelerdir.

WIPO Telif hakkı sözleşmeleri hem ulusal hem de uluslararası uygulamalarda önemli değişikliklerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu sözleşme Dijital Haklar ve bu hakların düzenlenmesi ile ilgili içeriğe sahiptir. Sözleşmenin içerisinde bilgisayar programları ve bunların veri tabanları ile ilgili korumanın sağlanması ve eseri üreten eser sahiplerinin de mali

ve manevi haklarının korunmasına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Dijital haklar ile ilgili diğer bir sözleşme ise WIPO İcralar ve Fonogramlar sözleşmeleridir. Bu sözleşmenin içeriği ise hakların internet ortamında kullanımı, teknolojik önlemler ve bunların yönetimi ile ilgili yükümlülükler yer almaktadır.¹⁶⁸ Ancak FSEK' te düzenlenen yükümlülükler arasında tam olarak Dijital haklar olarak konulmuş bir yükümlülük bulunmamaktadır.

Elektronik ortamda yayınlanan elektronik yayınların korunması ile ilgili olarak net bir kanun bulunmaması dolayısı ile elektronik ortamda yayınlanan içeriklerin dağıtımı ve bunların usulsüz olarak çoğaltılması internetle hayatımıza giren ve yerleşen bir yapı olmuştur. Bu bağlamda basılı yayıncılığın koruma altına aldığı telif hakkı yükümlülükleri elektronik ortamda bulunmamaktadır. Dolayısıyla yayınlanan içeriğin mali ve tasarım hakkının korunması ile ilgili Hukukumuzda daha fazla düzenlemeye ve yükümlülüğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda her geçen gün artan elektronik yayıncılık ve türlerinin kullanıcılar tarafından daha fazla kullanılması ve yaygınlaşması elektronik yayınlar ile ilgili telif haklarının daha net bir şekilde hatlarının çizilmesi gerekliliğini doğurmaktadır.

3.12. Türkiye’de Elektronik Dergi Yayıncılığı Üzerine Bir Araştırma

Gelişen internet teknolojisi ile dönüşüme uğrayan birçok mecra gibi dergicilikte dönüşüme uğrayarak elektronik halini almıştır. Dünyada ve Türkiye’de elektronik dergilerin yayınlanması, kullanımı kaçılmaz hale gelmiştir. Türkiye’de son yıllarda ivme kazanarak yaşanan dijital dönüşüm gerçekleşmeye devam etmektedir.

TÜİK’ de bulunan yazılı basın istatistiği şekil 15’de gösterilmiştir. Şekil 15’de bulunan dergilerin tirajlarının azalmasından yola çıkıldığında özellikle 2013 ve 2017 yılları arasında geçen sürede geleneksel dergi olan basılı dergi 2017 yılına kadar düşüş göstermiştir. Dolayısıyla bu tablodan hareketle basılı dergiciliğin yerini elektronik yayıncılığın bir türü olan elektronik dergiye bıraktığı görülmektedir.

¹⁶⁸ Turan, s.59

Sayı: 27605
26 Temmuz 2018
Saat: 10:00

Yazılı Medya İstatistikleri, 2017

Gazete ve dergi sayısı %2,3 azaldı

Gazete ve dergi sayısı, 2017 yılında 2016 yılına göre %2,3 azalarak 6 bin 124 oldu. Bu yayınların %59,6'sını dergiler oluşturdu.

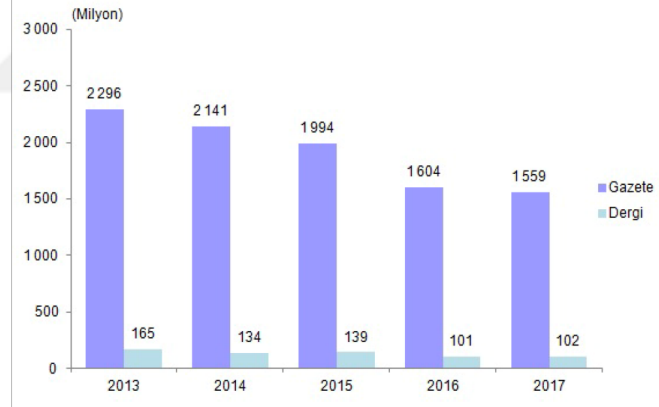
Gazete ve dergilerin yıllara göre sayısı, 2013-2017

Gazete ve dergilerin yıllık tirajı %2,6 azaldı

Gazete ve dergilerin tirajı, 2017 yılında 2016 yılına göre %2,6 azaldı. Ülkemizde 2017 yılında yayımlanan gazete ve dergilerin yıllık toplam tirajı 1 milyar 661 milyon 102 bin 580 olup, bunun %93,9'unu gazeteler oluşturdu.

Gazete ve dergilerin yıllara göre tirajı, 2013-2017

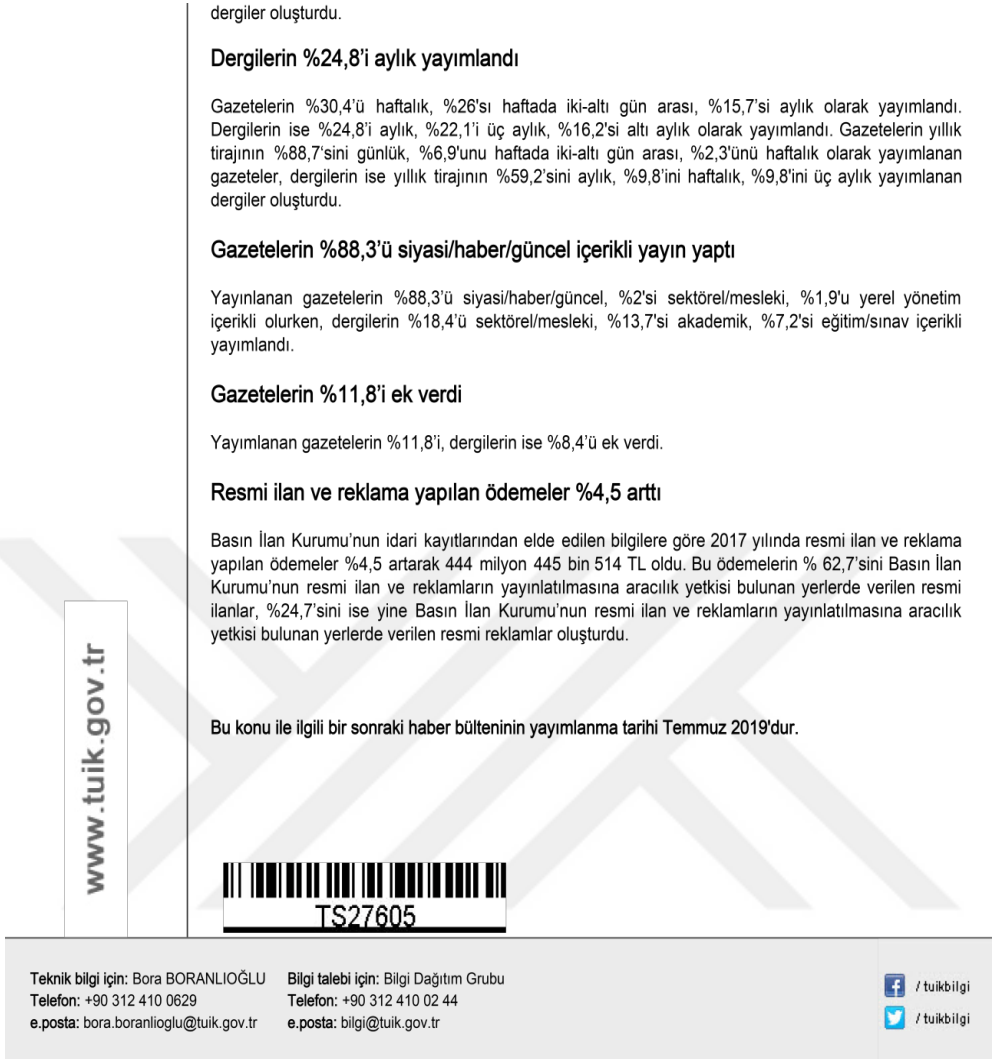

Gazetelerin %90,8'i yerel yayın yaptı

Türkiye'de 2017 yılında yayımlanan gazetelerin %90,8'i yerel, %7,1'i yaygın (ulusal), %2,1'i ise bölgesel yayın yaptı. Dergilerin ise, %61,2'si yaygın (ulusal), %33,7'si yerel, %5,1'i bölgesel yayın yaptı. Gazetelerin toplam tirajının %83,5'i yaygın (ulusal), %15,8'i yerel ve %0,7'sini bölgesel yayımlanan gazeteler, dergilerin ise %81,9'u yaygın (ulusal), %15,2'si yerel ve %2,9'unu bölgesel yayımlanan

Şekil 24: TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri 2017¹⁶⁹

¹⁶⁹ Kaynak: www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24673, 16 Haziran 2019

Şekil 25: TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri 2017¹⁷⁰

Yukarıda yıllara göre baskı tirajları bulunan dergilerin baskı sayıları 2017 yılına kadar düşerek devam etmiştir. Bu istatistiklere bakıldığında özellikle dergi alanlarının çok çeşitli olması bakımından toplamsal bir istatistiğe yer verilmiştir.

Bir sonraki sayfada bulunan alanlarına göre ayrılmış olan baskı tirajlarına bakıldığında tirajların şekil 15'de verilen verilere göre çok şişirilme oranlar olabileceği öngörülebilir.

¹⁷⁰ Kaynak: www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24673, 16 Haziran 2019

Dergilerin en ağırlıklı içerik türüne göre yıllık yurtiçi tiraj sayısı, 2017

Annual domestic circulation of magazines by the most weighted kind of content, 2017

İçerik türü Kind of content	Yıllık yurtiçi tiraj sayısı Annual domestic circulation	%
Toplam Total	101 650 527	100
Siyasi/haber/güncel Political/news/actual	3 082 864	3,0
Edebiyat/tarih Literature/history	3 259 849	3,2
Bilim/bilişim/teknik Science/information/technics	5 593 486	5,5
Eğitim/sınav Education/examination	8 530 111	8,4
Ekonomi/ticaret/finans Economics/trade/finance	3 560 374	3,5
Fikir/sanat Concept/art	2 442 822	2,4
Kurumsal Institutional	3 877 025	3,8
Kültür/turizm/tanıtım Culture/tourism/presentation	6 541 275	6,4
Sektörel/mesleki Sector-specific/professional	15 780 957	15,5
Sağlık Health	3 928 481	3,9
Kadın/gençlik/çocuk Women/youth/children	9 308 024	9,2
Akademik Academic	1 211 971	1,2
Magazin/moda/alışveriş Magazines/fashion/shopping	6 500 706	6,4
Diğer ⁽¹⁾ Others ⁽¹⁾	28 032 582	27,6

TÜİK, Yazılı Medya İstatistikleri, 2017

TürkStat, Print Media Statistics, 2017

(1) Diğer (Reklam/ilan/duyuru, yaşam/çevre, mizah, spor, yerel yönetim vb.)

(1) Others (Advertising/bill/notice, Life/environment, Humour, Sports, Local administration etc.)

Şekil 26: Dergilerin En Ağırlıklı İçerik Türüne Göre Yıllık Tiraj Sayısı 2017¹⁷¹

Şekil 17' de verilen dergilerin en ağırlıklı içerik türüne göre yıllık tiraj sayıları tablodaki gibidir. Ancak tabloda bulunan tiraj oranlarında en dikkat çeken içerik türü diğer ve sektörel/mesleki içerik türleridir. Bu iki türün toplam oranı %43,1'dir.

Bu toplamdan hareketle diğer içerik türlerine oranla bu iki içerik türü tirajların yoğunlukta olduğu türdür. Bu bağlamda özellikle diğer içerik türünün hangi tür dergi tirajları olduğu bilinmediğinden toplamda dergi tirajlarının oranı yüksek çıkmaktadır.

¹⁷¹ Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/Start.do>, 1 Mart 2019

3.13. Farklı Türlerde Yayınlanan Elektronik Dergilerin İncelenmesi

Elektronik olarak yayınlanan aynı zamanda basılı olarak yayınlanan dergiler baz alınarak bir tablo oluşturulmuştur. Elektronik derginin özelliklerine dayanılarak, dijital dergi açısından ve yeni medya araçları açısından ele alınmak istenmiştir. Elektronik dergi özellikleri göz önünde bulundurularak başlıklar akabinde belirlen dergiler; Dergilik, Log Dergi, Dcm Dergi, Lemur Dergi, Kumbara Dergi, Eba Dergi, Altzine Dergi, Issue, Yerli Bilim Kurgu Dergileri elektronik dergicilik ve interaktif dergicilik yönünden incelenmek istenilmektedir. Dergilik uygulaması toplu dergi ulaşımı için kullanılan kategorilere ayrılmış, 2011 yılında uygulamaya sunulmuştur. İl etabında okuyucunun tableten okuması için üretilmiş daha sonra telefonda kullanılmak üzere geliştirilmiştir.¹⁷² Log dergi daha çok teknoloji kültürünü okuyucuya aktarmayı sağlamak için kurulmuş bir dergidir. Öte yandan alanları geniş tutulmuştur. Teknoloji, sinema, otomobil, dizi-film, oyun gibi alanlara sahiptir. Aynı zamanda paralel bir yayın özelliği göstermektedir.¹⁷³ Dcm dergi alanı otomobil olan tek alandan yayın yapan interaktif dergi özelliği taşıyan dergidir. Diğer yandan Türkiye'nin ilk online dergi olma özelliğini taşımaktadır. Lemur dergi, aylık yayınlanan edebiyat ve kültür dergisidir. Diğer bir özelliği ise görme engelliler için oluşturdukları Konuşan Lemur Sesli Kütüphanesi ve bloggerlar için oluşturdukları Lemurcak'dır.¹⁷⁴ Kumbara dergisi İş Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak çocuklar için yayınlanan interaktif bir dergidir.¹⁷⁵ Eba dergi Eğitim Bilim Ağının çıkardığı dergidir. Bu dergi yapısı farklı bir çok alanı barındırmaktadır. Trt Çocuk Dergisi, Diyanet Dergisi ve bir çok dergi alanına sahiptir.¹⁷⁶ Altzine dergi, 1998'den itibaren internette yayınlanan ilk edebiyat dergisidir.¹⁷⁷ Issue toplu dergi ve katalogların olduğu uluslararası ücretli ve ücretsiz yayınlanan dergi, katalog ve portfolyo dijital dergi platformudur. Hem yayıncı için kullanılan hemde bireysel yayın için kullanılmaktadır.¹⁷⁸ Yerli Bilim Kurgu dergi ilk internette yayınlanmaya başlayan bilim ve kurgu dergisidir.¹⁷⁹

¹⁷²Turkcell Dergilik Nasıl Kullanılır, <https://shiftdelete.net/turkcell-dergilik-nedir-nasil-kullanilir-81410>, 12 Haziran 2019

¹⁷³ Log Dergisi, <https://medium.com/@halilozel1903/log-dergisi-7bffc07db624>, 12 Haziran 2019

¹⁷⁴ <https://www.edebiyathaber.net/lemur-internet-dergisi-yayin-hayatina-basladi/>, 12 Haziran 2019

¹⁷⁵ Kumbara Dergisi 32. Sayı, https://kumbaradergisi.com/desktop/kumbara/sayi-32_1/0003.html, 12 Haziran 2019

¹⁷⁶ Eba Dergi, <http://www.eba.gov.tr/dergi>, 12 Haziran 2019

¹⁷⁷ Altzine Dergi, <http://dergi.altzine.net/hakkimizda/>, 12 Haziran 2019

¹⁷⁸ Issue, <https://issuu.com/>, 16 Haziran 2019

¹⁷⁹ <http://yerlibilimkurguyukseliyor.com/ybkk-2011-2017/>, 16 Haziran 2019

Tabloda bulunan dergiler tür bakımından incelendiğinde, basılı yayında bulunan çeşitlilik elektronik ve interaktif olarak yayınlanan dergilerde de bulunmaktadır. Diğer yandan hem bireysel yayıncılık fırsatının olması hemde okuyucuya sunulan toplu kataloglar halinde dergi platformlarının olması elektronik dergiciliği tür bakımından, geleneksel yayıncılıkta bulunan türlerden daha fazla oluşmasını sağlamıştır. Diğer yandan akademik araştırma için kurulan ULAKBİM de akademik olarak bir çeşitlilik kazandırmıştır.

Tür	Toplu Dergi Kataloğu	Edebiyat Kültür Sanat	Eğitim	Otomotiv	Çocuk	Bilim Teknoloji
Dergilik	+	-	-	-	-	-
Log	-	-	-	-	-	+
Eba	-	-	+	-	-	-
Kumbara	-	-	-	-	+	-
Dcm	-	-	-	+	-	-
Altzine	-	+	-	-	-	-
Yerli Bilim Kurgu	-	-	-	-	-	+
Lemur	-	+	-	-	-	-
İssue	+	-	-	-	-	-
ULAKBİM	+	-	-	-	-	-

Tablo 6:Dergilerin Tür Bakımından İncelenmesi¹⁸⁰

¹⁸⁰ Tablo yazar tarafından oluşturuldu.

Elektronik dergilerin geçmişten günümüze kadar geçirdiği birçok değişim göz önüne alındığında tabloda incelenmiş olan dergilerin formatları gelişen teknoloji ile paralel olarak çok fazla format kullanılmaya başlanmıştır. Tabloda Pdf formatı çok kullanılan formattır. Buna paralel olarak çevrimiçi ve uygulama olarak yayınlanan dergiler çok daha fazladır. Özellikle okuyucunun kullandığı yeni medya araçları göz önüne alındığında, uygulama olarak mobil cihazlarda okunması amacıyla uygulamalarının çıkarılmasına yoğunlaşmıştır.

Format	PDF	İnteraktif PDF	EPUB	Uygulama
Dergilik	+	-	-	+
Log	+	-	-	+
Eba	+	+	-	+
Kumbara	+	+	+	+
Dcm	+	-	+	-
Altzine	-	+	-	-
Yerli Bilim Kurgu	-	+	-	-
Lemur	+	-	-	+
İssue	-	+	-	+
ULAKBİM	+	-	-	-

Tablo 7:Dergilerin Format Bakımından İncelenmesi¹⁸¹

¹⁸¹ Tablo yazar tarafından oluşturuldu.

Elektronik derginin en önemli özelliği olan interaktiflik/etkileşimlilik açısından dergiler incelendiğinde çok fazla etkileşimli içerik üretilmediği görülmektedir. Özellikle bireysel yayın yapan Dcm ve Kumbara çocuk dergileri interaktif içerik kullanmıştır. Buradan hareketle toplu dergi yayını yapan Dergilik, Log, Issue gibi dergi platformlarının gerek internet üzerinden gerek tablet ve telefona indirilerek okunduğunda sayfalar Pfd formatında indirilerek okuyucuya sunulmaktadır. Pdf formatında sunulan dergiler aslında elektronik dergi özelliği göstermemektedir.

İçerik	İnteraktif	İnteraktif Olmayan
Dergilik	-	-
Log	-	+
Eba	-	+
Kumbara	+	-
Dcm	+	-
Altzine	-	+
Yerli Bilim Kurgu	-	+
Lemur	+	-
İssue	-	+
ULAKBİM	-	+

Tablo 8:Dergilerin İçerik Yönünden İncelenmesi¹⁸²

¹⁸² Tablo yazar tarafından oluşturuldu

Ücretlendirme yönünden ele alındığında elektronik dergiler, bir kısmı ücretliken bir kısmı ücretsiz olarak okuyucuya ulaşmaktadır. Özellikle Dergilik, Issue ve akademisyenlerin araştırma yaparken kullandıkları toplu katalog özelliği gösteren ULAKBİM gibi siteler birçok dergiyi yayın kataloğuna dâhil etmektedir.

Ancak ticari olarak yayın yapan özellikle Dergilik ve Issue toplu katalogların olduğu dergi sistemleri kullanıcılardan ve yayıncılardan ücret almaktadır. Diğer yandan toplu olmayan bireysel yayın yapan Kumbara, Dcm dergileri okuyucusuna ücretsiz olarak dergileri sunmaktadırlar.

Ücret	Ücretli	Ücretsiz
Dergilik	+	-
Log	-	+
Eba	-	+
Kumbara	-	+
Dcm	-	+
Altzine	-	+
Yerli Bilim Kurgu	-	+
Lemur	-	+
Issue	+	-
ULAKBİM	-	+

Tablo 9: Dergilerin Ücret Yönünden İncelenmesi¹⁸³

¹⁸³ Tablo yazar tarafından oluşturuldu

Elektronik derginin ve bir alt tabanı olan dijital elektronik dergilerin okuyucu açısından düşünüldüğünden en önemli işlev okuyucunun kullandığı araçta en rahat ve aktif bir şekilde okumasıdır. Ancak aşağıdaki dergilerin sayfaları incelendiğinde okuyucu çoğu zaman pasif bir okuma eğilimindedir. Bu durumu oluşturan en önemli sebep sayfa yapısının kullanılan yeni medya aracına uyumlu olması, diğer sebep ise sayfaların Pdf sayfa yapısında olmasıdır.

İnteraktif özelliği taşımayan dergi içeriklerinin olmaması nedeniyle okuyucu içeriği okurken pasif bir okuma seyri izlemektedir. Kullanımın içerisine okuyucu dâhil olmadığında okuyucu pasif olmaya devam edecektir. Aşağıdaki tabloda pasif olmayan iki dergi bulunmaktadır. Kumbara ve Dcm dergileridir.

Okuyucu	Aktif	Pasif
Dergilik	-	+
Log	-	+
Eba	-	+
Kumbara	+	-
Dcm	+	-
Altzine	-	+
Yerli Bilim Kurgu	-	+
Lemur	-	+
İssue	+	-
ULAKBİM	-	+

Tablo 10: Dergilerin Okuyucu Yönünden Değerlendirilmesi¹⁸⁴

¹⁸⁴ Tablo yazar tarafından oluşturuldu

Elektronik yayın olarak çıkan dergilerin kullanımları oldukça değişmiştir. İlk ortaya çıktığında çevrimiçi olarak yayınlanan dergiler zamanla birden fazla araçla okunabilir hale gelmiştir. Bu kullanımlar internet teknolojisi ve inovasyon teknolojisi ile paralel olarak ilerlemiştir. Günümüzde özellikle okuyucunun kullandığı yeni medya araçları ve bu araçların işletim sistemi farklılıkları göz önünde tutularak elektronik yayıncılık değişime uğrayarak tablodaki kullanıma bakıldığında tablet ve telefonda kullanımları oldukça artmıştır. Buradan hareketle elektronik yayıncılığın alt alanı olarak adlandırılabilir mobil elektronik yayıncılık alanı oluşmaktadır.

Okunan Araçlar	Bilgisayar	Tablet	Telefon
Dergilik	-	+	+
Log	-	+	+
Eba	+	+	+
Kumbara	+	+	+
Dcm	+	+	+
Altzine	+	+	-
Yerli Bilim Kurgu	-	+	+
Lemur	+	+	+
İssue	+	+	+
ULAKBİM	+	+	+

Tablo 11: Dergilerin Okunan Araçlar Yönünden İncelenmesi¹⁸⁵

¹⁸⁵ Tablo yazar tarafından oluşturuldu

Elektronik dergiciliğin alt alanı olan Dijital(İnteraktif) dergi yayıncılığı açısından değerlendirildiğinde bu yapıyı en kuvvetli kılan özellikler içerikte kullanılan ses, video ve multimedia özelliklerinin kullanılabilir olmasıdır. İçeriğin hareketli yapılarla desteklenmesi okuyucunun pasif okuyucu olmaktan çıkararak aktif bir okuyucu olmasını sağlamaktadır. Özellikle bireysel yayın yapan Dcm ve Kumbara dergilerinde kullanılan video, ses, buton özellikleri sayesinde okuyucu dergiyi okurken birden fazla eylem gerçekleştirdiği için okuyucunun özellikleri ve teknolojinin getirdiği olanaklardan faydalanılarak oluşturulmuştur. Elektronik dergilerin büyük çoğunluğu bu yapıyı kullanmamaktadır.

Ses/Video, Multimedia	Var	Yok
Dergilik	-	+
Log	-	+
Eba	-	+
Kumbara	+	-
Dcm	+	-
Altzine	-	+
Yerli Bilim Kurgu	-	+
Lemur	-	+
İssue	-	+
ULAKBİM	-	+

Tablo 12:Ses, Video, Multimedia Yönünden İnceleme¹⁸⁶

¹⁸⁶ Tablo yazar tarafından oluşturuldu

Geleneksel dergicilikte kullanılan dizgi/sayfa yapısı sayfaların karşılıklı olmasından ötürü tasarımı yapılırken okuyucunun okuma yönü dikkate alınarak tasarım yapılmaktadır. Ancak elektronik yayıncılıkta dergi mecra değiştirmiştir. Okunan araçlar birden fazladır. Bu bağlamda elektronik dergilerin tablodan hareketle birçoğu geleneksel sayfa yapısında kalmıştır. Özellikle uygulama olarak indirilerek kullanılan dergi ve topluluklarına bakıldığında dergiler cihaza indirildiğinde sayfa yapısı geleneksel sayfa yapısındadır. Özellikle Dcm otomobil dergisi bu sayfa yapısından uzak okunacak cihazlar göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Dizgi/Sayfa Tasarımı	Geleneksel	Etkileşimli
Dergilik	+	-
Log	+	-
Eba	+	-
Kumbara	-	+
Dcm	-	+
Altzine	+	-
Yerli Bilim Kurgu	+	-
Lemur	+	-
İssue	+	-
ULAKBİM	+	-

Tablo: 13 Dizgi/Sayfa Yapısı Yönünden İnceleme¹⁸⁷

¹⁸⁷ Tablo yazar tarafından oluşturuldu

Elektronik dergilerin yayınlanma biçimlerine bakıldığında tablet ve bilgisayardan okunması dışında özellikle mobil araçlarla okumaya başlanması ve hatta mobil araçlarla kullanılmak üzere uygulamaların geliştirilmesiyle okuyucunun dergileri okurken karşılaştıkları sıkıntıları sayfalarda bulunan yorum bölümüne eklemeleri mümkün olmuştur. Bu bağlamda özellikle Dergilik, Log, Issue, Lemur, Eba dergilerinin mobil versiyonlarında kullanılan yorum bölümü tasarımcıyı ve yayın yapan kurum ve kuruluşu yönlendirmektedir.

Kullanıcı Yorumları	Var	Yok
Dergilik	+	-
Log	+	-
Eba	+	-
Kumbara	+	-
Dem	+	-
Altzine	+	-
Yerli Bilim Kurgu	+	-
Lemur	+	-
İssue	+	-
ULAKBİM	-	+

Tablo 14:Kullanıcı Yorumları Yönünden İnceleme¹⁸⁸

¹⁸⁸ Yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ

Elektronik dergi yayıncılığı, en temelden başlayarak geçirdiği süreç göz önünde bulundurulduğunda, geleneksel dergi yayıncılığı ile başlayan süreç, zaman, teknoloji, internet ve yeni medya ile evrim geçirmiştir. Bu süreçte elektronik dergi, günümüzde geldiği noktaya hızlı bir şekilde ulaşmamıştır. İlk elektronik yayın örneklerinden başlayarak günümüzdeki elektronik yayınlara bakıldığında ciddi bir değişim yaşamıştır. Özellikle kırılma noktası 1990 sonrasında kişisel bilgisayarların çıkmasıyla olmuş, ancak bir elektronik yayın diyebileceğimiz yayınların üretimine 2007'den sonra başlanmıştır. Özellikle bu yıldan sonra paralel yayıncılık önem kazanmıştır. Bu süreçte özellikle ticari yayıncılar elektronik yayıncılığı desteklememişlerdir. Hatta bu yayın biçimini bir tehdit olarak algılamışlardır. Ancak özellikle yeni medyanın ve sosyal medyanın günlük yaşamın içerisine girmeye başlamasıyla birlikte birçok sektör elektronik platformda yer edinmeye gereksinim duymuştur.

Nitekim yayıncılık sektörü de bu alanda yer bulmak amacıyla ilk olarak gazete yayınları, elektronik olarak yayınlanmış, diğer yandan bu yayınların geçmiş sayıları da elektroniğe taşınmıştır. Ardından kitap ve dergilerde elektronik platforma taşınmıştır.

Zaman içerisinde okuyucunun kullandığı yeni medya araçlarının kullanımı artmış, bu artış yayıncılığın elektronik olarak yayını zorunlu kılmıştır. Elektronik yayıncılık, kitap, dergi ve gazete için paralel olarak yayınlanmıştır. Okuyucunun kitap, gazete ve dergiyi, aynı anda hem basılı hem de elektronik olarak ulaşmasıyla paralel yayıncılık ortaya çıkmıştır.

Ancak özellikle Web 2.0 ile etkileşimli içerik yapısına geçilmesiyle birlikte sosyal medya kullanımının baş göstermesi ile yayıncılıkta bu alanda kendine yer bulma gereksinimine girmiştir. Özellikle yeni medya ve araçlarının artması ile 2007 ile 2017 yılları arasında dergi baskı tirajları yarı yarıya düşüş göstermiştir. Buradan hareketle, geleneksel yayıncılık olan dergicilik, elektronik yayın olarak yayınlanarak basılı dergiyle birlikte kabul gören bir alan haline gelmiştir.

Elektronik yayıncılık basılı yayıncılık için yayıncılar tarafından bir tehdit olarak görülse de yayıncılıkta süreli yayın olarak adlandırılan dergilerin elektronik olarak yayınlanmaya başlamasıyla, elektronik dergiciliğin basılı yayına tercih edilmeye başlamıştır. Dolayısıyla yayıncılar da elektronik yayıncılığı desteklemeye başlamışlardır. Yayıncıların e-yayıncılığı desteklemesi e-yayıncılık platformlarının gelişmesini desteklemesini gerekli hale getirmiştir. Ancak yayıncılar bu yönde çok fazla bir girişimde bulunmamışlardır.

Elektronik yayıncılığın gelişmesi ardından elektronik olarak yayınlanan yayın alanlarını etkilemiştir. Bu alanlardan biri olan elektronik dergiler günümüzde ki yayın ağına ulaşana kadar aşama aşama farklılaşarak yayınlanmaya devam etmiştir. Ancak yayınlardaki farklılıklar biçimsel farklılıktan çok yayın ortamı ve yayın platformlarının farklılığı olmuştur. Bu bağlamda elektronik dergi yayıncılığının içeriği okuyucuyla buluşturma şeklinde birçok değişiklikler olmuştur. İlk örneklerinde internet ortamında yayınlanan e-dergiler, zaman içerisinde değişerek farklı formatlarda sunulabilen bir yayıncılık olmuştur.

Günümüzde kullanılan formatlar PDF, İnteraktif PDF, EPUB, Web üzerinden toplu yayın katalogları ve Uygulamalardır. Ancak çok fazla formatın olması e- dergiyi olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Olumlu yönde etkisine bakıldığında bu formatlardan PDF formatı dışında kullanılan diğer formatların içeriği interaktif bir şekilde sunulmasına olanak sağlamasıdır.

Ancak incelemesi yapılan tablolara dayanarak, Elektronik dergi olarak yayınlanan bireysel ve toplu dergi katalogları ve uygulamalarında elektronik dergilerin formatları PDF formatındadır. Ancak PDF bir elektronik yayın formatı değildir. Taşınabilir belge formatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda okuyucunun kullandığı yeni medya araçlarının tümünde PDF dergiler indirme yoluyla ya da çevrimiçi olarak okunmaktadır. Yıllar içerisinde gelişen teknoloji ile formatlarda genişlemiş, elektronik yayıncılıkta kullanılacak formatlar gelişmiştir. Elektronik dergiyi elektronik bir yayın haline getiren ilk şart internette yayınlanması olarak algılansa da gerçek anlamda elektronik dergi, içeriği interaktif bir şekilde sunan dergilerdir. Ancak interaktif dergi içeriği oldukça az kullanılmaktadır. Bu bağlamda elektronik derginin interaktif kullanımına Dijital interaktif dergi olarak adlandırılabilir.

Dijital interaktif dergi özelliği taşıyan dergilerin en önemli özelliği interaktiflik olsa da okuyucu açısından önemli diğer bir özellik sayfa tasarımlarının da geleneksel dergi sayfası yapısından kurtularak dijital elektronik dergi tasarımı adı altında yeni bir grafik tasarım alanı oluşturulmalıdır. Günümüzde daha çok örneğini gördüğümüz paralel yayıncılıkta geleneksel sayfa yapısı ve tasarımı kullanılmaktadır. Bu sayfa tasarımı ve yapısı okuyucuya elektronik yayınlarda da aynı şekilde sunulmaktadır.

Ancak dijital interaktif yayın tasarımı hedef kitlenin kullandığı yeni medya araçları ile uyumlu bir sayfa yapısı göz önünde bulundurularak tasarlanması gerekmektedir. Dolayısıyla Dijital interaktif dergi tasarımı ve formatları yayın yapılacak mecra için tasarlanması gerekliliğini doğurmaktadır. Dolayısıyla aslında dijital interaktif bir yayının kullanılan cihazlar göz önünde bulundurularak tasarlanması gerekliliğini oluşturmaktadır.

Elektronik dergiler de okuyucu tarafından sürekli olarak yaşanan diğer bir problemse okuyucunun geleneksel sayfa yapısı ve dizgisi ile karşı karşıya kalmasıdır. Okuyucu kullandığı yeni medya araçlarının kullanım özelliklerine göre bir sayfa yapısı kullanamamaktadır. Bu problemse dergilerin birçoğunun geleneksel dergileri olduğu gibi sözde elektronik dergiye dönüştürmesinden kaynaklanmaktadır. En popüler kullanılan Dergilik platformunda bulunan dergiler geleneksel tasarımı yapılmış olan dergilerin direkt olarak elektronik olarak dönüştürülerek yayınlanmasından oluşmaktadır. Buradan yola çıkarak okuyucu açısından en önemli özellik olan okunabilirlik çok da sağlanamamaktadır. Bu bağlamda E-dergi adı altında yapılan yayınların gerçek anlamda bir e- dergiye yansıtması gerekmektedir.

Her ne kadar E-dergi yayın ve formatları gelişmiş olsa da kullanım açısından bakıldığında E-dergiler Türkiye’de elektronik yayının getirdiği özellikleri içerisinde barındıran bir yapıda yapılamamaktadır. Elektronik dergi yayıncılığının sağladığı interaktif içerik sunumu okuyucuyla buluşturulamadığından E-dergi gelişmemektedir. Diğer yandan okuyucuya göre şekil alan elektronik dergiler okuyucunun kullandığı araçlar göz önünde bulundurularak tasarlanması gerekliliğini oluşturmuştur. Bu bağlamda her dönemde kullanılan araca göre elektronik dergicilik yer değiştirmektedir.

Elektronik yayıncılığın, dijital yayın halini aldığı günümüzde, okuyucunun en fazla kullandığı araç tablet ve telefonlardır. Tablolarda yapılan incelemelerden yola çıkılarak okuyucunun aktif olduğu mecra bilgisayar ve tabletlerken, günümüzde ilk sırada mobil cihaz kullanımı gelmektedir. Elektronik form olarak dergilerin en çok kullandığı format PDF olduğundan, okuyucu cihazına indirip okumak istediğinde okumakta güçlük çekmektedir.

Geleneksel olarak tasarlanan dergilerin mobil cihazlarda okunurken sayfa yapısının okuyucuyu zorlaması, elektronik yayıncılığın özellikleri olan tasarım, sayfa yapısı, interaktif içerik yapısının sağlanamadığını göstermektedir.

Sonuç olarak belli aşamalardan geçerek günümüzdeki formuna ulaşmış olan Elektronik dergicilik, uygun araca uygun tasarım yapılarak yayınlanmalıdır. Diğer yandan okuyucunun kullandığı araçlar için interaktif ortak bir yazılım geliştirilmelidir. Ayrıca elektronik derginin en çok kullanıldığı araç mobil araçlar olması sebebiyle elektronik dergiciliği bir adım öteye taşıyarak mobil elektronik dergi oluşumu başlamıştır. Her bir elektronik yayın, mobil uygulamalarda aranan özellik haline gelmiştir. Bu bağlamda okuyucunun telefonundan okuduğu interaktif dijital derginin mobil dijital dergi formatında sunulması, derginin Apple ve Android sistemde farklı görüntüleme programı kullanımının çözümlenmesi gerekmektedir. Diğer yandan dijital interaktif dergi kullanımı düşünülerek yeni medya araç ve yazılımları tasarlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdoğan Yalçın. **Görsel İktidar**, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995
- Ansiklopediler. **Türkiye’de Dergiler**. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984
- Dündar, Burcu. **Kitap Nesnesi Olarak Kitap**, İstanbul: Akın Nalça Kitapları, 2011, s.17
- Curtis, Donnelly, Virginia Schesch ve Adolfo Tarango, **Developing and Managing Electronic Journal Collections**, Newyork: Neal Shucma Publihers, 2000
- Duran, Oktay. **Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basım Sanayii**. İstanbul: Cem Ofset, 1998.
- Eldeniz, Levent. İkinci Medya Çağında İnternet, İstanbul: **Alfa Yayınları**, 1. Baskı, 2010, s.21
- Eldeniz, Levent ve Nuri Sertaç Sırma, “Basım ve Sayısal Yayıncılık Teknolojileri”, İstanbul: **E Yayınları**, 1.Basım, 2010, s.17
- Girgin, Atilla. **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği**. İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2000
- Girgin, Atilla. **Türk Basım Tarihinde Yerel Gazetecilik**. İstanbul: İstanbul Gelişim Yayınları, 2001.
- Atiila Girgin, “Türkiye’ de Yerel Basım”, İstanbul: **Der Yayınları**, 2009
- Grossman, Allen. **Historische Rückblende in Graphis Magazindesing**. Zurih: Graphis Verlag, 1992
- Hall, Faine. **Dijital Yayıncılık**, 1.Basım, İstanbul: Profil Yayıncılık, 2014
- Heller, S. **Auan-Garde Magazine Desing of the Twentietth**. London : Century, 2003.
- İnuğur, Nuri. **Basım ve Yayın Tarihi**. İstanbul: Der Yayınları, 2002
- Keş Yusuf. **Elektronik Yayıncılık ve Web Tasarım**. 1.Baskı, İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2009
- Kılıçbay, Barış ve Binak Mutlu. **İnternet Toplum Kültür**. İstanbul: Epos Yayınları, 2005
- Maigret, Eric, **Medya ve İletişim Sosyolojisi**. Halime Yücel (çev.).İstanbul: İletişim Yayınları, 2011
- Odabaş, Hüseyin ve Akkaya, Mehmet Ali. **Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkisi**, İstanbul: Hiper Yayın, 2017
- Saydur, Mehmet. **Marko Paşa Gerçeği**. İstanbul: Çınar Yayınları, 2003.

- Sütçü, Cem Sefa ve Akyazı Erhan. **Yayıncılığın Değişen Yüzü**. İstanbul: Der Yayınları, 2005
- Şapolyo, E. Berhan, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basım**, Ankara: Güven Matbaa, 1969, s.87
- Topuz, Hıfzı. **Türk Basım Tarihi**. 4.Basım İstanbul: Remzi Kitapevi, 2003.
- Topuz, Hıfzı. **Başlangıcından Bugüne Türk Basım Tarihi**. İstanbul,: Gerçek Yayınevi, 1996.
- Yüksel, Erkan ve Gürcan, İbrahim Halil. **Habercinin El Rehberi: Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural ve Teknikleri**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2001, s.9

Makaleler

- Acun Ramazan, “İnternet ve Telif Hakları”, **Bilgi Dünyası**, Vol.1, No.1, 2000, s.5-26
- Gönenç, Aslı Yapar. “Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Vol.0, No. 29, 2007, s.71
- Al, Umut ve Pınar Al. “Elektronik Bilgi Kaynakların Seçimi”, **Bilgi Dünyası**, Vol.4, No.1, 2003, s.1-14
- Ay, Mehmet Emin, Umut Al ve N.Erol Olcay.“Türkiye’de Bilimsel Elektronik Dergiler” **Türk Kütüphaneciliği**, Vol.22, No.3, 2008, s.308-319
- Afzali, Mehdi. “Elektronik Dergilerin Üniversite Kütüphanelerine Ekonomik Etkisi: İran Temel Bilimler İleri Araştırma Enstitüsü Kütüphanesi Örneği” **Bilgi Dünyası**, Vol.5, No.2, 2004, s.187-211
- Begtimur, Mehmet Emin.” İlk Matbaanın Mucidi,” **Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi**, Vol.12, No. 12, 2018, s.162-163
- Dalgakıran, Ömer. “Kitabın Tarihi”, **Türk Kütüphaneciliği**, Vol.27, No.1, 2013, s.201-213
- Demir, Ay Uğur. – İbrahim, Gürcan Halil.”Yayın Etiği Bağlamında Elektronik Yayınlarda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Vol.4, No.1, 2005, s.5-10
- Eldeniz, Levent ve Ali Murat Kırık, “Televizyon ve Yeni Medya Yakınsaması”, **Marmara İletişim Dergisi**, Vol.17, No.17, 2010, s.255-264
- Levent Eldeniz, Esin Kartopu ve Hayri Yanık, “Sayısal Baskı da PDF(Portable Document File) Kullanımı ve Avantajları”, **2.Uluslararası Katılımlı Kâğıt, Karton, Mürekkep Matbaa Sempozyumu ve Sergisi**, Vol.2, No2,2004,s.242-251

- Gönenç, Aslı Yapar.”Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi” **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Vol.0, No.29, 2007, s.750
- Kaya, Ahmet Yalçın. “Dünya’da ve Türkiye’de Basının Gelişimi ile Türk Basınında Sporun Haber Öğeleri Açısından İncelenmesi” **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Vol.2, No.3, 2002, s.161-167
- Kazan, Hüseyin. “Avantajları ve Dezavantajları ile Dijital Dergicilik” **The Turkish Online Journal Of Design, Art an Communication – TOJDAC**, Vol. 7, No.1(January 2017), s.22-23
- Kaysi, Feyzi.”Kitap Tanıtımı 3 Best Practices” **Sakarya University Journal Of Education**, Vol.4, No.2, 2014, s.88-90
- Kılıç Osman ve Ayten Övünür, “Türkiye’de Dijital Gazeteciliğe Geçiş: Habertürk Gazetesi Örneği”, **Yeni Medya Elektronik Dergisi**, Vol.3, No.2, 2019, s.120
- Odabaş, Hüseyin ve Yonca Odabaş, “Türkiye’de Akademik Açık Dergi Yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesinde Açık E-Dergi Uygulaması”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Vol.0, No.47, 2012, s.355-369
- Olşen, Şemsa. “İnternet Üzerindeki Bilgi Kaynaklarının Seçimi ve Değerlendirilmesi” **Türk Kütüphaneciliği**, Vol.13, No.3, 1999, s.198-205
- Kılıç, Osman ve Ayten Övünür, “Türkiye’de Dijital Gazeteciliğe Geçiş: Habertürk Gazetesi Örneği” **Yeni Medya Elektronik Dergi**, Vol.3, No.2, 2019. s.119-126
- Peltekoğlu, Filiz Balta. “Dergiciliğin Gelişimi ve Türkiye’de Kadın Dergileri”, **Marmara İletişim Dergisi**, Vol.9, No.9, 1995, s.117-118
- Sena, Küçük.”İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete”, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi**, Vol.0, No.24, 2010, s.113-140
- Taşkın, Zehra. “Elektronik Kaynak Lisans Anlaşmaları: Türkiye’de Kütüphane ve Kütüphanecilerin Durumu”, **Türk Kütüphaneciliği**, Vol.28, No.1, 2014, s.9-14
- Tonta, Yaşar. “Elektronik Yayıncılıkta Son Gelişmeler”, 2000, **Bilgi Dünyası**, Vol.1, No.1, s. 89-132
- Tonta, Yaşar.” Elektronik Yayıncılık, Bilimsel İletişim ve Kütüphaneler”, **Türk Kütüphaneciliği**, Vol.11. No.4, 1997, s.306
- Turan, Metin, “Geleneksel ve Elektronik Eser Sahiplerinin Telif Hakları, Dijital Haklar Yönetimi: Uluslararası Düzenlemeler ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, **Bilgi Dünyası**, Vol.17, No.1, 2016, s.57-86

Zor, Aydın ve Bilge Yüksel Kirişcan.”Elektronik Kitaplar ve Sanat Eğitimi Derslerinde E-Kitap Kullanımına Yönelik Bir Öneri” **Akdeniz Sanat Dergisi**, Vol.9, No.19, 2016, s.2
Acun, Ramazan. “İnternet ve Telif Hakları”, 2000, **Bilgi Dünyası**, s.8-25

Raporlar

Küçük, Mehmet Emin, "Yayıncılıkta Yeni Ufuklar: Elektronik Yayıncılık ve Yayıncılık Eğitimi 6. Komisyon Raporu”, **IV. Ulusal Yayın Kongresi Komisyon Raporları**, Ankara 16-19 Aralık, 1998

Tonta, Yaşar ve Al, Umut. “Türkiye’nin Bilimsel Yayın Haritası: Türkiye’de Dergi Yayıncılığı Üzerine Bibliyometrik Bir Araştırma”, (TÜBİTAK Sosyal Bilimler Araştırma Grubu SOBAG Proje No. SOBAG 105K088), **Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü**, 2007, s.1

Bildiriler

Bahşişoğlu, H. Kübra” E-Kaynak Kullanımının Akademik Çalışmalara Sağladığı Kolaylıklar” **Bilgi Teknolojileri Kongresi Akademik Bilişim Bildiriler Kitabı**, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2006, s.118-122

Demirkol, N. “Sosyal Bilimler Veri Tabanı”, Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık **I.Ulusal Kurultay Bildirileri**, Ankara: Aralık, 2006, s.3-7

Çölkesen, Rifat. “Komple e-kitap Sistem Mimarisi, Bileşenleri ve Uygulaması”, **Akademik Bilişim’11 13. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri**, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2-4 Şubat, 2011, s.578

Küçük, Mehmet Emin ve N. Olcay, “Elektronik Bilimsel Dergiler: Türkiye Profili, TÜBİTAK Proje Raporu”, **Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü**, Ankara, Aktaran, Yaşar Tonta,”Bilimsel İletişim ve Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Üzerine Etkileri”, **Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık 1.Uluslararası Bildirileri**, Ankara.2006

Mercin, Levent ve Resul Ay,” E-Kitap Tasarımında Grafik Tasarımın Rolü” **Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu**, Konya: 2015, s.699-706

Nizam ve Biçer, NİZAM, F. ve S. BİÇER, “İnternet Yayıncılığında Etik Ve Hukuki İhlaller”, **10. Türkiye’de İnternet Konferansı**, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, 2005

Şen İsmail, “Türkiye’de ve Dünya’da Sektörel Yayıncılık”, **Sektörel Yayıncılık Paneli**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2010

Tezler

- Besimoğlu, Can. “Akademisyenlerin Elektronik Dergi Kullanımında Disiplinler Arasındaki Farklılıklar”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
- Sayer, Rukiye Coşkun. ” Çocuk Kütüphanelerinde Elektronik Yayınların Kullanım ve Yaygınlaştırılması”, Bilgi ve Belge Yönetimi, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
- Tarlan, Mine. “Türkiye’de Akademik Tıp Kütüphanelerinde Kullanılan Elektronik Kaynakların Analizi”, **Yüksel Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005

İnternet Kaynakları

- A digital publishing sisystem for pixel perfect digital media*,
<https://www.aquafadas.com/digital-publishing/>, 14 Haziran 2019
- Altzine Dergi, <http://dergi.altzine.net/hakkimizda/>, 12 Haziran 2019
- Açık Dergi Sistemi, <https://kerimsarigul.com/a%C3%A7%C4%B1k-kaynak-kod/a%C3%A7%C4%B1k-dergi-sistemi-open-journal-systems-ojs> (29 Mayıs 2019)
- Akay, Teoman. “Türkiye’de E-Kitap Teknolojisi: Yazılım, Donanım, Protokol ve Uygulamalar”, 2012, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Kütüphane Başkanlığı,
<https://docplayer.biz.tr/3664137-Turkiye-de-e-kitap-teknolojisi-yazilim-donanim-protokol-ve-uygulamalar.html> (25 Şubat 2019)
- Biblioteknik Dijital Yayıncılık Hizmetleri ve Teknolojileri*,
<https://www.slideshare.net/biblioteknik>, (10 Haziran 2019)
- Birsen, Haluk ve Diğerleri. ”İnternet Yayıncılığı”, 2013, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi,
<http://www.nevoku.com/internet-yayinciligi--e-kitap--internet-yayinciligi/viewdeck/05a87ace-eb6a-4ba9-ac73-da539152e65a> (27 Ocak 2018)
- “Dergipark”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/dergipark/> (27 Mayıs 2019)
- “Dizin”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/> 27 Mayıs 2019
- Dijital Kültür. Geleneksel Medya ve Yeni Medya. 2013.
<http://dijitalkulturgra331.blogspot.com/2013/01/yeni-medya-ve-geleneksel-medya-sunum.html>. (10 Mayıs 2019)

Elektronik Yayıncılık ve Basılı Yayın, <https://bby265.pressbooks.com/chapter/elektronik-yayincilik-ve-basili-yayin/> (17 Nisan 2019)

“*Ekual*”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/ekual/> 27 Mayıs 2019

Eba Dergi, <http://www.eba.gov.tr/dergi>, 12 Haziran 2019

e-Dergi arşivleme çözümleri hakkında pratik bir rehber, 2018, <https://ankos.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/edergiarsivleme.pdf>, 8 Haziran 2019

Gazeteciler Cemiyeti. Gazeteciler Hak ve Sorumluluk Bildirgesi. 1998. <http://www.basarmevzuat.com/dergi/dosya/gazetecihakvesorumlukukbildirgesi.htm>. (19 Şubat 2019)

Good By Adobe Dps Hello AEM Mobile, 2016, <https://indesignsecrets.com/good-bye-adobe-dps-hello-aem-mobile.php>, 13 Haziran 2019

Issue, <https://issuu.com/>, 16 Haziran 2019

Kumbara Dergisi 32. Sayı, https://kumbaradergisi.com/desktop/kumbara/sayi-32_1/0003.html, 12 Haziran 2019

Lev Manovich. Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijital Kapitalizm. 2015 <https://foryenimedya.wordpress.com/2015/06/02/lev-manovich-yeni-medya-makalesi-turkce/>. (19 Nisan 2019)

Log Dergisi, <https://medium.com/@halilozel1903/log-dergisi-7bffc07db624>, 12 Haziran 2019

Makus Talih. Türkiye’de Dergicilik. 2012. <http://gulsenko.blogspot.com/2012/03/turkiyede-dergicilik.html>. (25 Nisan 2018)

Mevlüt Katırcı. Kısaca Basım Tarihi. (29 Temmuz 2008) <http://sufizmveinsan.com/konuk/kisacabasintarihi.html>. (25 Mayıs 2019)

Milli Eğitim Bakanlığı. Gazetecilik. Dergi Haberciliği. 2013. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Dergi%20Habercili%C4%9Fi.pdf. (13 Nisan 2018)

Tabletler Dergicilik İçin Büyük Fırsat, 2012, <https://www.sabah.com.tr/teknoloji/haber/2012/02/21/tabletler-dergicilik-icin-buyuk-firsat>, 3 Haziran 2019

“*Tokat*”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/to-kat-ulusal-toplu-katalog/> 27 Mayıs 2019

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Dergi. <http://sozluk.gov.tr/>. (25 Nisan 2018)

Turkcell Dergilik Nedir? Nasıl Kullanılır?, 2017, <https://shiftdelete.net/turkcell-dergilik-nedir-nasil-kullanilir-81410>, 12 Haziran 2019

“ UBYT”, (t.y) <https://cabim.ulakbim.gov.tr/ubyt/> 27 Mayıs 2019

Uğur Yüksel, “**Geleneksel Medya ve Yeni Medya**”, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 2012, <http://dijitalkulturgra331.blogspot.com/2013/01/yeni-medya-ve-geleneksel-medya-sunum.html> 14 Haziran 2019

PDF Dünyayı Değiştiren Üç Harf, <https://acrobat.adobe.com/us/en/acrobat/about-adobe-pdf.html>, (12 Haziran 2019)

<https://www.edebiyathaber.net/lemur-internet-dergisi-yayin-hayatina-basladi/>, 12 Haziran 2019

<http://yerlibilimkurguyukseliyor.com/ybkk-2011-2017/>, 16 Haziran 2019

Tim O'Reilly, *What is web 2.0*, https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=NpEk_WFCMdIC&oi=fnd&pg=PT3&dq=tim+o%27reilly+web+2.0&ots=OZRyT4nBGY&sig=wQuBypybXox0mnMDii3i4tilM-o&redir_esc=y#v=onepage&q=tim%20o'reilly%20web%202.0&f=false 13 Nisan 2019

Who is TwixlPubliher For, <https://twixlmedia.com/en/who-is-it-for>, 14 Haziran 2019

What is mag, <http://betamagplus.mpstechnologies.com/>, 14 Haziran 2019